Jimín Ṁáire Ṫaiḋg

"An Seaḃac" do scríoḃ

(Pádraig Ó Siocḟrada)

Comluċt Oideaċais na hÉireann Teoranta
Baile Áṫa Cliaṫ agus Corcaiġ

"I have just been reading the first bit of Irish in the 'Lochrann,' Deire Fomhair, 1919. Having read the article, I liked it so well that I just thought it possible that I had made a mistake regarding its goodness, so I read it again. I liked it better. I read it a third time. I liked it better still. It is a bit of simple, direct, full sustained narrative. It is simple. The writer tells his story with a simplicity of style in which there is not a shadow of the consciousness of effort. It is direct. You follow him along a direct road. It is full. He leaves none of the substance of the narrative untold. He forgets nothing that ought to be said. The narrative is sustained. The flow of it is as strong towards the end as it is at the beginning, and you feel that throughout the whole narrative Jimin is really only eleven years old.

"It is refreshing to get such a bit of Irish as that from a living writer of Irish after our long and weary experience of writers who strut through the Irish language on stilts and give us a ponderous mass of stuff which they call 'classical Irish,' but which no Irish speaker ever spoke.

"Why will they not, sooner or later, write Irish like Jimin's Irish? The real answer to that question is, they could not do it! They are not able. If they were to make the attempt, they would produce something which would set all the old Irish speakers laughing at them...."

An tAċair Peadar Ó Laoġaire,

sa *Cork Weekly Examiner,*

1-XI-1919.

Jimín Ṁáire Ṫaiḋg

"An Seaḃac" do scríoḃ

(Pádraig Ó Siocḟraḋa)

Coṁluċt Oideaċais na hÉireann
Teoranta
Baile Áṫa Cliaṫ agus Corcaiġ

le cead ó Luċt "An Lóċrann"

Clár an Leaḃair

Fáilte roime "Jimín"

Go mairir, a Jimín, 's a máistir aduḃairt leat scrí'.
Nár ċrapaid a cuisle, sa ḃfeamnaiġ fuair tu id'
naoiḋean;
Do ṁam 's í 'r buile ar do ṡalaiḃ le fuadar niṁe,
A's daid boċt ag rinnce le h-áṫas—ní mór linn díḃ.

Cás linn gan tuille s'láṫar dúinn grinn is suilt
"Seáinín" a's tusa na cáirde is suairce 'gainn;
Fáilte romat ċugainn ón dtráiġ úd gan ġruaim, a ṁic,
'S dá ḟaid againn ḟanfair led' ġáire is móide ár gcion.

"Marḃán."

1919.

Jimín Ṁáire Ṫaiḋg.

CAIBIDIOL I

MAR ṪÁINIG JIMÍN AR AN SAOĠAL IS MAR ĊUIR SÉ DÚIL I gCÍSTE MILIS

An Máiġistir aduḃairt liom é seo a scríoḃ le cur go dtí “An Lóċrann.” Cúntas a scríoḃ mar ġeall orm féin—sin é duḃairt sé ḃí uaiḋ. Ní ḟeadar cad ab áil leis “An Lóċrann” dá leiṫéid sin.[1] Ḃ’ḟéidir gurab aṁlaiḋ atá an fear a ḃíonn ag scríoḃ do ró leisciúil ċun a ṫuille ċur síos. Ḃíonn an Máiġistir féin ró leisciúil uaireannta aon rud a ḋéanaṁ agus cuireann sé ag léiġeaṁ sinn agus téiġeann sé féin amaċ sa ṗóirse ag caiṫeaṁ tobac. Rug cigire lá air ann. Ní maiṫ leis an Máiġistir cigirí ar ṡlí éigin. Ní maiṫ liom féin na cigirí sin, leis. Ḃí fear aca sa scoil iné agus níor laḃair sé aon ḟocal Ġaeḋilge leis an Máiġistir. Ḃ’ait linn é sin mar ḃí sé ag baint sásaiṁ de ’na taoiḃ.

Tá sé ċoṁ maiṫ agam tosnú ar an gcúntas úd. Ní ḟeadar i gceart cá dtosnoċad: duḃairt an Máiġistir liom m’ainm a ċur síos ar dtúis; aċ ní féidir dom anois é ċur síos ar dtúis mar tá barr an ṗáipéir seo lán. Cuirfead annso é: Jimín Ṁáire Ṫaiḋg. Is mise Jimín. Tá ainm eile, leis, orm: Séamas Ó Ḃreasail. Sin é an ainm atá ar mo ḋaid; aċ níl aon tor’ ar

mo Ḋaid boċt sa tiġ seo agus ní ṫugann aonne a ainm sin orm-sa aċ ainm mo Ṁam. Sí Máire Ṫaiḋg mo ṁáṫair, tá's agat. Is iongantaċ an duine Mam. Bíonn eagla orainn roimpi—me féin is Daid. Tugann sí sceiṁle do Ḋaid uaireannta. Sin é cúis go ḃfuil Jimín Ṁáire Ṫaiḋg orm-sa.

Rugaḋ mé fad ó—fad ó—ní cuiṁin liom-sa caṫain aċ deir Seana-Ḃriġid go ḃfuil trí bliana déag ó ṡin ann. Deir sí go raiḃ ár dtiġ-ne anaṁór tré-na-ċéile an oiḋċe ṫána-sa ann. Ḃí gaċ aonne 'na ṡuiḋe fea' na hoiḋċe. Seana-Ḃriġid féin a fuair me sa ḃfeamnaiġ ar ḃarra-taoide.[2] Ḃí sceitimíní[3] orṫa go léir im' ṫaoḃ. Ḃíos-sa ag béiciġ ar mo ḋíċeall. Ṫáinig mná an ḃaile go léir isteaċ agus ḃíodar ag féaċaint orm.

“Is breá an t-uċtaċ[4] atá aige, bail ó Ḋia ar an leanḃ!” arsa Peig Neans.

“Ṁuiricín!” arsa Síle Eoin, “naċ baileaċ a ṫug sé ḋá ṡúil Ṡeana-Ṫaiḋg leis?”[5]

“Gráḋ Dé, óinsiġ!” arsa Máire Aindí, “an caoċ ataoi? Ná feiceann tú gur Breasalaċ cruṫanta[6] é. Naċ ṡin iad ḋá ṡúil 'aṫar aige, agus an geannc beag sróna, agus an croiceann buiḋe?”

“Gaiḃim-se orm[7] gur le n-a ṁáṫair is deá'rataiġe[8] é,” arsa Síle.

“Nárab eaḋ;” arsa Máire Aindí, “sé 'aṫair 'na ċrot aonair[9] é.”

Ḃí na mná ag dul i gcoċall a ċéile gur labair Beit Ṁór agus gur ḋein sí spiorspear de'n scéal.

"Pé duine gur deá'rṫaċ leis é," ar sise, "is caiṫiseaċ[10] an leanḃ é, bail ó Ḋia air."

Annsan ṫóg m'aṫair buidéal as an gcurpad agus ṫug sé braon as dosna mná. Ṫug sé braon mór do Ṁáire Aindí. Duḃradar go léir, "go mairir a ḃfuil nua agat!" nuair óladar é. Ċuaiḋ an braon le n-a hanál age Síle Eoin agus ḃíodar 'á bualaḋ sa drom. Ḃí rí-rá mór aca annsan agus cainnt agus gáiriḋe. Ṫáinig sciaṫáin ar m'aṫair[11] agus ḋein sé greas rinnce. Níl mo Ḋaid go maiṫ ċun rinnce, tá's agat, aċ 'ċionn mise ḃeiṫ aige, is dóċa, ḃí mórtas air. Aċ do laḃair mo Ṁam ón seomra agus duḃairt sí "an t-amadán fir sin a stop." Do stop mo Ḋaid láiṫreaċ. Deineann sé rud uirṫi i gcoṁnaiḋe. Daid boċt!

Ní cuiṁin liom-sa na rudaí sin do ṫuitim amaċ i n-ao' ċor. Seana-Ḃrigid d'innis dom iad. Ní ḋeineann Seana-Ḃrigid sin aon ċodla is dóiġ liom. Ḃíonn sí amuiċ gaċ aon oiḋċe ag faire na tráġa féaċaint a' ḃfaġaḋ sí aon ḃunóc.[12] Aon ċeann aca ṫagann go dtí aon tiġ sa ṗaróiste, sin í ġeiḃeann iad istoiḋċe sa ḃfeamnaiġ, adeir sí. Níl aon ḃunóc aca i dtiġ Ṗeig Ṁuirfí agus bíonn na mná go léir 'á ráḋ gur mór an truaġ san. D'éaluiġeas féin amaċ oiḋċe tríd an ḃfuinneoig ċun dul ar an dtráiġ féaċaint a ḃfaġainn bunóc dóiḃ. Ní raiḃ aon rian de ḃunóic ann cé gur ċuarduiġeas an ḟeamnaċ an fad; ná ní raiḃ aon ṗioc de Ḃrigid ann aċ ċoṁ beag. Ar maidin ḃí leanḃ faċta aici do ṁuinntir Cláis Ṁóir agus duḃairt sí liom-sa nuair ċuireas ceist uirṫi gur ar a' dtráiġ a fuair sí í. Duḃart-sa léi

go raiḃ an t-éiṫeaċ aici—go raḃas féin fea' na hoiḋċe annsan agus ná feaca í. Ṫáinig stad innti agus d'ḟéaċ sí orm. Annsan duḃairt sí gur mé "an diaḃailín" agus rug sí ar ṡlait ċugam.

Na rudaí beaga go léir a ṫugann Seana-Ḃriġid léi ní ḃíonn aon ċainnt aca ná ní ḟéadfaidís riṫ ná siuḃal. Ní dóiġ liom go raḃas-sa riaṁ mar sin. Ḃí cainnt mo ḋóṫain riaṁ agam—an iomad, adeireaḋ mo Ṁam. Níl aon leiġeas agam air. Ḃíonn rudaí istiġ ionnam agus ní ḟanfaidís socair gan iad a ráḋ. Mara leiginn amaċ iad do ḃeaḋ tinneas orm aca agus is dóċa go ḃfaġainn bás. Agus tá riṫ maiṫ agam leis. Rugas ar an ngaṁain ḃán indé; agus rugas na cosa óm Ṁam nuair a ḃí sí im' ḋiaiḋ i dtaoḃ an ċíste uaċtair a ḋ'iṫe.

Tá's agat, ḃí súil aici an tráṫnóna san le hinġin Ṁáire Aindí ḃí tar éis teaċt aḃaile ó Ḃleá Cliaṫ, agus ḋein sí císte uaċtair 'na coṁair agus ċuir sí dorn rísíní ann agus siúicre rua. D'ḟág sí 'á ḟuaraḋ é ar bonn a' dresser. Ṫáinig dúil ṁallaiṫe agam féin ann nuair a fuaireas an bolaṫ breá go léir uaiḋ, agus nuair d'imiġ mo ṁam anáirde staiġre do ḃaineas oiread a' frí'[13] as an gcíste. Ṁeasas go ḃfaġainn bás ḃí sé ċoṁ milis sin! agus ar m'anam, ḃíos ó smut go smut go raiḃ bearna ṁór déanta 'gam isteaċ sa ċíste uaċtair. Ḃios scuḃṫa ċuige,[14] a ḋuine!

Nuair a ċuala Mam ag teaċt anuas an staiġre ċuireas díom amaċ agus ḃíos ag cur ḋá ġaṁain le Donnċa Ḃeag as an mbuaile. Ċuala Mam ag cur aisti[15] istiġ. Ṫáinig sí 'on doras. "'Jimín!" ar sise agus ní go gráṁar é. "Geo'-se 'maċ!" arsa

mise leis na gaṁna. "'Jimín, adeirim leat," ar sise arís, aċ ḃí Jimín ċoṁ boḋar le slis!

Níor ḋein san dom ṁáṫair é. Ṫug sí sciúird fúm. Ḃí fiarṡúil[16] agam-sa ar an ndoras fea' na haimsire—ḃí droċionntaoiḃ agam aisti, a ḋuine—agus ċonnac ċugam í. As go bráṫ liom, a ṁic ó, agus me ag caiṫeaṁ grin óm' ṡálaiḃ! Ḃuel, a leiṫéid de rás ní ḟeaċaís ón lá baisteaḋ ṫu—mise is mo Ṁam ag cur dinn, faid a ḃí 'nár gcroiḋe![17] Dá mbeaḋ an bóṫar díreaċ aici ḋéanfaḋ mo Ṁam an ḃeart orm; aċ nuair a ḃíoḋ sí ag cur crúca im' ċúl ṫugainn-se an cor di agus ḃí sí 'á traoċaḋ agam. Ní haon ṁaiṫ mná ċun reaṫa. Annsan do ḃuail sí a lurga ar ċolltar an ċéaċta ḃí caiṫte sa ḃuaile. Ḃí an ṗraiseaċ ar fuaid na mias annsan,[18] a ṁic ó! D'éigean di éirġe as an ḃfiaċ. Ḃí sí bacaċ ar feaḋ seaċtaine.

Tríd an ḃfuinneoig a ċuas féin isteaċ an oiḋċe sin tar éis iad a ḋul a ċodla. Duḃairt Cáit liom—sin í mo ḋriḟiúr—go ḃfuair m'aṫair sceiṁle[19] óm' Ṁam nuair ṫáinig sé isteaċ tráṫnóna. Deineann sí é sin i gcoṁnaiḋe nuair a ḃíonn fearg uirṫi. Duḃairt sí ná raiḃ aon ċeart aige an ċéaċta ḃeiṫ san áit sin aige, agus ṫug sí "srimileálaiḋe[20] gan ṁaiṫ" air. Daid boċt!

Ní ṫáinig aonne de'n triúr againn ċun bladair le n-a ċéile go ceann seaċtaine tar éis an ċíste ḋ'iṫe. Níor ġáḋ leat a' ṁurdail. Nár ċeart císte milis a ṫaḃairt do ḃuaċaill boċt a ḃíonn sa baile ċoṁ maiṫ is taḃarfaí d'inġin Ṁáire Aindí é toisc í ṫeaċt aḃaile ó Ḃleá Cliaṫ.

CAIBIDIOL II

Broid a ṁáṫar ar Jimín
is an bás a ṫug seisean don ṁáiġistir

Is fada liom go mbead mór. B'ḟearr liom ná rud maiṫ go mbeinn mór fásta mar annsan ní ḃeaḋ gaċ aonne sa ṁullaċ orm fé mar ḃíd siad anois. Is cruaiḋ an saoġal a ḃíonn ag buaċaillí dem' ṡaġas-sa—ní féidir linn faic a ḃarra a ḋéanaṁ ná bíonn duine éigin ag bagairt orainn. An lá fé ḋeire ḃuaileas ganndal Ḃeit Móire sa leaṫċeann le cloiċ is do ġearán Beit lem' Ṁam me. Duḃairt Mam le Beit gur ṁór an náire ḋi ganndal mallaiṫe a ḃeiṫ aici agus go raiḃ scannraḋ ar leanḃaí an ḃaile roimis agus dá mbeaḋ sí i n-aon ḃaile eile gurab aṁlaiḋ a cuirfí an dlí uirṫi 'na ṫaoḃ. Ċromas féin ar ġol le scannraḋ roimis an nganndal, mar 'ḋeaḋ, ċun go dtagaḋ fearg ar mo ṁáṫair ċuig Beit. Ṁeasas ná déanfaí faic liom. Aċ a ḋuine, ní raiḃ aiṫne ar Ṁam agam! Nuair d'imiġ Beit aḃaile go mí-ṡásta agus stadas-sa den ġol, a ṁic ó, rug Mam orm agus ṫug sí léasaḋ[21] ḋom. Deirim leat gur ḋíolas as an nganndal.

Jimín ar an nGaṁain Ḃán

Broid a Ṁáṫar ar Jimín

Araer ḃíos ag marcaiḋeaċt ar an ngaṁain ḃán agus ċualaiḋ an baile me ag scréaċaiġ nuair a ḃí Mam am' ḃualaḋ. Dtuigeann tú? scréaċaim ċoṁ hárd is ḃíonn im' ċroiḋe, féaċ' a' gcuirfeaḋ san stop leis an mbualaḋ nó an dtiocfaḋ aonne a ṡaorfaḋ me uaiṫe. Ní ḃím leaṫ ċoṁ gortaiṫe is ba ḋóiġ leat, tá's agat. Deir siad naċ fearúil an rud ḃeiṫ ag gol ná ag béiciġ; aċ ná caiṫfead-sa rud éigin a ḋéanaṁ ċun me féin a ċosaint ar Ṁam.

Sí Mam mo naṁaid aicionta.[22] Ní stadann sí aċ ag gaḃáil dom go mbíonn mo ċroiḋe briste aici. Caiṫim an ṁóin a ḃreiṫ isteaċ ċúiċi agus an t-uisce, agus caiṫim prátaí an dinnéir a ṗiocaḋ ḋi sa tiġ amuiċ. Má ḃím annsan ag imirt ṗúiríní[23] ḋom ḟéin nó ag caiṫeaṁ cnaipí ar an spric[24] bíonn béic agus fiċe 'ci orm go mbíonn an ḃó ḃradaċ sa ċabáiste, agus caiṫim cur díom. Ní dóiġ liom go mbeaḋ Mam sásta gan an ḃó san a ḃeiṫ ag dul sa ġarrḋa, mara mbeaḋ ċun aon rud eile aċ ċun Jimín boċt a ċráḋ. Ní ḟeadar-sa cad ċuige cuireaḋ máiṫreaċa ar ḃuaċaillí i n-ao' ċor. Aċ dá mbeinn-se mór aon uair aṁáin ní ḃeinn i mbun bó ná gaṁain a ṫiomáint di; ná ní ċongoċad an snáiṫín di ċun é ṫoċrais[25] ná ní raġad le circ ġuir go tiġ m'aintín ná ní ḃead ag foġluim ceaċtanna ar ċeann an ḃúird.

Níor ċráiḋ riaṁ mé aċ na ceaċtanna cráiḋte céadna. Ní ḃíonn aon dul uaṫa agam aon oiḋċe. "A Jimín," adeir Mam gaċ oiḋċe, "ar scríoḃais do ċeaċt anoċt?" Ṫriallas cúpla turus a ráḋ nár ṫug an Máiġistir aon rud dúinn le déanaṁ sa ḃaile; aċ an riaḃaċ, a ṁic ó, ná gur ċuir sí ceist ar Ṁicilín Eoin

annso 'muiċ agus do scéiḋ an spriosán orm. Ní raiḃ ḟios agam aon ní gur ṫairrig Mam ċúiċi an tslat den ċúlloċta[26] agus ṫug sí fúm treasna na lurgan. Ní raiḃ agam-sa aċ cur díom suas 'on tseomra uaiṫe agus amaċ tríd an ḃfuinneoig.

Ċuas annsan ar lorg Ṁicilín Eoin aċ ní leigfeaḋ eagla ḋo teaċt amaċ ċuġam. D'iarras air teaċt amaċ ċun go mbrisinn a ṗus, aċ ní ṫiocfaḋ. Annsan ḃíos ag glaoḋaċ "peata" agus "pleiḋce" agus "spiaire" air. Aċ do laḃair sé ṫar n-ais ċuġam: "Oċ, ṁuise, a ḃuaċaillín ḃoiċt!" ar seisean, "ar ḃuail do ṁaimí ṫu? Oċ, maimí dána!" agus ḃí sé mar sin ag magaḋ fúm go raḃas ar néal buile ċuige.[27]

Tá leasainm ag muinntir a' ḃaile ar a aṫair agus ċeapas gur ṁaiṫ an rud an ainm sin a ṫaḃairt ar Ṁicilín. "Ḃóiricín! Ḃóiricín! Ḃóiricín!"[28] arsa mise. Aċ, a ḋuine, ḋeineas dearṁad. Ḃí a aṫair istiġ agus nuair a ċuala sé an ainm, amaċ leis im' ḋiaiḋ agus an goṁ[29] air ċuġam. Ċuireas díom, a ṁic ó, faid a ḃí im' ċroiḋe, agus fear an dá cos ḃóraċ im' ḋiaiḋ. Ċuas amú air ameasc na dtiġṫe. Annsan seo leis ċuig ár dtiġ-ne ċun me ġearán, ċeapas. Ní túisce san ná mise istiġ tríd an ḃfuinneoig arís.

D'éiriġ idir Eoin agus Mam ag an ndoras. Duḃairt seisean go raiḃ mac droċṁúinte aici a ṫug leasainm air féin. Duḃairt sí leis gur éiṫeaċ a ḃí sé a ċur ar an mbuaċaillín boċt macánta (b'in mise, tá's agat) agus ná raiḃ sé amuiċ ċuige, mar gur ċuir sí féin sa tseomra é fiċe neomat roime sin.

"Deirim-se leat go raiḃ sé ann," arsa Eoin.

"N'ḟéadfaḋ a ḃeiṫ," arsa Mam, "naċ ṡin é ag glórġail sa tseomra fós féin é. Téanam ort go ḃfeicir." Ṫánadar araon go dtí doras an tseomra.

"A' raḃais age tiġ Eoin le leaṫuair a ċluig, a Jimín?" arsa Mam.

Ḃíos féin aireaċ.

"Cionnus ḟéadfainn dul amaċ agus an doras dúnta agat-sa orm?" arsa mise.

"Deir Eoin go raḃais ann ag taḃairt 'Ḃóiricín' air féin," ar sise.

"Speaḃraídí[30] atá air ní foláir," arsa mise. "Ḃí sé sa Daingean indiu ag díol muc."

D'imiġ Eoin leis agus é ag ráḋ rud éigin leis féin. Nuair ḃí sé imiṫe:

"A' raḃais ann, a Jimín," arsa Mam.

Ní duḃart féin aon ḟocal. Ṫáinig sí agus d'ḟéaċ sí ar mo ċosa. Ḃíodar fliuċ salaċ ón rás a ḋeineas ó Eoin. D'ḟeaċ sí ar ḃonn na fuinneoige agus ċonnaic sí rian mo ċos ann cé gur ċuireas féin na potaí geranium anuas orṫa go cúramaċ.

Ḃuel, ní maiṫ liom a innsint duit cad a ṫuit amaċ 'na ḋiaiḋ sin-ḃeaḋ náire orm. Ḃí Micilín Eoin 'á ráḋ leis na garsúin eile gur ḃain Mam an bríste ḋíom, pé duine d'innis do é, agus gur ġaiḃ sí orm. Nílim-se 'á ráḋ gur ḋein; aċ tá's agam go raḃas ċoṁ tinn sin san áit sin díom nár ḟéadas suiḋe ar feaḋ trí lá. Ní ṫuigim Mam i n-ao' ċor. Cad ċuige ḃí sí am' ċosaint i

Láṫair Eoin agus annsan me ḃualaḋ. Oċ, ṁuise, b'ḟearr liom go mbeinn mór.

Agus ní measa Mam ċun mo ḃuailte ná an Máiġistir. Sé an Máiġistir an tarna naṁaid atá agam. Ní ḃíonn stad air aċ ag cur ceisteanna crua orainn le réiḋteaċ gaċ aon lá—rudaí nár ġáḋ bacaḋ leo mar ní ḃíonn siad i gceist[31] i n-ao' ċor. As a ċeann amaċ is eaḋ ċeapann sé iad gan ġáḋ gan riaċtanas.

Ní hí sin an saġas ceiste ḃí le réiḋteaċ sa tSaṁraḋ idir Eoin agus Donnċa Beag. Ṫógadar móinéar eatarṫa agus nuair ḃaineadar agus ṡáḃáladar é ḃí trí cocaí móra agus cúig cocaí beaga agus taoscán[32] féir ar fad ann. Ní ḟéadfaidís an féar a roinnt 'na ḋá leaṫ codroma—an roinnt a ṁolfaḋ duine 'ca ní ḃeaḋ an fear eile sásta leis. Ḃídís ag cur cocaí móra agus cocaí beaga agus ualaiġe féir tré n-a ċéile agus ag argóint. Ṫug Eoin bitiúnaċ ar Ḋonnċa Beag agus ḃí Donnċa d'iarraiḋ é ṡáṫ' le píce. Ḃí muinntir a' baile d'iarraiḋ an roinnt a ḋéanaṁ aċ ṫeip orṫa. D'iarradar ar an Máiġistir an ċeist a réiḋteaċ aċ duḃairt sé ná féadfaḋ. Sa deire tugaḋ an féar 'n Daingean go dtí an ṁeáḋ[33] agus sin mar a réiḋtiġeaḋ an ċeist.

Aċ níor stop san an Máiġistir. Ḃíonn sé scuḃṫa ċun[14] ceisteanna ċeapaḋ ċun sinn a ċur i bponnc. "Dá mbeaḋ ceiṫre cinn de ṁuca ar aonaċ ag duine agus dá ḃfaġaḋ sé cúig púint seascad orṫa—an mór an ceann é sin?"

Sin é an saġas ceisteanna a ḃíonn ag an Máiġistir. Cad dob áil leis an Máiġistir[1] ná le haonne eile ḟiafruiġe an mór an

ceann é sin. Má fuair an duine úd na 65 púint ar ċeiṫre muca ná fágfaḋ an Máiġistir mar sin é agus gan ḃeiṫ ár gcráḋ-na mar ġeall ar an scéal. Aċ ní ḟágann—ní hé sin an saġas é.

Ar seisean linne lá—"Capall ar sodar—raġaḋ sé deiċ míle i n-uair a ċluig: an mó míle ó ḃaile ḃeaḋ sé i gcionn ċeiṫre huaire fiċead?" Ḃuel, ní raiḃ ḟios agam-sa agus d'éiriġeas as. Ḃí cuid aca ḋein é agus nuair a ṫáinig an Máiġistir ċoṁ fada liom-sa ḋ'ḟéaċ sé orm.

"An aṁlaiḋ ná fuil ḟios agat é?" ar seisean.

"Níl, a Ṁáiġistir," arsa mise.

Annsan ċuir sé na figiúirí ar an gclárduḃ. "A ceaṫair fé ḋeiċ?" ar seisean.

"Sin a daċad," arsa mise.

"A dó fé ḋeiċ?" ar seisean.

"Sin a fiċe," arsa me féin.

"Agus a ceaṫair?"

"Sin a ceaṫair fiċead," arsa mise. Ċuir sé 240, annsan, síos.

"Anois an mó míle ó ḃaile do ḃeaḋ sé?" arsan Máiġistir.

"N'ḟeadar," arsa mise.

"Léan id' ċeann cipín,"[34] arsan Máiġistir, "ná tuigeann tú dá n-imiġeaḋ capall 10 míle i n-uair a ċluig go raġaḋ sé 240 míle i gceiṫre huaire fiċead."

“Ní raġaḋ,” arsa mise, “ċaiṫfeaḋ sé stad nó ṫuitfeaḋ sé leis an ocras nó d’imeoċaḋ crúḋ uaiḋ nó raġaḋ cloċ ’na ċrúib nó…”

“Éist do ḃéal,” arsan Máiġistir agus olc air ċugam.[35] “Sín amaċ do láṁ.”

Ṫairrig sé ḋá stiall[36] de ṡlait ar mo laipín, a ṁic ó, a ċuaiḋ tríom’ ċroiḋe agus ċuir sé síos go bun na scoile me nuair ḃíos ag gol.

Ḃíos i bfad síos im’ ṡuiḋe agus me cráiḋte go leor agus mo ċroiḋe lán d’olc. Ḃíos ag cuiṁneaṁ ar an saġas báis ba ṁaiṫ liom a ṫaḃairt don Ṁáiġistir. Ba ṁór an sásaṁ liom riṫ ċuige agus é ḃualaḋ deas agus clé agus é ṫaċtaḋ agus a ċorp a ċaiṫeaṁ i bpoll portaiġ agus cloċ ṁór ceangailte dá ṁuineál. Nuair ċuiṁniġeas ar an gcapall úd a ḃí aige a raġaḋ an 240 míle i n-aon ló, ċeapas go gceanglóċainn an Máiġistir do agus go scaoilfinn leis, gan srian gan aḋastar, agus é ag imeaċt 240 míle gaċ aon ċúig neomataí, go dtiocfaḋ sé go bruaċ na faille agus go dtuitfidís araon síos, síos, síos go ndéanfaí iad a smiotaḋ[37] ’na smidríní ṫíos ar na cloċa i slí ná beaḋ ḟios ag aonne ciaca smut de ċapall nó smut de Ṁáiġistir aon smut aca seaċas a ċéile. Ba ṁór an sásaṁ liom an socrú san a ḃeiṫ déanta agam ar an Máiġistir agus annsan ḃíos ag scríoḃ ceisteanna ċun é ċur i bponnc:

Ceisteanna ar an Máiġistir—

Da mbeaḋ capall ann a raġaḋ 240 míle i n-aon ló, an mó míle raġaḋ an capall céadna i dtrí ċéad bliain?
Má fuair Taḋg Mór £5 ar ṫrí cinn de ċaoire ar aonaċ an Daingin, cad a ġeoḃaḋ an Máiġistir ar an gcapall úd a ċuaiḋ 240 míle i gceiṫre huaire fiċead?
An mó cruaċ ṁóna ḋéanfaḋ mála súiṫe?

Ḃíos ag gáiriḋe liom féin leis an sult agus níor ḃraiṫeas faic go raiḃ an Máiġistir laistiar díom agus scearta mór gáire curṫa aige as. Rug sé ar an bpáipéar uaim agus léiġ sé do'n scoil ar fad é. Ḃí an scoil go léir ag gáiriḋe. Ṁeasas go raġainn síos tríd an dtalaṁ le náire. Ḃí béal mór ar Ṁicilín Eoin ag magaḋ fúm. Do ċroċ an Máiġistir mo ṗáipéar boċt ar an ḃfalla mar aḋḃar spóirt. Deirim leat go raḃas buiḋeaċ nár scríoḃas síos ann an bas úd a ṫugas do.

CAIBIDIOL III

SCÉAL NA gCNAIPÍ I mBRÍSTE JIMÍN IS MAR D'ḞÓGAIR CÁIT SOS COṀRAIC

Naċ ait na rudaí gearrċailí. Ní ḃíonn aon ṁaiṫ ionnta ċun aon ní aċ ċun screadaiġe nuair ḋéanfa aon ní leo, nó ċun tu scríobaḋ leis na hingne nuair a ḃíonn an t-olc ceart orṫa. Tá ceann aca sa tiġ againne: Cáit. Drifúr dom iseaḋ í agus is óige í ná mise. Tá sí 'na peata 'ge Mam agus ní ḃíonn sí 'á bualaḋ mar ḃíonn sí am' bualaḋ-sa agus ní ceart é sin. Is fearr mise na Cáit ar gaċ aon tsórt slí aċ cad é an ṁaiṫ sin—ní ḟaġaim-se aon ní ó Ṁam aċ an tslat agus ġeiḃeann Cáit peataireaċt. Ma ḋeineann Cait aon rud as an tslí ní ṫugann mo ṁáṫair di aċ scríob da teangain. Cuireann sé sin an óinsín ag gol. Más mar sin a ḋéanfaḋ Mam liom-sa é naċ agam a ḃeaḋ an saoġal breá! Ní ġoilfinn da mbeaḋ sí ag cainnt go dtuiteaḋ an teanga aisti. Ċuirfinn mo ċeann fúm agus d'imeoċainn amaċ 'on stábla fé mar ḋeineann Daid.

Aċ níl aon ṁaiṫ i gCáit. Deir mo ṁáṫair liom ḃeiṫ ag imirt léi, agus bím ar mo ḋíċeall. N'ḟéadfaḋ sí aon léim a ċaiṫeaṁ, a ḋuine, ná níl aon ṁaiṫ ċun reaṫa innte. Ḃí cnaipí deasa aici agus duḃairt léi imirt agus do ḃuaḋas uaiṫe na cnaipí go léir

do ḃí sa ḃosca aici. Ċrom sí ar ġol, a ṁic ó! agus níor ṫeastuiġ uaiṫe iad a ṫaḃairt dom i n-ao' ċor, aċ ḃaineas di iad. Aċ, a ḋuine! ṫairrig sí an tiġ orm leis an screadaiġ agus nuair ṫáinig Mam ḃain sí gaċ aon ċnaipe aca ḋíom; agus ḃain sí mo ċuid féin, leis, díom a ḃí ar córda agam. D'ḟiafruiġ sí cá ḃfuireas iad go léir. D'innseas di gur ḃuaḋas ó sna buaċaillí eile ar scoil iad aċ níor ṡásaiṁ san í gan féaċaint ar mo ḃríste. Ní raiḃ cnaipe ann agam aċ trí puill déanta agam ann agus na gualleáin[38] greamaiṫe le ḋá ḃuaircín[39] aḋmaid agus tairrnge trí n-órdlaċ.

Ḋein Mam beart náireaċ orm annsan: ċuir sí iaċall orm an dá ċipín agus an tairrnge a ċaiṫeaṁ uaim agus an bríste ċongáil suas lem' ḋá láiṁ. Ċaiṫeas trí la mar sin go raiḃ mo ċroiḋe briste. Aċ níorḃ é sin a ċuir an straiḋn[40] ar fad orm aċ Micilín Eoin a' magaḋ fúm. Ní ḟéadfainn riṫ 'na ḋiaiḋ, tá's agat, agus ċráiḋ sé me go raiḃ an goṁ[29] orm ċuige.

An tríoṁaḋ lá ċuas go dtí Mam. "A Ṁam," arsa mise, "cuir isteaċ na cnaipí ḋom, má-má-má's é do ṫoil é. Ní ġearrfad amaċ aon ċeann go bráṫ arís."

D'ḟéaċ sí orm. Ḃí sí d'iarraiḋ a ḋéanaṁ amaċ cad é an fuadar a ḃí fúm.

"Á! dein, a Ṁaimí," arsa mise, "agus bead im' buaċaillín maiṫ."

"Um-m-m," ar sise, "n'ḟeadar an tsaoġal cad é an t-aṫarú so teaċt ort. Mar sin féin cuirfead isteaċ iad; aċ má ḃíonn sé den diaḃar[41] ort go gcuirfir scian ar aon ċeann eile 'ca

bainfead an croiceann díot;" agus faid a ḃí sí ag cur na gcnaipí isteaċ ḃí sí am' ċroṫaḋ mar ḋéanfaḋ madra le franncaċ. "Seaḋ 'miġ ort anois," ar sise nuair ḃíodar istiġ aici agus na guaileáin i ḃfearras[42] arís orm.

Do ḃuaileas an doras amaċ go breá boġ agus síos an buaile agus mo ḋá láiṁ i bpócaí mo ḃríste agam 'á ċongáil suas, mar 'ḋeaḋ. Ní fada ċuas nuair ċonnaic Micilín Eoin arís me agus seo ċuġam é agus draid[43] air ag magaḋ fúm.

"Ḃríste ar ḃais!" ar seisean. "Ḃríste ar ḃais! Hí-ú! Hí-ú!"

Ṫeastuiġ uaim é ṁeallaḋ i n-aice liom. "Caiṫ crúistín[44] nó cloċ liom agus tairrig ort me,"[45] arsa mise.

"Caiṫfead, ḃríste ar ḃais," ar seisean agus ċrom sé síos ċun cnapán laiṫiġe d'ḟaġáil a ċaiṫfeaḋ sé liom. Sin é an uair a ṗreabas ċuige. Nuair a ċonnaic sé 'teaċt me agus gan aon láiṁ i n-aon ṗóca liom ċuir sé béic as agus siúd leis agus é a' screadaiġ. Ṫána suas leis agus ṫugas cor coise ḋó agus ṡíneas ar a' dtalaṁ é. Ṡuiḋeas anuas air annsan agus ṡáṫas a ṡrón síos sa laiṫiġ.

"Abair 'bríste ar ḃais' anois, a Ṁicilín," arsa mise, agus ċuireas dorn laiṫiġe síos laistiġ dá léine. "Hop, a ċapaillín," arsa mise leis agus me síos, suas ar a ḋrom. Ḃaineas sásaṁ mo ċroiḋe as agus ḃí anaspórt agam air go ceann tamaill.

Sin é uair a ṫáinig Cáit agus do loit sí an spórt orm. "Ó! faire, mo náire, 'Jimín," ar sise, agus d'ḟéaċ sí orm agus a ḋá súil ṁóra ag cromaḋ ar ġol. Dar fia, a ḋuine, do stadas. D'imiġ an spórt as an scéal dom ar ċuma éigin.

“Mo náire é an bullaí mór,” ar sise arís liom. An riaċ, a ṁic ó, go dtáinig náire orm féin. N’ḟeadar i n-ao’ ċor ca’ ’na ṫaoḃ. D’éiriġeas de Ṁicilín agus ná feadar cad a ḃíos a ḋéanaṁ. Nuair a ḋ’éiriġ sé sin ḃí sé ag gol agus ḃí sé go léir salaċ ón laiṫiġ. Ċuaiḋ Cáit anonn ċuige agus ḃí sí ’féaċaint air; annsan d’ḟéaċ sí orm-sa, agus do líon a súile le deora agus do ġoil sí agus í d’iarraiḋ casóg Ṁicilín a ġlanaḋ le sliogán ruacan.[46] N’ḟeadar cad é an donas a ṫáinig orm féin. Ḃí náire orm. Níor ḟan aon ṁeas agam orm féin. Ṫaḃarfainn aon rud dá ḃféadainn an rud a ḋeineas le Micilín a ċur ar neaṁ-ní. Níor lú liom aon duine ar an saoġal ar an nóimeat san ná Jimín Ṁáire Ṫaiḋg. Ḃí Cáit ag glanaḋ leis an sliogán agus Micilín ag congáil na casóige ḋi agus iad araon ag gol.

Ḃí sé déanta ’gam sarar ṫuigeas cad a ḃí ar siuḃal agam. Ċuas anonn ċuċa agus rugas ar an sliogán uaiṫe agus ṫosnuiġeas ar scríobaḋ.

“Mo ġráḋ ṫu, ’Jimín,” arsa Cáit.

Ní ḟéadfainn aon ḟocal a ráḋ. Ṫáinig rud éigin ait im’ scórnaiġ agus im’ ṡúile agus ḃíos ar mo ḋíċeall d’iarraiḋ gan gol aċ do riṫ deoir ṁór anuas ar feaḋ na sróna agam agus annsan riṫeadar go léir anuas. Ní duḃart aon ní aċ ċonnaic Cáit me agus riṫ sí anall ċuġam agus ċuir sí a láṁ orm.

“Maiṫ a’ buaċaill ṫu, a ḋriṫeáirín,” ar sise agus ṫriomuiġ sí mo ṡúile leis an mbib a ḃí uirṫi. Do ḃíos ar mo ḋíċeall ag glanaḋ Ṁicilín agus ná stadfainn ar ċapall nó go stadaḋ an

fonn guil a ḃí orm. Do stad fé ḋeire nuair ḃí an laiṫiġ ar fad scríobṫa.

Annsan do ġáir Cáit. “An ndéanfaiḋ siḃ muinnteartas anois?” arsan claḋaire. D’ḟéaċas féin ar Ṁicilín.

“Déanfad,” arsa mise.

“Déanfad-sa leis,” arsa Micilín.

“Agus ní ḃeiḋ siḃ ag troid níos mó?” arsa Cáit.

“Ní ḃeimíd, a Ċáit,” arsa sinne.

“Ná ní ṫaḃarfaiḋ siḃ ainmeaċa gránna ar a ċéile?”

“Ní ṫaḃarfam,” arsan dá amadáinín.

Annsan do ġáir Cáit agus riṫ sí eadrainn istiġ agus rug sí ar ḋá ṁuinċille orainn. “Riṫiḋ,” ar sise. As go bráṫ linn araon agus sinn ag tarrac Cáit ’nár ndiaiḋ agus sinn go léir ag gáirí. Ḃuail máṫair Ṁicilín linn agus d’ḟéaċ sí ar a ċuid éadaiġ.

“Cad a ṡailiġ ṫu?” ar sise agus d’ḟéaċ sí go haṁrasaċ orm féin.

“Is aṁlaiḋ . . . is aṁlaiḋ a ṫuiteas agus me ag . . . ag rás le Jimín, a ṁáṫair.”

Ḃí an droċaṁras aici orm.

“Agus cad a leag ṫu?” ar sise agus í ag cur na súl tríom-sa.

Ṁeasas go raiḃ léasaḋ eile ’teaċt ċugam aċ do ṡaor Micilín me.

“Agus ḃí an áit lán de laiṫiġ; aċ féaċ, a Ṁam, do ġlan Jimín agus Cáit me. Níor imiġ seoid a ḃarra orm,” agus siúd le Micilín arís agus ṫairrig sé an ḃeirt eile ’gainn leis.

Anabhuachaill iseadh an Micilín sin—ní raibh fhios agam go dtí 'nois é.

Níl an náire imithe díom fós roimhe Cáit . . . ach táim anacheanúil uirthi agus ní chuirfidh me ag gol go deó 'rís í.

Caibidiol IV

Mar a n-innstear íde an ċait, scéala an aonaiġ is ceannaċ na mbróg do Jimín

Tá feiḋre nua bróg agam ó Lá an Aonaiġ. Táid siad go gleóite deas agus táim ag taḃairt an-aire ḋóiḃ. Táid siad anois go sciomarṫa[47] glan os cionn na teine ar an loċta agus ċífeá tu féin insa scáil atá ionnta. Mam do ċuir anáirde annsan iad mar do ḃínn gaċ aon neomat 'á gcimilt leis an scuaib agus ag piocaḋ aon ruaine laiṫiġe ḃí idir na tairngí istiġ le blúire 'ċipín. Sí ċuir iaċall orm, leis, iad a ḃaint ḋíom ar fad i lár na báistiġe indé. Is aṁlaiḋ a ḃí log uisce, tá's agat, amuiċ sa ḃuaile agus ḃíos im' ṡeasaṁ 'na lár istiġ agus an t-uisce go haltaiḃ orm. Ḃíos ag triall na mbróg, 'dtuigeann tú, féaċaint an gcongoċaidís an t-uisce amuiċ. Aċ ċonnaic Mam me tríd an ḃfuinneoig agus ṫána-sa 'maċ as an log uisce sin cuiḃeasaċ tapaiḋ, adeirim leat.

Níl aon réasún le Mam. Cad é an ṁaiċ bróga nua a ċongoċaḋ uisce 'maċ mara mbeaḋ uisce tiompall orṫa d'iarraiḋ dul isteaċ? Ní ḃfaġfá aon tsásaṁ as bróga mara mbeaḋ cead agat siuḃal tré lár an uisce leo.

Ní raiḃ ḟios agem' ṁáṫair indé ca' 'na ṫaoḃ go raiḃ mo stocaí ar fad fliuċ. Ḃí sí 'á ráḋ gur droċleaṫar a ḃí ins na bróga. Ní ḟeaca sí mise i n-ao' ċor d'iarraiḋ an mála ṫarrac isteaċ as Poll a' Lín ṫíos ar maidin le maide féaċaint cionnus a ḃí an cat a ċuireamair isteaċ ann iné roime sin. Ċuas ró ḟada 'maċ ar an ḃfaoḃar, a ḋuine, agus d'imiġ an ċos uaim agus ba ḋóbair dom-sa dul i n-éineaċt leis an gcat aċ go rug Micilín Eoin orm agus gur ṫairrig sé aníos me.

Nuair ṫugamair an cat isteaċ ḃí sé marḃ. Duḃairt Micilín go dtiocfaḋ an t-anam arís ann mar gurab 'in nós age cataiḃ —éirġe ón mbás naoi n-uaire. Sin é cúis a ḃáṫamair é, tá's agat—féaċaint an éireoċaḋ sé arís. Má ḟanann sé marḃ beiḋ murdal sa tiġ seo 'gainne, mar sé ár gcat-na é agus tá Mam tosnaiṫe ar ḃeiṫ ag cur a ṫuairisce. Duḃart-sa go fírinneaċ léi arḃú 'raer ná feaca ó ṁaidin a' lae sin marḃ ná beo é. Ní ḟeaca, leis, go dtí maidin iné. Ḃím ag dul síos ċuige go minic ó ṡin féaċaint a' mbeaḋ aon ċorruiġe ann, aċ, dar fia, tá sé 'na stalca[48] gan anam. Ċuireas biorán ann agus duḃart "ḃuis, ḃuis, ḃuis!" leis aċ ní raiḃ gíog as. Féaċ, mara mbíonn sé 'na steilleḃeaṫaiḋ amáireaċ caiṫfiḋ Micilín a ċat féin a ċur sa ṁála agus é ḃáṫ' i bPoll a' Lín.

Aċ mar ġeall ar an aonaċ—ḃí ana-lá agam ann. Ḃí sé le fada geallta ḋom go leigfí ann me, agus ḃíos ag coimeád na bpingní 'na ċoṁair. D'éiriġeamair—me féin is Daid—ar a cúig a ċlog agus ċuamair leis an ngealaiġ 'on Daingean. Ceiṫre cinn de ḃeiṫíġ a ḃí againn. Gaċ aon ḃearna a ḃí ar ṫaoḃ

an ḃóṫair ṫugaidís fé ḋul isteaċ ann agus ḃíoḋ Daid gaċ 'ra neomat 'á ráḋ liom "'Jimín, a ḃuaċaill, riṫ rómpa agus sáruiġ iad san";[49] nó "preab isteaċ, a ġarsúin, agus bagair amaċ í sin," nuair ḃíoḋ ceann aca tar éis dul i bpáirc éigin. Is minic a ḃíoḋ ḋá ċúrsa déag agam féin agus ag an mbeiṫíoċ tiompall na páirce istiġ sara riṫeaḋ sé 'na ceann gur ċeart di dul amaċ ar an mbóṫar arís.

Níorḃ aon ní áfaċ an bóṫar isteaċ go dtánamair ar an sráid agus ar ṗáirc an aonaiġ. Ċeapas ná raiḃ oiread stuic i n-Éirinn! beiṫíġ agus buláin agus ba agus tarḃaí agus caoire agus iad go léir ag búirṫiġ agus ag méiliġ agus iad ag riṫ tré n-a ċéile. Ḃí fear ag gaḃáil lár an aonaiġ suas agus fiċe bulán aige i n-aon scata aṁáin agus triúr fear agus trí cinn de ṁadraí 'na ndiaiḋ agus "Haḃa-Haḃa" age sna fearaiḃ agus "Daḃa-aḃa" age sna madraí. Do scaipeadar rómpa soir, siar. Ḃí seanduine ann is bó ar aḋastar aige. Riṫ scata beiṫíoċ isteaċ idir é féin agus an ḃó. D'éigean do scaoileaḋ léi; aċ ḃí sé ag eascainí agus ag loċtú daoine go mbíonn scata mór beiṫíoċ aca agus a ḃíonn d'iarraiḋ an duine boċt a ċaiṫeaṁ d'uaċtar na talṁan!

Scaipeaḋ na ceiṫre beiṫíġ orm féin is ar Ḋaid trí huaire; agus ḃí iongna mo ċroiḋe orm uair aṁáin nuair a ċuir Daid scaiṁ[50] air féin ċun cleiṫire[51] ṁóir ḟada go raiḃ maide 'na láiṁ aige, agus duḃairt leis, dar fia, go mbrisfeaḋ sé a ṁuineál. Measas ná marḃóċaḋ m'aṫair cat. D'imiġ an fear eile agus is maiṫ an ḃail air gur imiġ mar nuair a ḃí sé

tamall suas an t-aonaċ sin é uair a ṫáinig an t-olc go léir ar Ḋaid.

[Naċ ar Ṁam a ḃeaḋ an t-iongantas dá gcuireaḋ Daid an scaiṁ sin air ḟéin ċúiċi nuair ḃeaḋ sí ag gaḃáil do. Ní ḟeadar cad a ṫuitfeaḋ amaċ dá n-abraḋ sé léi go mbrisfeaḋ sé a muineál!]

Tiompall a hoċt a ċlog ṫáinig na ceannaṫóirí ar an aonaċ. Plubairí[52] reaṁra b'eaḋ iad ar fad. Casóga móra orṫa, órlaċ de ḃonn fé sna bróga aca, bróga geanncaċa orṫa, géitéirí leaṫair go glúiniḃ orṫa, bataí siuḃail ag gaċ fear agus rian a ċoda ar gaċ aonne 'ca.[53] Ṫánadar ċuġainne agus d'ḟiafruiġ gaċ duine aca ḋem' aṫair an mór a ṫógfaḋ sé ar na beiṫíġ. Ní "beiṫíġ" aduḃradar i n-ao' ċor aċ "ragaí"[54] agus "creatlaċa" agus "básaċáin."

"Oċt bpúint déag an ceann," arsa Daid.

Ara 'ṁic ó! sin é uair a ḋeiniḋís an ċainnt. Ar dtúis ċeapas ón gcainnt a ḃí aca ná rugaḋ riaṁ leiṫéid mo Ḋaid le spriúnlaiṫeaċt agus le nea'-réasún;[55] agus i bpáirt na mbeiṫíoċ mboċt, do ḃeaḋ náire ort a adṁáil gur leat féin i n-ao' ċor iad. Ṫagaḋ olc ar Ḋaid uaireannta agus d'ḟógruiġeaḋ sé síos go dtí an leac is teo agus is íoċtaraiġe ṫíos i n-Ifreann iad. Deireaḋ cuid aca san leis gur túisce go mór a ḃeaḋ sé féin ann agus deiridís leis na ceiṫre "básaċáin" a ḃreiṫ abaile leis agus gal tobac a ṫaḃairt dóiḃ. I gcionn tamaill eile ḃraiṫeas go raiḃ tairḃe éigin ionnta mar ṫairrig fear trí púint déag an ceann orṫa agus ċuir fear eile

go dtí a ceiṫre púint déag iad; aċ ṫugaidís go léir “seanaḋ—l spriúnlaiṫe” ar Ḋaid nuair ná bogfaḋ sé ósna hoċt bpúint déag. Fé ḋeire ḃain sé anuas deiċ sgillinge agus nuair a ċuaiḋ na ceannaṫóirí go dtí cúig púint déag do ċaiṫ Daid anuas deiċ sgillinge eile. Ḃíodar ag druidim i gcoṁgar dá ċéile mar sin go dtí ar deire ná raiḃ eatarṫa aċ leaṫ-ṡoḃrain. Do ċruaiḋ an scéal annsan arís. Ṫagaḋ fear aca. Ḃuaileaḋ sé stiall ar ḃeiṫíoċ aca. “An mór iad so?” adeireaḋ sé.

“Sé púint déag deiċ a’ ceann,” adeireaḋ Daid.

“Sín amaċ do láṁ,” adeireaḋ an ceannaṫóir agus ċaiṫeaḋ sé seile ar a ḃais féin agus ḃuaileaḋ sé buille den ḃais sin anuas ar ḃais m’aṫar.

“Taḃarfad na sé púint déag duit orṫa,” adeireaḋ sé. Ní ḃíoḋ Daid sásta agus d’imiġeaḋ an ceannaṫóir sin agus é ar straiḋn agus ċeapainn féin ná tiocfaḋ sé i ngiorraċt páirce ḋem’ aṫair ar feaḋ a ṡaoġail arís. Aċ ṫagaḋ arís agus arís eile agus fé ḋeire deineaḋ an margaḋ nuair a ḃailiġ scata mór tiompall orainn féin agus ar an gceannaṫóir agus gur ḋeineadar an deifriḋeaċt a scoltaḋ dá uair. Se púint déag seaċt is réal a fuaireamair.

Nuair a ḃíomair ag dul go dtí an traen leo arsa mise lem’ aṫair:

“Ca’ ’na ṫaoḃ go raḃais ċoṁ dian ’á ndíol, a Ḋaid?”

D’ḟéaċ sé ’na ṫiompall ar eagla go mbeaḋ aonne ag éisteaċt.

"Do ṁáṫair, a ḃuaċaill," ar seisean, "do ṁáṫair! Sé púint déag a' ceann aduḃairt sí liom a ḋ'ḟaġáil orṫa agus ní ḃeaḋ aon ġnó abaile 'gam gan an méid sin. Ḃeiḋ an ċuid eile 'gam féin, i gan ḟios di. Ná leig aon ní ort, agus taḃarfaiḋ mé sgilling duit ar ball." Agus do luiġ sé an tsúil ċlé orm agus ḋein sé gáire agus ṫug sunnc d'á uillinn dom! Insa scéal so ḃíos ar ṫaoḃ mo Ḋaid—agus ní mar ġeall ar an scilling é.

Tar éis na beiṫíġ a ċur sa traen iseaḋ ṫánamair ar an tsráid. Ċuaiḋ Daid ar lorg an airgid agus ċuas féin ag féaċaint ar gaċ aon rud. Áit anaṁór iseaḋ an Daingean agus ta mórán daoine ann. Siopaiṫe is mó atá aca, agus gaċ aon áit lan de ṗluda. Luċt tarta ar fad atá ann, ní foláir, mar deoċanna ar fad a ḃíd na siopaiṫe a ḋíol. Ní ḟeadar cad a ċuireann an tart go léir ar ḋaoiniḃ nuair ṫagaid 'on Daingean. Ḃíonn taoscána móra cuḃránaċa de stuif éigin ġránna ḋuḃ 'á slugaḋ síos aca mar ḃeaḋ gaṁna ag ol ḃainne; agus ċífeá an súlaċ[56] buiḋe tiompall a mbéil agus ar a bpus fé mar ḃíonn rian an ḃainne ar an "sucaí" gaṁna atá againne sa ḃaile.

Tar éis tamaill do ḃuail Daid arís liom. Ḃí sé féin agus beirt eile ag teaċt amaċ as tiġ agus ḃí sé ag triomú a ḃéil. Ċuireas i gcuiṁne ḋó mar ġeall ar an scilling úd agus fuireas uaiḋ í. Ṫug an ḃeirt eile tuistiún dom nuair a fuaireadar amaċ gur mac le Daid me.

"Is maiṫ an garsún é, bail ó Ḋia air," aduḃairt duine aca.

"Ní fada go mbeiḋ sé sin ċun maiṫeasa agat, a Ṡéamais," arsan fear eile aca lem' aṫair—aċ d'imiġeas-sa liom ag ceannaċ uḃall agus misleán agus brioscaí.[57] Ní fada i n-ao' ċor do ṡeasaiṁ an scilling dom—tá an donas le daoire ar gaċ aon rud agus níor ṁór duit mála pingní ċun aon tsúlaċ a ḃaint as lá sa Daingean.

I gcionn tamaill eile ċuas ar lorg m'aṫar agus cá ḃfaġainn é aċ ar aḋastar age Mam i lár na sráide ṫíos agus an ḃeirt aca am' lorg-sa. Ḃí sise 'á ráḋ go raiḃ an garsúinín boċt caillte nó tuitiṫe leis an ocras agus gur ċuma le n-a aṫair aċ ḃeiṫ caiṫte istiġ i dtiġ óil 'á ṫéiḋeaṁ féin le puins. Ḃí Daid d'iarraiḋ a ċur 'na luiġe uirṫi gurab aṁlaiḋ ná fanfainn 'na ṫeannta agus ná raiḃ aon ḃaoġal orm.

Rugadar leo annsan me ag ceannaċ bróg dom. Ḃí feiḋre stocaí age Mam a ṫug sí ón dtiġ. Ḃíomair i ḃfad ag ceannaċ na mbróg. Do triallaḋ fiċe feiḋre orm sara raḃamair go léir sásta. Ní dóiġ liom féin go raiḃ aonne sásta aċ Mam. Ní raḃas-sa ró ṡásta leis na bróga fuaireas mar ḃí tairngí ionnta. Ḃí feiḋre anaḋeas ann i mbosca agus leaṫar bog tanaiḋe ionnta agus iad ċoṁ héadtrom le sop. Aċ ṫeastuiġ ḋá ṗúnt ó ḟear an tsiopa orṫa agus duḃairt Mam gur deas ḟéaċfainn ag siuḃal ṗludaiġ leo agus ag gaḃáil tré loganna uisce pé áit i ḃfaġainn log uisce ċun gaḃáil tríd.

Fuaireadar feiḋre breá láidir dom ar a seaċt fiċead is réal agus buaileaḋ orm iad. Ḃuaileas an doras amaċ leo, a

ṁic ó, agus suas an tsráid agus me ag baint teine as cloċa na sráide leo. B'é céad duine ḃuail liom ná Micilín Eoin.

"Hanaman riaċ, a Ṁicilín!" arsa mise, "fan uaim amaċ nó satalóċad ort."

D'ḟéaċ Micilín ar na bróga.

"Tánn tú ceangailte ḋen dtalaṁ aca," ar seisean.

Ḃíodar an-aindeis, leis, orm, a dtuigeann tú, aċ ní ṫaḃarfainn mar ṡásaṁ do-san go n-adṁoċainn é; aċ díreaċ le n-a linn sin agus an ḃeirt againn ag siuḃal síos an tsráid i n-aice an Ḃainnc ċuireas mo ċos ar ċroiceann oráiste agus ar ṁ'anam gur tógaḋ liom agus síneaḋ ar mo ṡlait me. Ní hiad na bróga leag i n-ao' ċor me aċ an croiceann mallaiṫe; aċ ní hé sin aduḃairt gaċ aonne a ċonnaic me aċ gurab aṁlaiḋ ná raiḃ taiṫiġe ar ḃróga agam agus ḃí Micilín féin ag gáirí. Ḃíos ċun iarraċt den ḃróig a ṫaḃairt do nuair ċuala ḋá raispín[58] de ḃuaċaillí an Daingin ag gáirí fé'n gcábóig tuaiṫe gur leag na bróga nua é. Ḃí olc agus cráḋ croiḋe orm féin agus ṫugas dorn sa ṗus do ḋuine aca. Ṫug an ḃeirt aca-san fúm-sa aċ leag Micilín duine aca agus riṫ an duine eile 'ca uaim féin. Ḃíodar an ċuid eile den tráṫnóna ag faire orainn agus ag taḃairt "cábóg" agus rudaí eile orainn aċ ní ṫiocfaidís i ngiorraċt fiċe raṁan dinn, mar ḃíomair fara[59] Daid agus mo ṁáṫair.

Ḃí sé déannaċ nuair ṫánamair abaile an oiḋċe sin. Ḃí Daid ag aṁrán an bóṫar aníos agus ḃí Mam 'á ráḋ leis éisteaċt aċ ní ṫug sé aon tor' uirṫi. Ní ḟeaca riaṁ mar sin ċeana é. Nuair

mar a n-innstear íde an ċait,

ṫánamair abaile ḃí sé d'iarraiḋ Mam a ṗósaḋ aċ ní leigfeaḋ sí ḋó é. Mar sin féin ní raiḃ aon olc uirṫi ċuige nuair a ḋein sé é. Ċuir sí iaċall air dul a ċodla agus gan é aċ a hoċt a ċlog.

Ṫugas misleáin agus uḃall go dtí Cáit agus ḃí ana-ṡaoġal againn 'á n-iṫe agus d'innseas di mar ġeall ar an aonaċ agus an Daingean agus na rudaí deasa ḃí ann. D'innseas di leis mar ġeall ar an seaċt is réal an ceann a ċongaiḃ m'aṫair as fiaċa na mbeiṫíoċ; aċ do ġeall sí gan é innsint do Ṁam.

(Táim tar éis dul síos go dtí an cat anois agus is baoġal go ḃfuil deire leis an saoġal so aige. Cad a ḋéanfad má ġeiḃeann Mam fios an scéil.)

CAIBIDIOL V

MAR A n-INNSTEAR SCÉALA NA NODLAG IS DÚṪRAĊT JIMÍN DON nGANNDAL

Caiṫfiḋ mé innsint mar ġeall ar an Nodlaig a ḃí againne. Ċuaiḋ Mam dtí an Daingean cúpla lá roim Nodlaig—í féin agus Daid—agus ṫugadar an capall leo agus cliaḃ agus bosca sa ċairt. Ḃí an t-airgead ag Mam. Rug sí léi ḋá ġé—ċun ceann aca ṫaḃairt do ḋoċtúir na mbeiṫíoċ agus an ceann eile a ṫaḃairt d'ḟear a' Ḃainnc, mar sin é go ḃfuil airgead Ṁam ar fad aige, agus tá anaṁeas aici air.

Faid a ḃíodar sa Daingean ċuas féin go dtí Gleann Doiṁin agus an scian ṁór agam agus téadáinín agus ṫugas aḃaile liom tor mór cuilinn, agus fuaireas eiḋneán i ḃfoṫraiġ na Cille. Nuair a ḃíos a' gaḃáil ṫar doras aici ṫáinig Nell Ṁáire Aindí amaċ ċuġam ag bladar liom d'iarraiḋ go dtaḃarfainn roinnt ċuilinn di. Ċeap sí go mbeinn-se im' amadáinín aici, agus ḃí sí am' ṁolaḋ agus ag taḃairt "buaċaillín maiṫ" orm agus 'á ráḋ go ḃfaġainn féirín uaiṫe i gcoṁair na Nodlag; aċ ní raḃas-sa ċoṁ símplí sin. Táim marḃ ó ġeallúintí ná tagann aon ní 'á mbarra.

[Mar sin féin, nuair scaoileas an beart sa ḃaile ṫugas cúpla craoḃ ċuilinn anonn ċúiċi. Táim anaṁór le Nell, tá's agat.]

Ḃí sceitimíní[3] ar Ċáit nuair a ċonnaic sí an t-ualaċ mór a ḃí agam an doras isteaċ. "Ó!" ar sise, "beiḋ an tiġ go gleóite anois againn"; agus ḃí sí ag féaċaint ar na caora dearga a ḃí ar a' gcuileann agus í ag rinnce tiompall an úrláir. "Ó! náċ gleóite iad?" ar sise. "A' ḃfeacaís riaṁ aon rud ċoṁ deas?" Mar sin a ḃíonn Cáit i gcoṁnaiḋe, mara ḃfeiceaḋ sí aċ neóinín nó pósaí bó ḃleaċt. Ċloisfeá na cailíní go léir mar sin, a ḋuine, leis gaċ aon tsórt ní.

Ḃí ocras orm féin. "Caiṫ uait na céapars[60] san," arsa mise, "agus tr'om rud éigin le n-iṫe."

"Ó! mo ḋearṁad!" arsa Cáit, agus ṫug sí cogar dom. "Ní ċuirfeá amaċ[61] cad tá agam duit?"

"Cad é?" arsa mise.

Do ġáir sí. "Ní 'neósad duit é," ar sise, "mar do scéiḋfeá orm[62] le Mam."

"Ar m'anam ná scéiḋfead, a Ċáit!" arsa mise.

"Marḃoċaiḋ sí mé i dtaoḃ an tsiúicre!" arsa Cáit.

"Cad é an siúicre, arú?" arsa mise.

"Agus mar ġeall ar an uaċtar!" ar sise.

"Hanaman diucs! a Ċáit, an cístí mísle atá déanta agat?"

"Ó, ní 'neósad duit! ní 'neósad duit!" ar sise, agus ḃí sí ag gáiriḋe agus ag léimriġ ar an úrlár. Annsan ċuaiḋ sí dtí an dresser agus ṫóg sí anuas dá ċupán le cur ar an mbórd.

"Áh, hanamain! a Ċáit," arsa mise, "innis dúinn cad tá agat."

"Ní 'neósad, ní 'neósad," ar sise, agus do ġáir sí agus ḃí sí ag rinnce agus ag caiṫeaṁ a cos agus n'ḟeaca sí an t-eiḋneán ar an úrlár gur leag sé í, agus slán mar a n-innstear é! Baineaḋ píosa mór as cliaṫán cupa aca. Rug Cáit ar an bpíosa agus ḃí sí ar criṫ ag iarraiḋ an píosa do ċur isteaċ 'na áit féin arís féaċaint a' ḃfanfaḋ sé istiġ. Annsan ċrom sí ar ġol agus, a ḋuine, ḃí sí ag iarraiḋ a ṁileán do ċur orm-sa. Ċuireas i n-iúl di naċ me fé ndeara é aċ í féin agus a cuid léimriġe; aċ níorḃ aon ṁaiṫ ḃeiṫ ag cainnt léi. Ní ḋéanfaḋ sí aċ gol. Ṫáinig truaġ agam féin di sa deire.

"Tr'om é a Ċáit," arsa mise, "agus ní ḃeiḋ ḟios age Mam go deó é."

Ṫugas an cupa briste go dtí an dresser agus ċuireas ṡíos fé ḋá ċupa eile é agus an taoḃ briste isteaċ. "Ó! a ṁuiricín! cad a ḋéanfad i n-ao' ċor má ċíonn Mam é?" arsa Cáit.

Annsan ḋeineamair té—muga an duine againn. Sin é an uair a ṫairrig Cáit amaċ na rudaí aduḃairt sí ḃí déanta aici—cístí beaga uaċtair agus crústa siúicre orra. Fuaireamair im sa ċurpad agus ċonnac-sa próca mór de ṡuḃ a ḃí ann agus clúdaċ páipéir ceangailte go daingean ar a ḃarra. Ġearras an ceangal go haiclíḋe agus deirim-se leat gur ḃaineamair súlaċ as na rudaí ar fad. Fé mar iṫimís greim aráin ṫógaimís lán spiúnóige den tsuḃ. Nuair a ḃí ár ndóṫain iṫṫe againn ḃí an suḃ i ḃfad síos ins a' ṗróca aċ ċeanglas an páipéár go

haicliḋe arís air agus ċuireas ṫar n-ais ins a' ċurpad é mar ḃí sé ċeana. Is mór a' truaġ ná bíonn Mam sa Daingean gaċ aon lá.

Fuaireas féin casúr annsan agus tairngí beaga agus ḃí Cáit ag síneaḋ eiḋneáin agus cuilinn ċugam. Do ċuireamair tiompall na ḃfuinneóg é agus ar ḃarr an dresser agus os cionn na teine. Ḃíoḋ sé deacair é ċeangal i n-áit ná bíoḋ aḋmad agus ċaiṫinn tairngí móra do ṫiomáint sa ḃfalla agus ṫuiteaḋ scailpeanna[63] den ṁoirtéal anuas uaireannta. Nuair a ḃí an tiġ críoċnaiṫe againn rugamair ar "Sailor"—sin é an madra, tá's agat—agus ċlúduiġeamair ó ċeann go hearball é le cuileann agus ḃí anaspórt againn air. Nuair a ṫáinig an tráṫnóna lasamair an lampa agus ḃí cuma aeraċ ar an dtiġ.

Ḃí an oiḋċe ann nuair a ṫáinig Mam is Daid abaile. Nuair a ṫáinig sí isteaċ ṁeasamair go mbeaḋ an-áṫas uirṫi, aċ is aṁlaiḋ do ḋein sí raic,[64] a ṁic ó, nuair a ċonnaic sí na scailpeanna moirtéil imiṫe den ḃfalla. Ḃí sí gan aon ċiall, a ḋuine, agus b'éigean dom féin teiċeaḋ go dtáinig sí ċun suainis.

Cáit d'innis dom lá'r na ṁáireaċ cad a ṫug Mam ón nDaingean. Ṫug sí naoi gcoinnle móra fada léi agus iad 'na seasaṁ sa ċliaḃ, agus ḃí trí cinn aca dearg. Ḃíodar ċoṁ hárd leis an ḃfuinneóig, a ḋuine, agus ṫug sí lán a' ḃosca de rísíní agus de ṡiúicre agus de ṫé léi, agus bairġín mór breac ón siopa, agus ḃí buidéil ann—buidéil go raiḃ deoċ ḃuiḋe ionnta agus buidéil eile go raiḃ rud éigin gormḋearg ionnta agus

crúsca mór lán de rud éigin duḃ. Ḃí cnapán mór feóla, leis, aici. Ċuala go dtug sí uḃla, leis, léi, aċ ní ḃfaġaimís-ne an oiḋċe sin aon ċeann aca toisc a raiḃ de ḋíoḃáil déanta againn leis na tairngí. Ċuir sí iad go léir isteaċ sa ċurpad agus ċuir sí an glas air.

Lá'r na ṁáireaċ ṁairḃ Mam gé agus laċa le sciain. Is aṁlaiḋ go ġearruiġ sí cúl an ġé leis an sciain agus ċongaiḃ sí greim uirṫi agus an gé a' screáċaiġ agus an ḟuil ag imeaċt aisti. Nuair do ċaiṫ sí uaiṫe ar an dtalaṁ í ḃí an gé ag léimriġ agus ag criṫ. Ní ḟanfaḋ Cáit ag féaċaint uirṫi 'á marḃú i n-ao' ċor aċ riṫ sí isteaċ agus a méireanna 'na cluasa aici. Nuair ḃí an gé fuar ċuir Mam páipéar tiompall ar a ceann agus ḃain sí na cleití ḋi agus ċuir sí ar croċaḋ ar ċúl a' dorais í.

Oiḋċe Nodlag ḃí anaṡaoġal againn! Fuaireas féin agus Cáit ḋá ṫurnap ṁóra agus ḃaineamair a leaṫ ḋíoḃ agus annsan ċuireamair poll síos ionnta ċun na gcoinnle ċur 'na seasaṁ ionnta. Annsan ṡáṫamair craoḃa beaga cuilinn i ngaċ turnap aca agus ċuir Cáit páipéar tiompall orṫa. Ḃíodar go gleóite, a ḋuine, agus lasamair iad sar a dtáinig an oiḋċe i n-ao' ċor; aċ ṁúċ Mam arís iad.

Istoiḋċe ċuir mo Ṁam prátaí is iasc ar an mbórd ċuġainn aċ am' baisce nár iṫeas féin ná Cáit aon ṗioc de mar ḃí ḟios againn go raiḃ rudaí eile ag teaċt. I gcionn tamaill ṫairrig Mam amaċ an císte mór breac agus do ġearruiġ sí ḋúinn é agus ḋein sí té, agus fuaireamair ḋá uḃall uaiṫe.

Jimín Ṁáire Ṫaiḋġ

Nuair a ḃí aṫair Ṁicilín ag dul ṫar doras ṫug Mam isteaċ é agus ṫug sí braon as buidéal do—buidéal go raiḃ trí réiltíní air—agus ṫug sí braon beag do Ḋaid agus fuair sí féin braon as buidéal eile agus duḃradar go leir “go mbeirimíd beo ar an dtráṫ so arís!”—pé brí a ḃí aca leis. Ṫáinig Ḃeit Ṁór agus Máire Aindí isteaċ agus ċuir mo ṁáṫair braon as a’ mbuidéal buiḋe i ḋá ngloine agus annsan ċuir sí siúicre agus uisce beiriṫe ionnta agus ċorruiġ sí le spiúnóig iad. Ċeapas ná hólfaidís sin i n-ao’ ċor ar dtúis é. Duḃairt Máire Aindí: “Ó! go marḃuiġiḋ sé mé má ḃlaisim aon ḃraon de!” aċ, mar sin féin, d’ól sí é go léir, agus níor ṁairḃ sé leis í. Ṫáinig a lán eile isteaċ i riṫ na hoiḋċe—buaċaillí óga agus is as an gcrúsca mór a ṫug Mam an deoċ dóiḃ sin.

An riaċ! a ṁic ó! nuair a ċonnac iad go léir ag ól ṫáinig dúil ṁallaiṫe agam féin ann agus nuair a ċuaiḋ Daid amaċ le haṫair Ṁicilín agus ḃí Mam ag cainnt leis na mná i n-aice na teine, ṫógas féin slug as an gcrúsca, a ḋuine. Aċ is láidir nár ṁairḃ sé mé[65] leis an mblas a ḃí air. Ní ḟéadfainn é scaoileaḋ siar agus ḃeaḋ eagla orm é ċaiṫeaṁ as mo ḃéal ar an úrlár, agus seo liom ag baint an dorais amaċ agus mo ḃéal lán. Ċonnaic mo ṁáṫair ag dul amaċ mé.

“Cá raġair anois, a Jimín,” ar sise, aċ ar ṁ’anam ná duḃart aon ḟocal aċ an doras d’oscailt agus cur díom. Lean sí ’maċ mé agus nuair a ċonnaic sí mé ag casaċtaiġ agus ag caiṫeaṁ seilí amaċ:

"Ha, ha, há!" ar sise, "a ċlaḋaire, ní ḋéanfainn daḃṫ do ṁac t'aṫar. Masmus[66] go gcuiriḋ sé ort!"

Ba ġránna an riaċ ruda é.

N'ḟeadar cad ċuige duḃairt Mam an focal san "mac t'aṫar" liom?

Ḃí sé déannaċ nuair do ċuamair a ċodla an oiḋċe sin mar ḃí Mam ag ullṁú an ġé i gcoṁair Lae Nodlag. Do ḃain sí amaċ a raiḃ istiġ innti agus do niġ agus do ġlan í agus annsan do líon sí arís í le prátaí brúiġte agus inniúin agus piobar agus im agus salann agus rudaí eile agus do ḋein sí é ḋingeaḋ isteaċ innti. Annsan fuair sí snáṫad agus d'ḟuaiġ sí í. Ḃíos féin is Cáit ag faire uirṫi.

Maidin Lae Nodlag ċuaiḋ Cáit 's mo ṁáṫair 'dtí an ċéad Aifreann. Ḃíos féin agus Daid i mbun an tiġe. Faid a ḃí Daid ag crú na mbó ḋeineas-sa fogail ar an gcurpad. Ġoideas uḃall agus líonas póca liom de rísíní agus ḃí smut den ḃairġin breac ann gearrṫa—ċuireas ċugam é sin, leis. Nuair a ḃíos ag dúnaḋ an ċurpaid arís, do ḃuail smaoineaṁ mé, rugas ar a' mbuidéal buiḋe agus do leaṫlíonas cupán as. Ḃlaiseas é, aċ ar ṁ'anam, dá olcas é an stuif duḃ ba ṡeaċṫ measa an rud buiḋe. Ḋóġfaḋ sé ṫú, a ḋuine! Annsan n'ḟeadar cad a ḋéanfainn leis. Ġlaoḋas ar an madra agus ċuireas fé n-a ṗus an cupán, aċ ní ḟéaċfaḋ sé air, a ṁic ó. Níor ḋein sé aċ sraoṫ a ċur as.

Annsan ċuiṁniġeas ar ṡeift eile. Fuaireas dorn mine buiḋe agus do ḟliuċas leis an stuif as an mbuidéal é agus

chuireas sa bhuaile amuich é ar phláta. Siúd chuige an gandal mór agus d'alp sé[67] a raibh ann. Níor bhraitheas faic air go ceann tamaill. Annsan chrom sé ar ghogalaigh. I gcionn tamaill d'éirigh sé as san agus chrom sé ar shiubhal tiompall agus leathcheann air. Fáinne bhí sé a dhéanamh agus é ag siubhal. Annsan stad sé agus leath sé a dhá chois amach ó 'chéile agus bhí sé 'á shuathadh féin anonn 's anall. Chuirfeadh sé na cait ag gáiridhe. Annsan do luigh sé agus dhún sé na súile agus ní fheaca aon oighre riamh ach é ar sheana-Dhiarmaid chríona annso amuich nuair a bhíonn sé ag tuitim dá chodla sa chathaoir mhóir os comhair na teine agus é 'míogarnaigh.[68] Annsan luigh sé ar fad anuas ar a' dtalamh, do shín sé a phíopán[69] uaidh amach agus do leath sé a dhá sciathán agus níor fhan anam ná brí ann ach chomh beag agus dá mbeadh sé marbh. Ambaiscе bhíos ag breith chugham[70] ar eagla go gcaillfí é agus ní fheadar cad a dhéanfainn. Chuala Daid ag teacht ó chró na mbó agus chuireas díom isteach. Nuair a chonnaic Daid an gandal do stad sé agus bhí sé ag cainnt leis féin.

"An diabhal mé ach go bhfuil sé 'na 'chocstí'!"[71] ar seisean. "A Jimín," ar seisean ag glaodhach. Bhíos-sa ag scuabadh an úrláir ar séirse.[72] "Cad tá ort," arsa mise.

"Marbhochaidh do mháthair sinn," arsa Daid. "Tá an gandal mór ar na croití deiridh."[73]

"Cad do dheinis leis?" arsa mise.

"Cad do dheinis-se leis?" arsa Daid.

Ḃíos ag iarraiḋ é ċur ar Ḋaid agus ḃí Daid ag iarraiḋ é ċur orm-sa.

"Gearánfad led' ṁáṫair ṫú, a ḃligeáird!" arsa Daid.

"B'ḟearra ḋuit éisteaċt," arsa mise, "nó 'neósad-sa ḋi mar ġeall ar an seaċt is raol a ḃainis as fiaċa na mbeiṫíoċ."

"Seaḋ! agus 'neósad-sa ḋi cé ṁairḃ an cat," ar seisean.

Ar ṁ'anam, gur ḃain Daid stad asam. Ṁeasas ná raiḃ ḟios ag aonne beirṫe é. Aċ níorḃ é sin an ċuid ba ṁeasa den scéal aċ go raiḃ Mam ag éisteaċt leis a' gcainnt go léir mar ṫáinig sí isteaċ i gan ḟios dúinn. Ċrom sí ar an mbeirt againn, a ṁic ó! agus níorḃ ḟiú trí leaṫpingní sinn nuair a ḃí deire ráiḋte aici. Mise agus Daid boċt! is cruaiḋ an saoġal atá againn! Níor ḟan focal im' Ḋaid aċ ḋ'éaluiġ sé leis 'dtí an t-Aifreann agus ḃíos-sa trí fiċid slat 'na ḋiaiḋ aniar an bóṫar síos agus gan focal as aonne 'gainn.

Nuair a ṫána aḃaile ón Aifreann ḃí an ganndal i n-aice na teine age Mam agus an t-anam ag teaċt arís ann. Ní ḟuair Mam amaċ riaṁ cad d'imiġ air mar nuair ṫáinig Daid aḃaile ḃí sí ag baint sásaiṁ de i dtaoḃ gur ól sé ḋá ġloine fuiscí as an mbuidéal a ḃí sa ċurpad. Duḃairt Daid, "ambaiste," nár ól agus go raiḃ sí ag cur éiṫiġ air; aċ d'áitiṁ sí air gurḃ é a ḋ'ól é. Ní raḃadar buiḋeaċ da ċéile an ċuid eile den tráṫnóna. Ḃí truaġ agam-sa do Ḋaid; aċ, dar fia! ba ṁeasa liom me féin agus ní duḃart aon ḟocal.

An Dreóilín

Caibidiol VI

Lá an Dreóilín

Ní mór an sásaṁ a fuaireas féin ná Daid 'nár ndinnéar tar éis teaċt ón Aifreann La Nodlag toisc a ḋéine ḃí Mam ag plé linn[74] i dtaoḃ scéil an ġanndail agus na scéalta eile a ḃí scéiḋte orainn tar éis na maidne. Ṫug Daid iarraċt nó ḋó ar a ráḋ nárḃ é féin a ḋein aon ní leis an nganndal. Duḃairt sise go searḃ gur ḋóċa nárḃ é a ḋ'ól an dá ġloine fuiscí, aċ oiread. Ḃí sé ar ḃarra mo ṫeangan agam-sa a ráḋ nárḃ é a ḋein, aċ ṫuigeas i n-am dá dtéiġeaḋ an focal ṫar mo ḃéal go gcaiṫfinn cúntas a ṫaḃairt sa ḃfuiscí úd. Dá ḃrí sin d'ḟágas an scéal mar a ḃí cé go raiḃ trua agam dom' aṫair. Níor ḃe' liom[75] a raiḃ im' ċoinniḃ féin ċeana.

Ḃí an ganndal i n-aice an teine agus é ag teaċt ċuige féin. Nuair ḟéaċainn air ní ḟéadainn gan gáire ḋéanaṁ nuair a ċuimniġinn ar an rud a ḋ'imiġ air. Ċonnaic Mam me uair agus ṫóg sí os cionn talṁan me le claḃta baise. Deirim leat gur ċuireas an doras amaċ díom tapaiḋ go maiṫ gan aon ġáire eile ḋéanaṁ. Ṫuigeas nuair a ḃí sé ró ḋéannaċ gur ḋearṁad dom gáire ḋéanaṁ faid a ḃeaḋ fearg ar Ṁam. Ṫuig Daid ó ṫúis é agus ḃí a rian air—ní ṫug Mam aon ċlaḃta baise ḋo; is aṁlaiḋ

a ċuaiḋ sé féin amaċ 'on stábla agus do ṡuiḋ ar an mainnséar ann ag caiṫeaṁ tobac, agus ní raiḃ focal as. Deineann sé mar sin go minic nuair a ḃíonn Mam ag deargaḋ bear air,[76] is ní ṫuigim ca' 'na ṫaoḃ. Dá mbuaileaḋ sí é mar ḋeineann sí liom-sa déarfainn go mbeaḋ cúis aige aċ ní ḃuaileann ċoiḋċe. Scaoileann sí le Daid i gcoṁnaiḋe. Dá ḃfanaḋ sí ar ċainnt liom-sa is me ná beaḋ duairc. Nuair ná raiḃ an dream sa ḃaile i ḃfonn ċun coidriṁ ċuas ar lorg Ṁicilín Eoin. Ṫugamair tamall ag caiṫeaṁ caiḋtí[77] agus tamall eile ag caiṫeaṁ tobac as ṗíp a fuair Micilín ag dul amú i bpóca a aṫar.

Nuair a ḃí an tobac caiṫte againn ḃíomair ag iarraiḋ cuiṁneaṁ ar cad a ḋéanfaimís.

"An dian!" arsa mise, "beirimís ar asal Ṫaiḋg Ṁóir agus ar asal Ṁáire Aindí agus ceanglaimís a ḋá n-eirball!"

"Tá asal Ṁáire istiġ ó ṁaidin aici," arsa Micilín.

"Ná féadfaimís éalú amaċ as an stábla leis?" arsa mise.

"N'ḟéadfaimís," arsa Micilín. "Ná feiceann tú Nell agus Taḋg Óg sa ḃóiṫrín."

"Go dtagaiḋ fuaċt ins na cosa aca, ná téiġeann isteaċ aḃaile!" arsa mise. "'Ḃfuil aon ní eile ḋéanfaimís? Ná fuil do ċat-sa fós gan báṫaḋ 'gainn?"

"Tá," arsa Micilín, "aċ tá piscíní ó iné aici."

"Ó, hanaman diucs! báṫaimís na piscíní, a Ṁicilín."

"Ní ḃáṫfam, a ḃuaċaill; teastuiġeann ceann óm' aintín agus ceann ó Nell Ṁáire Aindí."

"Oċ a ḋe!" arsa mise.

Ḃíomair i ḃfad ag cuiṁneaṁ ar rudaí aċ an riaċ ceann a ḃí ċun ár sásaiṁ. Sa deire d'éistíomair ar fad. Sin é an uair a riṫ an rud im' aigne féin.

"Hanaman scian, a Ṁicilín!" arsa mise, "'ḃfuil ḟios agat cad é?"

"Cad é?" arsa Micilín.

"Bíoḋ Dreóilín amáireaċ againn!" arsa mise.

"Hanaman diucs, bíoḋ!" arsa Micilín, agus an dá ṡúil ag dul amaċ as a ċeann. "Agus bead-sa im' amadán." [Sin é an fear go mbíonn an loṁnán[78] gaoiṫe aige sa Dreóilín, tá's agat, agus é ag bualaḋ gaċ aonne leis.]

"Bead-sa im' ċaptaen," arsa mise.

"Agus cé ḃeiḋ 'na óinsiġ?" arsan fear eile.

B'in ceist ċruaiḋ le réiḋteaċ. Ċuiṁníomair ar Ċáit seo 'gainne agus ċuamair ċun an scéal a ċur fé n-a bráid;[79] aċ, a ḋuine, do spriúċ sí.[80]

"Is mór an náire ḋíḃ é!" ar sise, "an dreóilín boċt a ṁarḃú agus ḃeiṫ ag siuḃal pludaiġ na dúṫaiġe ag lorg airgid 'á ċionn."

"Naċ é scéiḋ ar ár Slánaṫóir," arsa mise; "agus naċ maiṫ atá sé tuillte aige é ṁarḃú."

"Má seaḋ ní hé an dreóilín a ḃeiḋ agaiḃ-se a scéiḋ air," arsa Cáit.

"Mararḃ' é, ṁuise!" arsa mise, "b'é a ḋaid críona ḋein é, agus aonne 'ṁáin iad."

Aċ níorḃ aon ṁaiṫeas ḃeiṫ ag gaḃáil do Ċáit. Duḃairt sí linn imeaċt le n-ár seana-Ḋreóilín gan ṁaiṫ. Ná déanfaḋ gearrċailí i n-ao' ċor na rudaí gránna a ḋeineann buaċaillí. Ní raġaḋ sí i n-aon Dreóilín.

Ní ḃíonn aon ṁaiṫ ins na seanaċailíní sin.

Ḃíos féin is Micilín i gcruaċás. Ní ḃeaḋ aon ṁaiṫ i n-ár nDreóilín ċeal óinsiġe. Ṫriallamair cailíní an ḃaile ar fad aċ ní ṫiocfaḋ aonne 'ca linn.

“Caiṫfimíd éirġe ar fad as,” arsa Micilín.

“Ní éireoċaimíd,” arsa mise, “cuirfimíd éadaċ óinsiġe ar ḃuaċaill éigin.”

Leis sin ġlaomair ċuġainn ar na leaideanna eile agus d'innseamair dóiḃ an rud a ḃí ḃeartaiṫe againn i gcoṁair an lae amáiriġ. Ḃí sceitimíní[3] áṫais orṫa go léir.

“Caiṫfiḋ cuid agaiḃ éadaċ ban a ḃeiṫ oraiḃ,” arsa mise.

Níor ḃraiṫeas aon ḃreis áṫais orṫa 'na ṫaoḃ san.

“Ní raġad-sa i n-aon éadaċ mná,” arsa Taḋg Learaí Ḃig.

“Aonne ná fuil sásta déanaṁ mar adeirim-se leis imiġeaḋ sé as an nDreóilín ar a' hap,” arsa mise.

D'éist Taḋg Learaí Ḃig.

“Cá ḃfaġam éadaiġe ban?” arsa Smulc,[81] “agus cé hiad go mbeid siad orṫa?”

“Taḋg Learaí Ḃig agus tusa, a Smuilc, ġeoḃaiḋ siḃ iad agus cuiriḋ oraiḃ iad agus bíḋ 'nḃúr ḋá n-óinsiġ.”

Níl aon ḃean 'nár dtiġ-ne,” arsa Taḋg, “aċ mo ṁáṫair agus is mó is mór[82] a cuid éadaiġ sin dom-sa.”

Ċuir san i dteannta me. Ḃí ’os agam gur ċeap sé go raiḃ buaiḋte aige orm. Ṫáinig coċal orm ċuige.

“Ná bac san, a Ṫaiḋg,” arsa mise. “Ní fál go haer é.[83] Ġeoḃam culaiṫ óinsiġe ḋuit-se ná bíoḋ eagal ort. Ḃíḋ go léir annso ar a hoċt ar maidin gan teip. Agus anois téiġimís ar lorg dreóilín.”

Fuaireamair go léir maidí agus cloċa agus níor ḟágamair tor ná claiḋe ná bóiṫrín gan ċuardaċ féaċ an ḃfaġaimís dreóilín le marḃú; aċ an riaċ dreóilín a ḃí i n-aon áit aca. Duḃairt Smulc gur dóċa gurḃ aṁlaiḋ a ḃíodar go léir imiṫe aḃaile i gcoṁair na Nodlag; aċ is dóiġ liom-sa gurḃ aṁlaiḋ a ḃíos ḟios aca go raiḃ Lá an Dreóilín ag teaċt agus go ndeaċadar go léir i ḃfolaċ ar eagla go marḃoċaimís iad.

Ḃ’éigean dúinn sa deire dul aḃaile gan aon dreóilín. Ṫeastuiġ ó Ṁicilín arís go n-éireoċaimís as an scéal toisc gan an t-éan beag a ḃeiṫ againn; aċ duḃart-sa go leigfimís orainn go raiḃ sé istiġ i nead i lár an tuir ċuilinn againn agus ná leigfimís d’aonne féaċaint air. Ní raiḃ Micilín sásta ar fad, cé gur ġéill sé.

Ḃí hata cruaiḋ agus casóg eirbaill istiġ i gcurpad mór sa ḃaile. Lem’ Ḋaid Críona dob’ eaḋ iad sarar cailleaḋ é, fad’ ó riaṁ. Ċuireas i gan ḟios iad amaċ ar loċta an stábla. Ḃíos ar lorg bróg, leis, le cur orm, aċ ní raiḃ aon ḟeiḋre sa tiġ ná tuitfeaḋ dem’ ċosa aċ feiḋre de ḃróga deasa ’leaistic le Mam a ḃí os cionn an iarta ar ċlár aici. Ċuireas mo ṡúil orṫa san, aċ d’ḟágas mar a raḃadar go maidin iad ar eagla go

mbraiṫfeaḋ Mam an droċḟuadar. Ḋeineas aġaiḋ feidil[84] as bib le Cáit agus ṫógas a raiḃ de ribíní sa ḃoiscín aici agus ċuireas ar an hata iad. Fuaireas píce agus ċeangluiġeas tor cuilinn ar a barra agus nead istiġ ’na lár, de ċaonaċ.

Ó ba ċaptaen mise, dar ndóiġ, níor ṁór dom claiḋeaṁ. Ní raiḃ aon ċlaiḋeaṁ sa tiġ riaṁ againne ná ag aonne ar an mbaile—ná gnó aca ḋe—agus d’ḟág san mise i dtaoiḃ le[85] claiḋeaṁ aḋmaid a ḋeineas de ċláirín. Ṫáirneálas píosa beag sé n-órlaċ treasna air i n-aice mo láiṁe.

Nuair a ḃí mo ċuid féin faċta agam ċuas ar lorg culaiṫ óinsiġe do Ṫaḋg Learaí Ḃig. Ní raiḃ aon ní oiriúnaċ le faġáil aċ éadaċ le Cáit, agus ḃíos i gcás idir ḋá ċoṁairle cad a ḋéanfainn. Ċuarduiġeas seomra Mam aċ ní raiḃ aon rud ann go ḃféadfaḋ Taḋg é ċaiṫeaṁ. Ḃí an scéal ag déanaṁ tinnis dom[86] agus sinn ag dul a ċodla. Nuair a ḃí an Ċoróin Ṁuire ’á ráḋ againn ṫug Mam greasáil[87] eile ḋom mar ná duḃart-sa aċ seaċt gcinn den deiċniúr.[88] Ní ḟeadar-sa an nduḃart nó ná duḃart i gceart iad mar naċ orṫa ḃíos ag cuiṁneaṁ aċ ar ċulaiṫ do Ṫaḋg Learaí Ḃig.

D’éiriġeas-sa roimis an gcuid eile den tiġ ar maidin. Ḃuaileas na bróga leaistic fém’ ascail. Annsan ċuas go dtí seomra Ċáit is ċuarduiġeas arís do ċulaiṫ i gcoṁair Ṫaiḋg. Do ṗrioc an t-Áiḃirseoir me sa deire agus ṫugas liom gúna agus rudaí eile le Cáit agus amaċ tríd an ḃfuinneóig liom go dtí an stábla. Ċuireas orm mo ċulaiṫ Dreóilín—na bróga leaistic agus an ċasóg eirbaill agus an hata caroline agus

ribíní Ċáit ar sileaḋ leis. Ḃuaileas orm an aġaiḋ feidil annsan agus mo ċrios agus mo ċlaiḋeaṁ, agus deirim-se leat, a ḋriṫeáir, go raiḃ cuma captaen Dreóilín orm má ḃí sé ar aonne riaṁ. D'imiġeas annsan ar lorg na coda eile. Ḃíodar ag teaċt, duine ar ḋuine, agus an riaċ duine aca d'aiṫin me, a ṁic ó! gur ḃaineas an aġaiḋ feidil díom.

Ṫugamar tamall maiṫ ag feistiú[89] a ċéile sara raḃamair ullaṁ. Nuair ṫáinig Taḋg Learaí Ḃig ċromas ar éadaċ Ċáit a ċur air. Aċ ḃí ceataiġe sa scéal—ní raġaḋ éadaċ Ċáit ar Ṫaḋg gan Taḋg do ḃaint a ċoda féin de—rud nár ṫaiṫn i n-ao' ċor leis. Níor ḟan dá ċuid féin air aċ a léine; aċ nuair a ḃí an gúna air agus caiḋp bioraċ páipéir ar a ċeann ḃí sé 'na ġearrċaile deas go leor. Do scéiḋ na bróga air, áfaċ. Feiḋre le n'aṫair ab eaḋ iad agus iad ró ṁór do. Is aṁlaiḋ a ḃíoḋ sé á dtarrang 'na ḋiaiḋ agus gaċ aon ṗlup-flap aca.

Ceaṫrar de luċt ceoil do ḃí againn. Ṫugas féin orgán béil liom a fuair Cáit óm' Aintín. Ag Tumaisín Ḃán a ḃí sé 'á ṡeinm i riṫ an lae. Ḃí trúmpa stáin ag Micilín a ṫug sé do Smulc. Ṫug duine eile mias ṁór stáin leis agus do ḃí ag gaḃáil de ṁaide air agus ḃí bucaed stáin ar sileaḋ le muineál duine eile agus ḃídís a gceaṫrar ag séideaḋ is ag bualaḋ is ag greadaḋ i dteannta ċéile agus ḋeinidís ceól breá.

Ṫugas an tor cuilinn le hiompar do Ṗeats Ṁicilín Dan agus ḃí loṁnán gaoiṫe ag Micilín Eoin a fuaireamair ó Ṫaḋg Óg nuair ṁarḃíodar an ṁuc roim Nodlaig agus ḃíoḋ sé ag bualaḋ gaċ aonne leis. Ḃí málaí ar ċuid aca agus léinte fear

ar a ċuille agus seanasciorta le n-a ṁáṫair ar foṫḋuine. Ḃí blús gorm le Nell Ṁáire Aindí ar Ṁicilín Eoin agus an riaċ pioc di d'aiṫin i n-ao' ċor air é gur ċuiṁniġ sí uirṫi féin lá'r na ṁáireaċ.

Tiġ Ḃeit Móire an ċéad áit a ċuamair. Ḃí mo ċlaiḋeaṁ ar tarrang agam féin nuair ṁáirseálamair an doras isteaċ ċúiċi. Ḃuaileamair suas ceol di agus ḋeineamair rinnce ar an úrlár. Ḋeineamair fáinne tiompall ar Ḃeit agus sinn ag daṁas. Ċrom Ḃeit ar rinnce í féin, istiġ i lár an ḟáinne agus b'in é an t-iongantas: promsáil[90] Ḃeit a ḋ'ḟeiscint. Ḃí giorranáil uirṫi nuair a stad sí agus b'éigean di suiḋe.

"Ara ṁuise, is tréan na buaċaillí siḃ," ar sise.

"Caiṫ ċuġainn dorn airgid," arsa sinne, mar b'in é b'ḟearr linn ná aon ṗlámás.

"Airgead ab eaḋ?" ar sise. "Oċ, maran siḃ na rógairí agam!" Agus ḃí sí ag gáirí ag dul go dtí an dresser. Tá Ḃeit anaḃeaṫaiṫe agus nuair a ġáireann sí bíonn sí ar fad ag criṫ agus annsan ní ḟéadfá féin gan ḃeiṫ ag gáiriḋe leis.

Ṫóg sí seanaṁuga den dresser agus fuair sí ḋá ċuistiún rua ann agus ṫug sí ḋúinn é. Ḋeineamair greas eile ceoil annsan di agus baḃta rinnce agus d'imíomair. Ċuamair go tiġ Ṁicilín Eoin agus fuaireamair réal ann. As san linn go tiġ Ṫaiḋg Óig. Ḃí Taḋg Óg istiġ agus ḃí sé ag magaḋ fúinn agus 'á ráḋ ná raiḃ ceol ná rinnce againn; aċ nuair a ḃíomair ag imeaċt ṫug sé scilling dúinn agus ṫug bean a ḋriṫeár réal dúinn.

Nuair ṫánamair go Tiġ Ṁáire Aindí ḃí anaġeóin[91] againn. Úrlár leac a ḃí ann, tá's agat, agus ḋeineamair cnagarnaċ ḃreá air ag rinnce. Nuair a ċualaiḋ an madra mór atá aca an ceol ṡuiḋ sé ar a ċorragiob[92] agus ċuir sé a ṡrón san aer agus d'oscail a ḃéal agus ḃí ag cur glamanna móra brónaċa ceoil as i dtreo is go gceapfá go raiḃ gaċ madra riaṁ a ḃain leis marḃ. Ḃí Nell d'iarraiḋ sinn d'aiṫint. Ċaiṫ a máṫair aṁras láiṫreaċ orm féin.

"Ṁuise, slán beo le seana-Ṫaḋg," ar sise, "agus ní hé sin críċ ba ṁaiṫ leis ar a ċasóig ġreanta."

"Ara! ní hí an ċasóg atá ag déanaṁ tinnis anois do," arsa mise. "Ná fuil sé deiċ mbliana sa ċré."

"Marḃoċaiḋ do ṁáṫair ṫu," arsa Máire Aindí.

"Ná bí ag tarrac mo ṁáṫar ċugam,"[93] arsa mise, "aċ tr'om scilling don Dreóilín."

Ġáir Máire.

"Féaċ, a Nell," ar sise, "ġeoḃaiḋ tú réal sa sparán san ṫíos agus taḃair dosna buaċaillí í."

Ċuaiḋ Nell go dtí an sparán aċ ní réal a ṫug sí ḋúinn aċ scilling. Annsan ṫug sí stráice[94] aráin an duine ḋúinn agus ḃí risíní ann. Is maiṫ liom féin Nell.

Ṫugamair turus ar na tiġṫe eile sa ḃaile i ndiaiḋ a ċéile aċ d'ḟágas ár dtiġ-ne ar deire. An rud aduḃairt Máire Aindí i dtaoḃ culaiṫ mo Ḋaid Ċríona agus i dtaoḃ na feirge ḃeaḋ ar Ṁam—sin é ċongaiḃ ón dtiġ me. Ní baoġal ná go n-aiṫneoċaḋ Mam an ċasóg eirbaill agus an hata agus d'ḟágfaḋ san an

Dreóilín gan chaptaen. Sé deineas sa deire na an chuid eile a chur go dtí an tigh agus fanúint me féin sa bhóithrín. Bhí seans go bhfaghaidís scilling ó Mham mara bhfeiceadh sí mise 'na dteannta. Buel! a dhritheáir, is maith a scaras leis[95] is gan dul leo. Chonnac iad go léir ag dul an doras isteach agus na gléiseanna ceoil ar siubhal aca. Níorbh' fhada, áfach, gur stad an ceol go hobann agus chonnac ag brú a chéile sa doras arís iad d'iarraidh teacht amach. Stadadar taobh amuich agus bhíodar ag féachaint an doras isteach ar rud éigin a bhí ar siubhal istigh ach ní leomhfadh aonne 'ca dul róghairid don doras. "Mam arís, déarfainn," arsa mise agus thugas mo bhuidheachas do Dhia gur fhanas ó n-a crúcaí.

Ní fada dom go bhfeaca mo dhuine Tadhg Learaí Bhig ag teacht an doras amach chun na coda eile agus ba dhóbair go dtuitfinn nuair chonnac an íde bhí air. Ní raibh d'éadach ná de chulaith an Dreóilín air ach an méid nár le Cáit seo 'gainne. Aon lá dá chuimhne ní tháinig dom agus me ag cura na coda eile go dtí an tigh, go n-aithneochadh Mam gúna Cháit ar Thadhg.

Bhí Tadhg ag pusíl ghuil agus a lámh treasna a shúl aige leis an náire. Bhí trua agam do ach, ar m'fhalaing, nuair chonnac a' bhreill[96] a bhí air agus an dá bhróig mhóra 'á dtarrang 'na dhiaidh aige ag teacht chugham sa bhóithrín níor fhéadas gan gáiridhe. Nuair chonnaic Tadhg me ag gáiridhe tháinig an gomh[29] air.

"Léan ort," ar seisean, "is tusa fé ndeara é," agus bhí an gol agus an fhearg 'á thachtadh. Rug sé ar na clocha sa bhóithrín agus bhí sé a' rúscadh[97] liom agus gach aon liú guil aige.

Ṗléascamair go léir ag gáiriḋe. “Hí-ú, cosa buiḋe árda!” arsa mise. Ḋein san an donas ar fad ar Ṫaḋg. “Dú hú!” ar seisean agus as go bráṫ leis aḃaile tré sna garraiṫe.

Aċ dá ṁéid an greann a ḃí againn ar Ṫaḋg ní raḃas-sa i n-ao’ ċor istiġ liom féin. Ḃí fearg mo ṁáṫar mar do ḃeaḋ scamall os mo ċionn.

D’imiġ an Dreóilín ar fad soir ċun na ceardṫan agus ċun na dtiġṫe i n-aice leis, aċ ní ḟuaireas aon spórt insa Dreóilín a ṫuille. Nuair a ċuamair go tiġ Ṗeats Teaimí ní ṫaḃarfaḋ sé aon ní ḋúinn. Duḃairt sé gur “paca bligeárd” sinn agus ċuir sé an madra linn; aċ d’éiriġ an madra as an scéal nuair a ḃuaileas-sa isteaċ sa ċliaṫán le cloiċ é. Riṫ Peats im’ ḋiaiḋ le n-a ṁaide aċ ḃí fuar aige ḃeiṫ ag iarraiḋ breiṫ orm-sa agus na bróga leaistic orm!

Ḃíomair tuirseaċ den Dreóilín fén dtráṫ san agus duḃramair go n-éireoċaimís as. Ḃí ocras ag teaċt, leis, orainn. Dó ḋéag is seaċt bpingne ḃí againn agus roinneamair idir an deiċniúr a ḃí sa Dreóilín é—scilling is leaṫréal an duine. Ṫugamair an ṗinginn ḃreise do Ṫaḋg Learaí Ḃig toisc an sceiṁle fuair sé ó Ṁam. Micilín a ṫug aḃaile ċuige é. Annsan ṫug gaċ aonne aġaiḋ ar a ṫiġ féin agus fuadar ocrais fé.

Aċ, a’ dtuigeann tú, ní raiḃ aon ḟuadar fúmsa ċun an tiġe. Ḃí droċionntaoiḃ agam as an ḃfáilte a cuirfí roṁam. Ṫugas fuaċ ḋon mbaile. Ṫuigeas, tá’s agat, go raiḃ Mam ag feiṫeaṁ liom ann agus go mbeaḋ sásaṁ uaiṫe i ngúna Ċáit agus i

gcasóig mo Ḋaid Ċríona agus sa hata ċaroline agus duḃart liom féin gurḃ é mo leas Mam a ṡeaċaint i láṫair na huaire sin agus b'ḟéidir le himeaċt aimsire go dtiocfaḋ sí ċun bladair liom arís.

Suas go dtí tiġ Ṁáire Aindí ċuas. Ní ḟéadfainn fanúint amuiċ agus an ċulaiṫ ṁallaiṫe úd orm, agus ḃí an lá fós ann i slí ná féadfainn dul i gan ḟios go dtí an stábla ċun mo ċuid éadaiġ féin d'ḟaġáil. Ḃí an t-ocras ag gaḃáil díom go géar agus ḃí súil agam, tá's agat, go ḃfaġainn píosa de ċíste Nodlag ó Nell. D'íosainn píosa mór de ċíste an uair ċéadna.

Ḃí Nell istiġ agus Máire Aindí agus Taḋg Óg. Nuair ċonnaic Taḋg an ċulaiṫ fós orm ṫáinig fonn magaiḋ air.

“Déanfaiḋ sé seo Dreóilín go hoiḋċe ḋo,” ar seisean.

“Naċ agat atá an cion ar ḃalcaisí do Ḋaid Ċríona?” arsa Máire Aindí agus ḃí sí ag gáiriḋe.

Rug Nell ar an hata agus do ċuir ar a ceann é. Dar fia! níor oir sé go holc i n-ao' ċor di. “Tr'om an ċasóg leis,” ar sise agus ḃain sí ḋíom í agus ḃí 'á cur uirṫi.

“Ara! bain díot iad agus ná bí ag déanaṁ Máire Ní Ógáin díot féin,” arsa Máire Aindí.

Níor ḋein Nell aċ gáire agus d'ḟéaċ sí síos uirṫi féin.

“Ná fuilim go deas?” ar sise.

“Ó! go gleóite!” arsa Taḋg.

Ní duḃairt Maire aon ní.

“Cad duḃairt do Ṁam leat nuair a ċonnaic sí ṫu?” arsa Nell.

“N’ḟeaca sí fós me,” arsa mise, “mar ná rabas sa ḃaile ċuige.”

“Agus ab’ aṁlaiḋ atá eagla ort dul?” arsa Nell.

“Ba ṁaiṫ an ceart do,” arsa Taḋg, agus d’innis sé ḋóiḃ cad d’imiġ ar Ṫaḋg Learaí Ḃig. “Agus dá ṁéid an néal[98] a ḃí uirṫi nuair ċonnaic sí gúna Ċáit ar Ṫaḋg beag ṫáinig an goṁ[29] ar fad uirṫi nuair ḃraiṫ sí casóg agus hata a haṫar imiṫe!” arsa Taḋg Óg.

Ḃí ’ḟios agam féin gur mar sin a ḃeaḋ, leis, gan Taḋg Óg ’á innsint dom i n-ao’ ċor. Ḃraiṫeas mo ċroiceann greadaiṫe, scólta ċeana féin ón mbualaḋ a ḃíṫeas ċun a ṫaḃairt dom.

“Ní gáḋ ḋi i n-ao’ ċor ḃeiṫ ċoṁ cruaiḋ ar ḃuaċaill boċt,” arsa Nell.

“B’ḟéidir nár iṫis aon dínnéar iniu, leis,” ar sise.

Ṫuigeas go raiḃ Nell tuisceannaċ agus go mbeaḋ sí ag taṫant orm go gcaiṫinn rud éigin.

“Ó!” arsa mise, “Níl aon ocras orm.” Ḃí, a’ dtuigeann tú, aċ ní leigfeaḋ náire ḋom é ráḋ.

“Mara ḃfuil féin b’ḟéidir go n-íosfá píosa de ċíste Nodlag.”

Ḃíos i gcás cruaiḋ—ní ḟéadfainn a ráḋ go n-íosainn agus níor ṁaiṫ liom a ráḋ ná híosainn. Aċ ḃí Nell tuisceannaċ. Ċuaiḋ sí agus ṫug sí ċugam cannta mór de ḃairġin breac agus muga bainne. Nuair a ḃíos ’á ḋ’iṫe duḃart liom féin gurḃ í Nell an duine ba ṫuisceannaiġe dar ḃuail riaṁ liom. Nuair ḃí an béile iṫte agam ḃraiṫeas feaḃas mór ar gaċ aon scéal

agus ḃíoḋ cuiṁne Ṁam ag imeaċt uaim go ḃféaċainn i gcoṁnaiḋe ar an gcasóig eirbaill. Do réir mar ḃí sé ag dul i nḋéannaiġe, áfaċ, agus gur ṁiṫid dom ḃeiṫ ag dul aḃaile ní raḃas i n-ao' ċor istiġ liom féin. Ḃí a cuiṁne ag teaċt tar n-ais ċugam go hana-ṡoiléir ar fad. Níor ṡaṁluiġeas aon ní léi an uair sin aċ sceiṁle ṁór an Luain[99] go mbíonn Ḃeiṫ Ṁór ag tráċt air go minic, pé rud é. Aċ ní raiḃ aon dul uaiḋ agam, ṫuigeas, agus d'éiriġeas ċun dul aḃaile.

"Aḃaile taoi ag dul?" arsa Nell.

"Seaḋ," arsa mise, "agus ba ḃreá ḃeiṫ ag dul 'on croiċ[100] seaċas é."

Do ġáireadar go léir. D'ḟéaċas anonn ar Nell.

"Ṁuise, beannaċt Dé ort! agus téanam ort im' ṫeannta féaċaint a' ḃféadfá faoḃar mo ṁáṫar a ċur díom."

Is dóċa gur ṫuig sí an cás cruaiḋ a ḃí orm. Do ṗreab sí.

"Ṁuise im' briaṫar go raġad," ar sise.

Ṫáinig oiread bó de ċroiḋe ḋom, a ḋuine. Ḃí Máire Aindí ag gáiriḋe fén scéal.

Nuair a ḃíomair ag imeaċt, arsa Taḋg Óg: "Arḃ aon ċaḃair mise ḋul 'nḃur dteannta?" agus d'ḟéaċ sé ar Nell. Do stad gáire Ṁáire Aindí agus ṫáinig cuma míċéadtaċ uirṫi nuair ḟéaċ sí sa ċúinne ar lorg rud' éigin. Le n-a linn sin d'ḟéaċ Nell ar Ṫaḋg agus do ḃagair a ceann ċun an dorais.

"Téanam ort," arsa mise, agus ṫáinig.

Ba ṁór an misneaċ orm é an ḃeirt a ḃeiṫ faram agus me ag dul go dtí an tiġ. Gaiḃeamair an bóiṫrín—mise ar tosaċ

agus iad-san im' ḋiaiḋ agus láṁ Nell i láiṁ Ṫaiḋg, toisc an oiḋċe ḃeiṫ ann is dóċa. D'ḟanadar i ndoras an stáḃla faid a ḃíos-sa ag dul ar an loċta ar lorg mo ċuid éadaiġ féin agus 'á ċur orm.

Nuair ṫána arís ċúċa ġluaiseamair ċun an tiġe. Ní mise ḃí ar tosaċ an baḃta so am baic! Is i gcoinniḃ mo ċos a ḃíos ag dul ann, a ḋuine.

“Ná bíoḋ aon droċṁisneaċ ort, a ḃuaċaill,” arsa Nell liom, “Siuḃail leat.”

“Ní leigfiḋ tú ḋi me ṁarḃú ar fad, a Nell,” arsa mise.

“Ní leigfead,” arsa Nell. “Croiṫ suas tu féin.”

Ṫugas me féin suas do Ḋia agus do Ṁuire agus rugas greim ar ġúna Nell agus ċuas ṫar doras isteaċ 'na diaiḋ. Ḃí Mam 'na suiḋe ag ceann an ḃúird agus Daid le hais na teine agus Cáit imiṫe a ċodla, is dóċa. Nuair ċuas isteaċ d'ḟéaċ Mam orm. Ċloisfeá biorán dá dtuiteaḋ. Do stad mo ċroiḋe agus m'anál agus ċrom rud éigin i gcolpaí mo ċos ar ċriṫ agus ṁeasas go dtuitfinn.

“Ṫáinís,” ar sise.

Ar ṁ'ḟalaing nár laḃras! D'éiriġ Mam agus ṫóg sí anuas an tslat den ċlár os cionn na teine mar a mbíoḋ sé i gcoṁnaiḋe aici.

“Tar i leiṫ ċuġam,” ar sise.

Ó ṁuiricín! bíos ag cur uaim.[101] Leis an scannra ḃíos ag bogaḋ de ġúna Nell ċun dul ċun na slaite nuair ċuir Nell taoḃ ṫiar di me.

“Ní ḃuailfiḋ tú barra méire ar an mbuaċaill,” ar sise le Mam. Mo ċeol í Nell.

“Buailfiḋ me agus bainfiḋ me an croiceann anuas do, mar is é atá tuillte aige,” arsa Mam.

Ḃí scaiṁ[50] uirṫi ’á ráḋ, a ḋuine.

“Á faire, a Ṁam! ná dein,” arsa Nell. “Ḋein an garsún boċt dearṁad agus tá aiṫreaċas anois air.”

“Aiṫriġe ṫóirniġe,” arsa Mam. “Scaoil i leiṫ ċuġam é agus múinfead-sa ḋo . . . .”

“Aċ beiḋ sé ’na ḃuaċaill maiṫ gaċ aon uair eile,” arsa Nell.

Ḃí Nell ar a díċeall.

“Beiḋ, nuair ḃead-sa críoċnaiṫe leis,” arsa Mam, agus ṫug sí foġa tiompall ar Nell ċun beirṫe orm. Léim Nell eadrainn ċun me ċosaint aċ is baoġal go dteipfeaḋ uirṫi agus go mbeaḋ deire le Jimín mara mbeaḋ gur ḋein Taḋg Óg fóiriṫint orm. Ní ḋearṁadfad go bráṫ dó é. Rug sé ar láiṁ ar Ṁam agus ḃain sé an tslat di. Ó ’ḋuine! ba ṁór an ḟuascailt é. Ḃí Mam ar buile aċ do ḋeineadar cainnt ḃreá ḃog léi ’á ciúnú: gur buaċaill boċt óg me agus ná raiḃ aon ċiall agam—ná bíonn ceann críonna ar ċolainn óig—ná tagann ciall roim aois—gur fearr go hanamúil aeraċ me ná ḃeiṫ im’ ruidín míliṫeaċ[102] cois na teine aici—go ndéanfainn fear maiṫ ciallṁar fós, le congnaṁ Dé—agus naċ minic a ċuala sí na seandaoine ’á ráḋ gur “duine óg diagaiṫe aḋḃar diaḃail seanduine"; agus a lán eile cainnte mar sin gur ċuaiḋ sí ċun suainis.

Annsan ṫarraing Taḋg scéal eile anuas—go raiḃ cúig ṗúint a cúig déag ar ḃanḃaí oċt seaċtaine ar ṡráid an Daingin Saṫarn na Nodlag agus ḃréagadar Mam mar sin ó ḃeiṫ ag coṫú fala im' ċoinniḃ-se. Faid a ḃíodar ag cainnt d'éaluiġeas féin ċun súsa[103] agus me go buiḋeaċ tré a ḟeaḃas a ċuas as. Ní haon néal ċodlata ṫuit orm, áfaċ, go gcuala Nell agus Taḋg ag imeaċt aḃaile agus níor stad mo ċroiḋe de ḃualaḋ go gcuala Mam ag dul d'á seomra féin. Is sia ċuiṁniġ sí ar ṁíġníoṁ lae sin an Dreóilín im' ċoinniḃ ná aon rud eile ḃí déanta le fada agam. Gaċ aon ṁaidean Doṁnaiġ nuair a ċíoḋ sí gúna Ċáit agus an rian duḃ a ḋ'ḟan air i ndiaiḋ an lae ṁí-áiḋ sin ní ḟéadfaḋ sí gan é ċur i gcuiṁne ḋom. Dá mbuaileaḋ Dia aon tseans i dtreo Ċáit go ḃfaġaḋ sí gúna nua ba ṁór an suaineas dom é.

CAIBIDIOL VII

MAR BRISEAḊ CLEAṀNAS ṖEATS TEAIMÍ

Táim le fada ag faire ar Nell Ṁáire Aindí agus ar Ṫaḋg Óg. Go dtí coigtíos ó ṡin ḃíoḋ an ḃeirt aca sa ḃóiṫrín gaċ aon tráṫnóna. Is mó tamall a ṫugas ag faire orṫa. A leiṫéid de ċogarnaiġ is a ḃíoḋ aca, a ḋuine! D'éaluiġeas-sa taoḃ ṫiar de'n ċlaiḋe oiḋċe ag éisteaċt leo féaċaint cad a ḃí ar siuḃal aca. Ní raḃadar buiḋeaċ dá ċéile. Is aṁlaiḋ a ḃí sí sin ag taḃairt greadaḋ ḋo i dtaoḃ go raiḃ sé ag rinnce le cailín ó Ḃaile na hAḃann. Ṫug Taḋg na seaċt leaḃair déag ná raiḃ aon tor' aige ar an gcailín ó Ḃaile na hAḃann ná ar aon ċailín dá rugaḋ riaṁ aċ uirṫi féin. N'ḟeadar ar ċreid sí é, nó nár ċreid. Is dóċa nár ċreid mar nuair ṫug sé iarraċt ar í ṗógaḋ buail sí clabṫa baise sa leaṫċeann air. Is minic a ḃídís mar sin sa ḃóiṫrín.

Tráṫnóna tiompall coigtíse ó ṡin ṫáinig Máire Aindí isteaċ go dtí mo ṁáṫair agus ḃíodar ag cogarnaiġ agus ṫuigeas go raiḃ scéal mór éigin ar siuḃal aca. Ċuireas-sa mo ċuid leaḃar ar ċeann an ḃúird le hais leo ċun ḃeiṫ ag foġluim mo ċuid ceaċt, mar a ḋéanfaḋ buaċaill maiṫ, aċ duḃairt Mam liom dul d'iarraiḋ gaḃál móna. Nuair a ḃí sé sin istiġ agam

ċuir sí amaċ mé d'iarraiḋ uisce. Ṫugas liom an t-uisce, agus annsan duḃairt sí liom dul ar lorg na ngéanna. Ḃí ḟios agam-sa go maiṫ cad ċuige a ḃí sí am' ċur amaċ, aċ dá ḟeaḃas í, fuaireas amaċ cad do ḃí ar siuḃal aca. D'éaluiġeas isteaċ trí ḟuinneóig an tseomra agus ḃíos ag éisteaċt ag poll na heoċraċ. Máire Aindí a ḃí ag cainnt. "N'ḟeadar-sa cad é an saoġal atá anois ann ná deineann an dream atá suas mar do ḋein a muinntir rómpa—a ḃeiṫ sásta leis an té a ġeoḃaḋ a n-aṫair nó a máṫair dóiḃ."

"Tá aṫarú tagaiṫe ar an saoġal ó ḃíos-sa is tusa óg agus ní hé an meón céadna atá age daoine," arsa Mam. "B'ḟéidir go ḃfuil an ceart ag an gcailín. Mara ḃfuil sí sásta é siúd do ṗósaḋ, b'ḟéidir naċ ceart duit-se iaċall a ċur uirṫi é ḋéanaṁ."

"Cumá ná beaḋ sí sásta leis?"[104] arsa Máire. "Ná fuil díol aon ċailín d'ḟear ann? Agus cad é an táċt[105] má tá blianta beaga aoise aige uirṫi? Naċ fearr é ná an glaigín gan éifeaċt san go ḃfuil sí ag cur na súl amaċ ag gol mar ġeall air ó ṫáinig an scéala cleaṁnais ó Ṗeats Teaimí?"

Sin é aduḃairt Máire.

"An mór an spré a ṫairrig Peats duit, a Ṁáire?" arsa Mam.

"Ṫairrig, a ċroiḋe," arsa Máire, "cúig céad púnt slán, agus naċ orainn a ḃeaḋ an seans an méid sin airgid do ḃualaḋ an doras isteaċ ċugainn. Ní ċuirfinn a ċaṫú go bráṫ díom dá scaoilinn uaim é."

Ní duḃairt Mam aon ní go ceann tamaillín.

"Tá sé anaċríona, a Ṁáire," ar sise fé ḋeire.

"Ní mó ná deiċ mbliana is daċad d'aois é. Is mó lá oibre fós ann," arsa Máire.

"Níl Nell aċ ceiṫre bliana fiċead," arsa Mam.

"Arú, naċ ag dul i n-aois a ḃeiḋ sí?" arsa Máire.

"Cad deir sí i dtaoḃ an ċleaṁnais?"

"Arú, is mó rud a deir sí, aċ tiocfaiḋ ciall di ar ball. Mara mbeaḋ Taḋg Óg san, níor ġáḋ ḋom ḃeiṫ ag taṫant i n-ao' ċor uirṫi. An raiḃ a leiṫéid d'inġin riaṁ ag aoinne? Fear breá, ciallṁar, aici 'á ḋ'ḟaġáil, agus gan aon tor' aici air."

"Féaċ, a Ṁáire," arsa Mam, "b'ḟéidir go ḃfuil an ceart ag an gcailín, má tá éileaṁ aici ar Ṫaḋg Óg,[106] is dóċa gur ḋeacair léi an sean-Ṗeats Teaimí do ṗósaḋ . . . ."

"Tse! éileaṁ aici ar Ṫaḋg Óg! Agus má tá féin cad a ḃaineann san leis an scéal? Ní ḃíonn san éileaṁ san aċ caiṫeaṁ aimsire; aċ ní haon ċaiṫeaṁ aimsire pósaḋ."

"Cad é an loċt atá agat ar Ṫaḋg Óg?" arsa Mam.

"Arú, ná bí ag cainnt liom ar Ṫaḋg Óg," ar sise, "níl aon deáraṁ leis, é féin agus a ṫrí ċéad-go-leiṫ púnt is go ḃfuil an doras 'á ċur isteaċ orm gaċ aon lá age daoine ag teaċt ag taṫant ċeiṫre céad agus ċeiṫre céad-go-leiṫ orm, agus naċ ṡin cúig céad 'á ṫarraċ dom age Peats Teaimí."

"An t-aos, a Ṁáire, an t-aos," arsa Mam, "b'ḟéidir ná mairfeaḋ sé sin deiċ mbliana eile."

"Arú, mara mairiḋ sé, féin, ná beiḋ sí 'na bean óg an uair sin, agus ġeoḃaiḋ sí fear eile agus, dá n-abrainn é, spré."

Ḃíodar tamall eile ag cainnt mar sin, aċ ṫuigeas mar do ḃí an scéal, agus d'éaluiġeas liom amaċ arís tríd an ḃfuinneóig. Tiġ Ṁáire Aindí ḃaineas ar dtúis amaċ. Ní raiḃ aonne istiġ aċ Nell agus rian an ġuil uirṫi.

"Arú, ná bí ag gol i n-ao' ċor!" arsa mise, "ar nDóiġ ní ṁairfiḋ sé sin deiċ mbliana eile."

"Cé hé?" ar sise.

"Peats Teaimí," arsa mise, "agus beiḋ tú id' ḃean óg an uair sin." Ṫáinig ḋá ṡúil di agus do las sí[107] go bun a cluas.

"Ḃfuil éileaṁ agat ar Ṫaḋg Óg?" arsa mise. "Duḃairt Mam go raiḃ."

Ní duḃairt sí aon ní, aċ ḃí sí ar bruaċ ġuil.

"Agus duḃairt do ṁáṫair ná raiḃ annsan aċ caiṫeaṁ aimsire, agus go gcaiṫfeá Peats agus a ċúig céad púnt a ṗósaḋ. Ḃíos ag éisteaċt leo trí ṗoll na heocraċ."

"Cad duḃradar?" ar sise.

"Duḃairt mo Ṁam gur ṁór an náire tú ṗósaḋ le seanduine," arsa mise, "agus bíonn an ceart age Mam. Féaċ, a Nell, ná pós Peats san i n-ao' ċor, agus caḃróċad-sa leat." Do ġáir sí tríd an ngol.

"Dá ḟeaḃas tú, ṁaise, a Jimín," ar sise, "raġaiḋ ded' ḋíċeall mé ċosaint ar Ṁam agus ar an seana-ċníopaire[108] sin go ḃfuil ċúig céad púnt aige."

"Fan bog,[109] ṁuise," arsa mise, agus siúd liom an doras amaċ.

Nuair a ḃíos ag gaḃáil síos ṫar tiġ Ṫaiḋg Óig, ḃí Taḋg san ioṫlainn agus é ag gearraḋ turnpaí. Aċ ní ag gearraḋ a ḃí sé i n-ao' ċor, mar is aṁlaiḋ a ḃí a uile anuas ar an meaisín aige, agus a láṁ fé n-a leaṫċeann, agus níor ḋóiġ leat air go raiḃ aon anaṁisneaċ air.

"Cad é an fuadar atá anois fút, a Jimín?" ar seisean.

"Fuadar cleaṁnais, dar fia!" arsa mé féin. N'ḟéadfainn gan é leigint amaċ.

"Arú, cé ḋo?"

"D'inġin Ṁáire Aindí," arsa mise.

Ṁeas sé gur ag magaḋ fé a ḃíos. "Tá stócaċ[110] aici ṁuise," ar seisean.

"Is fearr mé ná tusa pé scéal é, agus dá mbeaḋ aon ṁaiṫ ionnat, ní hannsan do ḃeifeá, aċ ṡuas aici. Tá sí 'na haonar agus í ag gol," arsa mise, "agus ní fiú ṫú ḃeiṫ ag gol mar ġeall ort." N'ḟéadfainn é ċongáil istiġ.

Ċaiṫ sé turnap liom.

"Níl aonne 'na teannta," arsa mise, agus as go bráṫ liom.

Tá Peats Teaimí 'na ċoṁnaiḋe ḋá ṁíle siar uainn. Nuair ṫána ann, ní raiḃ sé istiġ. Duḃairt duine éigin liom go raiḃ sé sa ċeardċain. Ċuas annsan. Ḃí an oiḋċe tuitte, agus a lán daoine istiġ ann ag caiṫeaṁ tobac. Ḃí an gaba ag baint srannṫarnaiġe as na builg. Nuair do ċonnaic sé mise, do stad sé.

“Seaḋ, a ḃuaċaill ḃig,” ar seisean, “cad tá uait-se?”

“Tá Peats Teaimí,” arsa mise, “ḃfuil sé annso?”

“Sin é ’na ṡuiḋe ar ċeann an ḃínnse é,” ar seisean.

“An é an seanaleaid maol é?” arsa mise.

Ní duḃairt aonne faic leis sin, aċ do ġáir slibire[111] do ġarsún fada do ḃí ann. Ḃí a lán des na fearaiḃ, áfaċ, a ṫug súnnc uileann dá ċéile. Ṫáinig lasaḋ sa ḃfear maol.

“An tusa Peats Teaimí?” arsa mise leis.

“Cad dob áil leat díom?” ar seisean.[1]

“Ṫána i leiṫ,” arsa mise, “ó inġin Ṁáire Aindí ċun a ráḋ leat ná pósfaḋ sí i n-ao’ ċor ṫú, mar gur seana-ċníopaire ṫú; agus deir Mam go ḃfuil an ceart aici; aċ deir Máire Aindí naċ mór an díoḃáil a ḃeiḋ déanta má ṗósann tú Nell, mar naċ fada ṁairfir agus go mbeiḋ Nell ’na bean óg id’ ḋiaiḋ, agus go ḃfaġaiḋ sí fear eile, agus beiḋ do ċúig céad-sa aca.”

Faid a ḃíos ag cainnt ḃí meanga gáire[112] ag teaċt ar ċuid des na fearaiḃ agus sara raiḃ deire ráiḋte agam ḃí clab[113] ar an gcuid ba ṁó aca ag gáirí. An riaċ, a ṁic ó, aċ go dtáinig straiḋn ar Ṗeats Teaimí ċugam. Ṗreab sé anuas den mbínnse agus é ar buile le feirg.

“Don diaċ a ḃeirim Máire Aindí agus a toice[114] inġine!” ar seisean. “Abair leo gur maiṫ liom ḃeiṫ scarṫa leo mar gurḃ olc an íde ṫug an tseanaḃean ar an ḃfear a ḃí aici féin nuair a ċuir sí sa ċré go hóg é. Sin é an íde a ṁeas sí a ṫaḃairt orm-sa leis, is doċa, tar éis mo ċuid a ṡlad uaim. Ḃeirim-se an

fial! ná bead-sa am' amadán aca. Fág mo raḋarc, a ċoileáin!" ar seisean liom-sa.

Ċuir a ċuid cainnte olc orm. "Bú," arsa mise, "a ṡeanaplaitín scúite."[115]

Ḃíos anaḋroċṁúinte admhuiġim, aċ n'ḟéadfainn a' "fear maiṫ"[116] ḟágaint aige.

Ṫairrig sé iarraċt de ċic orm, a ṁic ó, aċ ní mé do ḃuail sé aċ madra an ġaḃa agus ṫóg sé os cionn talṁan é. Duḃairt an gaḃa leis go mbrisfeaḋ sé a ṗus. N'ḟeadar-sa cad a ṫárla 'na ḋiaiḋ san mar ḃaineas an doras amaċ.

Ḃí an oiḋċe ḋorċa agam ag teaċt aḃaile agus níor stadas aċ ag riṫ ċun ná beireaḋ na púcaí orm. Ní rugadar. Go dtí tiġ Ṁáire Aindí ċuas ar dtúis. Ḃí Nell ar fuaid na cistineaċ. Ḃí Máire Aindí agus Beit Ṁór agus beirt nó triúr eile ban tiompall na teine agus iad ag cainnt i dtaoḃ an ċleaṁnais.

"Is dóċa go mbeiḋ siḃ ag dul 'on Daingean Dé Saṫairn ċun páipéir an ċleaṁnais a ḋ'ḟágail ón atúrnae?" arsa Beit Ṁór agus mé ag teaċt an doras isteaċ.

"Ní ḃeid," arsa mise, "tá an cleaṁnas briste."

D'ḟéaċadar go léir orm.

"Tá sé briste," arsa mise.

"Cé duḃairt san leat, a ḃligeáird?" arsa Máire Aindí.

"Peats Teaimí," arsa mise. "Ḃíos ar an gceardċain anois agus ḃí Peats ann agus d'ḟógair sé 'on diaḃal tusa agus do ṫoice inġine agus duḃairt sé liom é ráḋ leat ná beaḋ a ċuid

airgid agat-sa ná cuirfeaḋ siḃ 'on ċré é mar do ċuiris-se t'ḟear féin; agus ḃí an goṁ[29] air 'á ráḋ."

Arú, a ṁic ó! n'ḟeacaís riaṁ aċ an preab a ḃaineas asta. Ċuaiḋ Máire Aindí i laige agus ḃíodar ag caiṫeaṁ uisce uirṫi go dtáinig an t-anam arís innti. Annsan ċrom sí ar ġol agus ḃí na mná go léir 'na tiompall d'iarraiḋ í ċur ar a suaineas. Ní raiḃ Nell ag gol i n-ao' ċor. Ḃí Beit Ṁór ag cáineaḋ Ṗeats Teaimí.

"Léan air, an ruidín súiġ!"[117] ar sise, "b'olc an díol air é ṫaḃairt isteaċ ar do ṫeinteán. Is maiṫ do scarais leis, a ċroiḋe." Ba ḋóiġ leat ar Ḃeit Ṁór gurḃ í Máire Aindí féin a ḃí 'á pósaḋ leis.

Ḃí Nell tiompall a máṫar a ḃí ag gol. "Á! 'Ṁamaí, éist," ar sise, "nár imiġiḋ uainn aċ é. Níl ann aċ bodaċ."

"Níl, a ċroiḋe," arsan ṁáṫair. "Bodaċ gan ṁeas air féin, a leanḃ, agus b'ḟéidir ná raiḃ an ceart agam-sa nuair a ḃíos ag taṫant ort-sa tú féin a ċeangal le bastún dá leiṫéid." Nuair a ċuala-sa ag bladar le na ċéile mar sin iad, ċuireas díom amaċ. Ní maiṫ liom suainseán ban.

Caibidiol VIII

Pósaḋ Ṫaiḋg Óig agus Nell Ṁáire Aindí

Nuair a ḃíos ag dul aḃaile ó ṫiġ Ṁáire Aindí tar éis ċleaṁnais Ṗeats Teaimí do ḃriseaḋ do Nell, do ġaiḃeas an bóiṫrín agus cé ḃuailfeaḋ liom féin dtor aċ Taḋg Óg.

“Ní gáḋ ḋuit a ḃeiṫ annsan,” arsa mise, “mar ná tiocfaiḋ sí anoċt ċuġat. Tá siad go mór tré n-a ċéile ṫuas, tá cleaṁnas Ṗeats Teaimí briste. Imiġ leat suas. ‘Is olc an ġaoṫ ná séideann do ḋuine éigin.’ N’ḟeadrais ná go mbeaḋ fáilte roṁat. Tá olc ar Ṁáire ċuig Peats Teaimí.”

Ċuireas díom annsan.

Ḃí Mam ar na craoḃaċa[118] roṁam. Ba ḋóbair di mé ḋ’iṫe, a ḋuine, toisc ḃeiṫ ċoṁ fada amuiċ, aċ leigeas di ḃeiṫ ag cur aisti. Ní ’neósainn di cá raḃas, bíoḋ gur ċeistiġ sí go cruaiḋ mé. Níor ḟéadas, áfaċ, gan ḃeiṫ ag gáirí, nuair do ċuiṁniġeas ar Ṗeats Teaimí, agus do ċuir san an cíocras ar fad ar Ṁam ċun fios scéil d’ḟaġáil. Ar feaḋ na hoiḋċe n’ḟéadainn staidéar a ḋéanaṁ ar aon ċeaċt aċ me ag gáirí agus Mam am’ ċeistiú coitianta. Ċuaiḋ an scéal ó smaċt sa deire orm agus ċuireas liú mór gáirí asam nuair do ċuiṁniġeas ar an gcic do ḃuail Peats ar an madra. Ḃí mo ṁáṫair boċt ’á snaoi[119] leis

an ḃfiosraċt. Rug sí orm agus ċuir sí im' ṡuiḋe ar ċeann an ḃúird me agus mo ċosa ar sileaḋ. B'éigean dom an scéal go léir d'innsint, a ṁic ó. Ḃí sí ag leigint uirṫi go raiḃ olc uirṫi ċugam aċ ċonnac-sa go maiṫ gur ṫaiṫniġ an scéal léi agus ṫugas fé ndeara go raiḃ sí ag gáirí ċúiċi féin. I gcionn tamaill ṫug sí uḃall dom a ḃí i ḃfolaċ aici i n-áit éigin ná raiḃ ḟios agam-sa. Ṫugas cuid den uḃall do Ċáit. Annsan ċuamair a ċodlaḋ; aċ ní a ċodlaḋ ċuaiḋ Mam aċ suas go tiġ Ṁáire Aindí agus is dóċa gur ag cadráil ṫugadar cuid ṁaiṫ den oiḋċe.

Ṗreabas as an leabaiḋ nuair ċuala ag teaċt í agus ḃíos leaṫslí síos an staiġre nuair ṫáinig sí isteaċ.

"Cad deir Máire Aindí anois le Taḋg Óg, a Ṁam?" arsa mise.

"Téire 'on leabaiḋ," ar sise, "agus ná bí id' ġeilt annsan."

"Á, 'Ṁaimí, innis dom é," arsa mise, "an raiḃ Taḋg Óg ṫuas faraiḃ?"

"Ḃí," ar sise.

"Raiḃ sé féin agus Máire go mór le ċéile?"

"Ḃíodar," ar sise.

"Hurú!" arsa me féin, agus riṫeas isteaċ go dtí seomra Ċáit agus rugas ar ṡróin uirṫi agus ḋúisiġeas í.

"Cad tá ort arú?" ar sise.

"Píosam, pósam," arsa mise, "prátaí rósta, bainne do ḃó-sa is bainne mo ḃó-sa, táṫaoi pósta, imiġiḋ an bóṫar! Hurú! Hí-ú!" arsa mise. Aċ ċuala Mam ag teaċt agus b'éigean dom riṫ.

Pósaḋ Ṫaiḋg Óig agus Nell Ṁáire Aindí

"Tánn tú ait," arsa Cáit, agus ċuir sí osna codlataċ aiste.

Ar maidin nuair a ḃíos ag dul ar scoil ḃí Nell Ṁáire Aindí ar an mbóṫar ag bun an ḃaile. Ġlaoiḋ sí orm, agus, a ṁic ó, sara raiḃ ḟios agam faic, rug sí orm agus ṫug sí fámaire[120] de ṗóig dom. Ba ċuma liom, aċ ḃí Micilín Eoin díreaċ ag gaḃáil anuas an casán agus ċonnaic sé í. Ṫáinig olc orm ċúiċi. Piú! póganna! Ḃíonn cailíní i gcoṁnaiḋe ag pógaḋ daoine agus ċuirfidís déistin ort. Scríobas an ṗóg dem' aġaiḋ lem' ṁuinirṫle agus d'imiġeas. Ḃíomair leaṫslí ar scoil nuair ċuireas láṁ im' póca agus cad do ġeoḃainn ann aċ leaṫċoróin. Ḋearṁadas an tseanaṗóg, deirim-se leat. Ċeannuiġeamair bosca toitíní ag an dTobar agus ḃíomair ag féaċaint ciaca 'gainn araon d'ḟéadfaḋ an gal do ċur amaċ tré na ṡróin. Ḃí Micilín ċoṁ maiṫ liom-sa ċuige sin. Annsan ṫugamair tamall eile d'iarraiḋ an gal do ṡlugaḋ. Ḃí Micilín breóite ag an dtobac agus ṫáinig daṫ glasḃuiḋe air. Nuair a ṫánamair araon ar scoil fuair an Máiġistir bolaṫ an tobac uainn aċ ní ḟuair sé aon toitín 'nár bpócaí mar ḃíodar go léir caiṫte againn. Fuaireamair léasaḋ mar sin féin, aċ ṫáinig scannraḋ ar an Máiġistir nuair do ḃreóitiġ Micilín tar éis é ḃualaḋ agus d'ḟág sé le hais na teine feaḋ an lae é.

Nuair a ḃíomair amuiċ lár an lae ċonnac féin an Máiġistir ag caiṫeaṁ toitíní agus é ag bladar leis na cailíní ata ag múineaḋ sa scoil eile.

Ḃíodar anaṁór tré ċéile i dtiġ Ṁáire Aindí go dtáinig lá an ṗósta. Ḃíoḋ na mná go léir istiġ ann gaċ oiḋċe agus ċuala

Cáit 'á ráḋ go raiḃ gúna gleóite age Nell agus hata istiġ i mbosca agus cleite mór bán air. Ḃí sceitimíní[3] ar Ċáit mar ġeall ar na rudaí a ḃí aici. 'Sé rud a ḃí ag cur tinnis ar na fearaiḃ ná "an Lá" a ḃeaḋ aca. Ba ċuma leo-san i dtaoḃ an hata. Nuair a ċídís mise, ḃídís am' ċeistiú mar ġeall ar mo ṫurus go dtí Peats Teaimí. Ġeiḃidís anaṡult sa scéal, a ḋuine. "Agus cad duḃairt sé annsan, a Jimín?" adeiridís.

D'innsinn dóiḃ agus ċuiridís liú gáirí asta. Is dóiġ liom go raiḃ Peats 'na ċoiliċín paor[121] ag an ndúċaiġ. Duḃradar liom go raiḃ sé 'á ḃagairt go marḃóċaḋ sé mise; aċ duḃairt Taḋg Óg go gcosnóċaḋ sé féin me. Fear mór láidir iseaḋ Taḋg.

Ḃí rí-rá mór ar an mbaile maidin an ṗósta. Ḃí a ċulaiṫ Doṁnaiġ ar gaċ aonne aċ ar Ḋaid. Ċongaiḃ Mam sa ḃaile é sin. Ṫáinig dá ġluaisteán ón nDaingean ċun luċt an ṗósta a ḃreiṫ go dtí an séipéal. Ċuaiḋ luċt an ḃaile ann ar ċóistí agus ar ṫrucaillí. Ní ḃeaḋ Nell sásta gan mise ḋul léi 'na gluaisteán féin. Ḃí sí go deas, a ḋuine, agus ḃí a súile agus a béal ag gáirí. N'ḟeadar connus a ḋeineann na cailíní iad féin ċoṁ deas? Nuair a ċonnac ċuġam í ṁeasas go raiḃ sí ċun me ṗógaḋ arís agus ḃíos ag cúlaḋ[122] uaiṫi.

"Caiṫfir-se teaċt liom-sa sa ġluaisteán," ar sise.

"Raġad, am baic!" arsa mise, "má ṫugann tu geallúint dom."

"Arú, cad é?" ar sise.

"Gan mé ṗógaḋ," arsa mise.

Do ġáir gaċ aonne agus ḃí Nell ag gáirí leis.

“Ó, táim sásta,” ar sise, “téanam ort!”

Arú! is breá an rud mótar. Ḃain an suiḋeaċán preab asam, a ḋuine, nuair a ṡuiḋeas anuas de ṗreib air. Is láidir nár ċaiṫ sé i n-áirde san aer me, ḃí sé ċoṁ bog san. Nuair a ṡuiḋ úncail Nell im’ aice ḃain an suiḋeaċán preab as san leis, mar d’imiġ sé i ḃfad síos fé, gan ċoinne. “Ó ḋe, an diaḃal me!” ar seisean, leis féin, agus annsan do ġáireamair araon.

Annsan ḃain an tiománaiḋe casaḋ as rud éigin i dtosaċ an ġluaisteáin agus ċosnuiġ glór uafásaċ éigin istiġ i mbolg an ṁótair. Ṁeasas féin gur tinneas a ḃí air. Ṡuiḋ an tiománaiḋe isteaċ agus as go bráṫ linn. Ḃí mo ċroiḋe im’ béal agam-sa go ceann tamaill mar ṁeasainn go raġaimís i n-áirde ar an gclaiḋe; aċ ba ḋóiġ leat go raiḃ ciall ag an ngluaisteán an tslí ṡeaċnuiġeaḋ sé gaċ aon rud.

Ba ṁór a’ spórt ḃeiṫ ag féaċaint ar ṡeanaṁná agus asail aca ag baint an ċlaiḋe amaċ[123] nuair a ḃraiṫidís ċúċa sinn; agus níor leigeas-sa don aḋairc ar feaḋ na haimsire aċ ’á séideaḋ.

Nuair a ṫánamair go dtí an séipéal ḃí a lán de ṁuinntir an ḃaile ann agus ċuamair isteaċ. Ċuir an sagart Nell agus Taḋg ar a ḋá nglúin agus léiġ sé rud éigin as leaḃar agus duḃairt sé leo rud éigin a ráḋ ’na ḋiaiḋ agus duḃradar, aċ is ar éigean a ċloisfá Nell i n-ao’ ċor. Ḃí sí támáilte,[124] tá ḟios agat. Annsan do ċuir Taḋg fáinne ar a méir agus b’ in pósta iad. Ní raiḃ a ṫuille ann. N’ḟeadar-sa cad ċuige a ḃíonn an gleo go léir i dtaoḃ pósta i n-ao’ ċor. Annsan seaḋ d’éiriġ an

ċainnt. Ḃí gaċ aonne ag teaċt ċun na beirte agus ag croṫaḋ láṁ leo agus ag ráḋ, “Go mairir a ḃfuil nua agat!” agus ḃíoḋ mná ag pógaḋ Nell go dtáinig olc orm ḟéin ċúca agus d’imiġeas ar fuaid na sráide. Ċuadar go léir isteaċ i dtiġ óil annsan agus ḃíodar ag rinnce agus ag ól agus ag aṁrán. Ag déanaṁ siar ar an tráṫnóna b’ait leat cuid de sna fearaiḃ. Ḃídís ag aṁrán agus greim láṁ aca ar a ċéile agus cainnt gan aon ċiall ar siuḃal aca; agus dá ḃfeicṫeá na pleiḋcí[125] ag iarraiḋ a ċéile a ṗógaḋ, agus an pórtar ag tuitim as an ngloine ḃíoḋ ’na láṁaiḃ. Ċuirfidís muca i gcuiṁne ḋuit. Ḃí na daoine óga ar fad sa ċistin ag rinnce agus mileóidsinn ag sranntarnaiġ agus ag casaċtaiġ mar ċeol aca.

Tráṫnóna d’imiġ Nell is Taḋg sa ṁótar go dtí an traen agus ṫugadar mise leo go bun an ḃóiṫrín age baile. Im’ ṡuiḋe i n-aice an tiománaiḋe a ḃíos, agus mé ag faire ar gaċ aon rud a ḃíoḋ sé a ḋéanaṁ. D’ḟéaċas ṫaram siar aon uair aṁáin agus is aṁlaiḋ a ḃí Taḋg ag pógaḋ Nell; agus ní ṫug sí aon ċlabṫa baise ḋo mar ṫug sí an oiḋċe úd sa ḃóiṫrín. Baineaḋ anaṗreab as Nell nuair a ċonnaic sí mé ag féaċaint orṫa agus ċlúduiġ sí a haġaiḋ le n-a ḋá láiṁ agus ḃí sí ċoṁ dearg leis an dteine. Ḃí caṫú orm gur ḟéaċas i n-ao’ ċor.

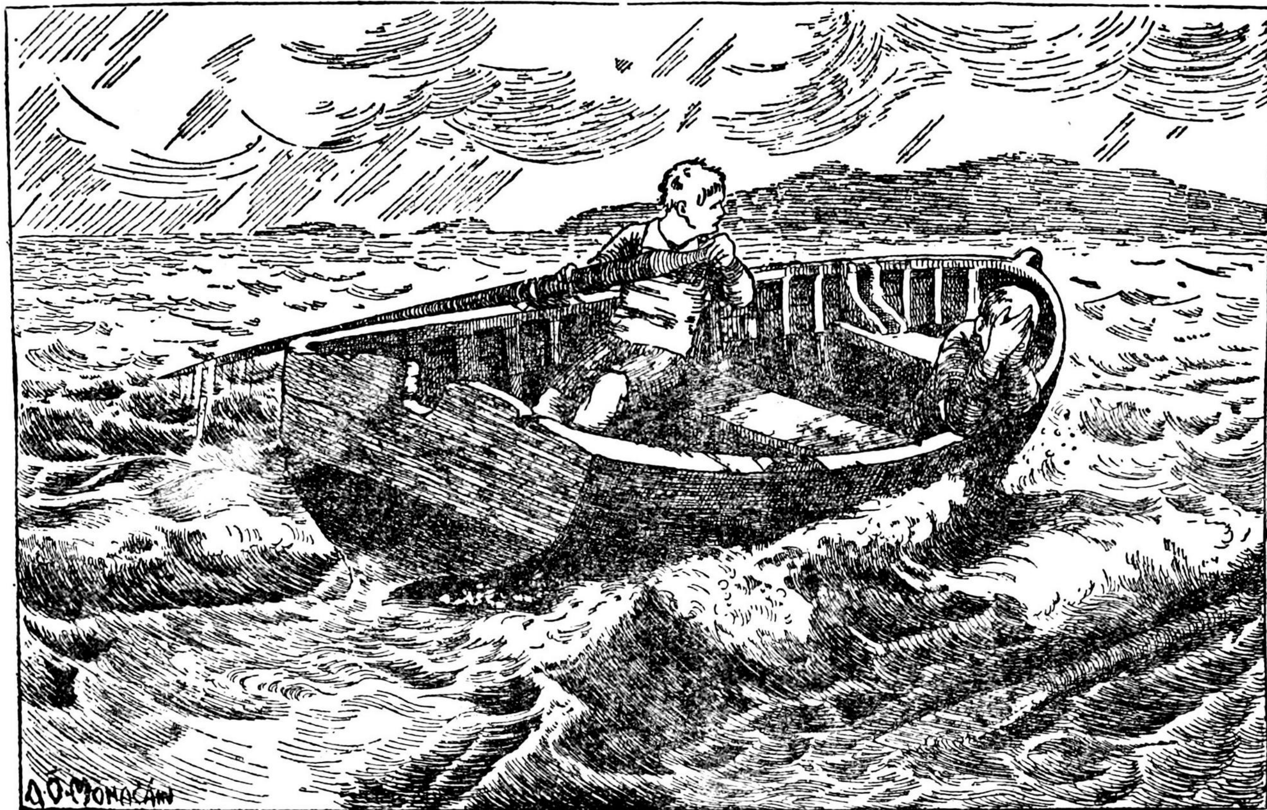
Nuair d’imiġeadar uaim ag bun an ḃóiṫrín, an riaċ ná go dtáinig uaigneas orm ḟéin agus ḃíos i reaċtaiḃ guil, a ṁic ó! cé go raiḃ Taḋg taréis leaṫċoróin a ṫaḃairt dom. Nuair a ċuas isteaċ aḃaile b’éigean dom an scéal go léir d’innsint do Ċáit. Ḃí anaṡuim aici ann.

Pósaḋ Ṫaiḋg Óig agus Nell Ṁáire Aindí

Ṫáinig Nell agus Taḋg aḃaile aréir—oiḋċe Ṁáirt Inide tá ḟios agat, agus caiṫeann gaċ aonne ḃeiṫ sa ḃaile roimis an gCarrġas. Go tiġ Nell a ċuadar agus is ann a ḃeiḋ Taḋg feasta adeir Mam, mar tá sé ’na ċliain isteaċ[126] age Máire Aindí. D’ḟiafruiġeas de Ṁam an mbeiḋís sa ḃóiṫrín aon oiḋċe eile aċ is aṁlaiḋ do ḃuail sí mé agus duḃairt—“Ḃfuil do ċeaċt agat?”

Nuair a ḃíos ag dul ar scoil indiu cé ċífinn im’ ċoinniḃ sa ḃóṫar aċ Peats Teaimí. Ḃí eagla orm gaḃáil ṫairis agus léimeas isteaċ ṫar claiḋe. Nuair d’aiṫniġ sé mé ḃagair sé a ḋorn orm. “Ha, há! má ḃeirim-se ort!” ar seisean.

“Hí-ú!” arsa mise, “connus do ṫaiṫniġ do ṫurus ’on Sceilg leat.” Ṫáinig néal air annsan agus ċaiṫ sé bolán[127] mór cloiċe im’ ḋiaiḋ.

Ar Seaċrán Fairrge

CAIBIDIOL IX

MAR DO-ĊUAIḊ JIMÍN AR SEAĊRÁN FAIRRGE

Níor éiriġ idir me féin agus Mam[128] ar feaḋ aḃfad. Ḃíos im' ḃuaċaill maiṫ, tá's agat! nó ċeap Mam go rabas, agus b'é an dá ṁar a ċéile é. Nuair ṫagainn isteaċ istoiḋċe deirinn léi gur ṫuas i dtiġ Ṁáire Aindí a ḃínn, ag tarrac uisce agus ag breiṫ ṁóna isteaċ do Nell. Deireaḋ mo ṁáṫair go mb'ḟearra ḋom fuireaċ ar fad aca. Ag magaḋ fúm a ḃíoḋ sí, ṫuiginn; aċ deirinn-se léi ná fágfainn mo Ṁaimí féin ar aonne. Ar ṁ'anam ná feadar ciaca ag magaḋ ḃínn féin nó nárḃ eaḋ. Is aṁlaiḋ atá an scéal idir me féin agus Mam: go mbímíd mór le ċéile uair umá seaċ[129] agus aṁrasaċ ar a ċéile urṁór ár saoġail agus mise boċt i mbroid is i mórḃrón an ċuid eile den aimsir.

Aimsir na broide atá anois tagaiṫe orm. Táim féin is Mam i gcogaḋ ḋearg le n-a ċéile. D'ḟéidir naċ mar sin is ceart dom cur síos air, mar is í sin atá i gcogaḋ liom-sa agus mise ag díol as go cráite agus go dóite. Is mór an tubaist d'aon ḃuaċaill boċt a ṁáṫair do ċur scaiṁe[50] an uilc uirṫi féin ċuige. Níorḃ ḟiú trí leaṫṗingní do ṡaoġal aici, a ċroiḋe, nuair a ḃeaḋ an faoḃar uirṫi ċuġat. Sin é duḃairt Daid, leis.

Tá Mam le seaċtain ag gaḃáil steallaḋ[130] orm-sa agus ní ḟeudaim í ṡásaṁ. Tá seaċt ḃfiċid céad buicéad uisce beirṫe isteaċ agam ċúiċi ó ṫuit sí amaċ liom, agus fiċe céad míle miliún gaḃál móna; agus tá mo ċroiḋe is m'ae ag riṫ ar a ċéile[131] agam ón gcosanáirde ag dul ar ṫeaċtaireaċtaí ḋi; aċ godé'n ṁaiṫ sin? ní ḟaġaim tar éis na mbeart aċ droċíde. Uair d'á raiḃ gaḃál móna agam ag teaċt, ṫugas gaḃál mór liom d'ḟonn a buiḋeaċas a ṫuilleaṁ; aċ ṫuit caḋrán sa doras agus ṁairḃ sé sicín beag ḋá lá agus ṁairḃ Mam mise.

Ní ḟéadaim aon rud a ḋéanaṁ go ceart. Imiġeann aindeise éigin ar gaċ aon ní. Ċuir mo ṁáṫair me ag caḃrú le Cáit ċun na gceaċt.

"A hoċt fé ċeaṫair," arsa mise.

"A hoċt is daċad," ars an gligín.[132]

"Léan id' ċeann cipín!" arsa mise. (Sin é deir an Máiġistir ar scoil linne. Is maiṫ an ḃail air ná fuil mo ṁáṫair ar scoil aige.) Nuair a ċualaiḋ Mam cad duḃart le Cáit, ṫáinig olc uirṫi ċuġam. Rug sí ar scoiṫ cinn[133] orm agus deirim-se leat nár ḟág sí aon teasbaċ orm. "Múinfiḋ san fios do ḃéas duit," arsa Mam agus rop sí síos sa tseomra mé.

Tá gaċ aon rud im' ċoinniḃ agus ní haon ṁaiṫ ḋom ḃeiṫ ag iarraiḋ buaċaill maiṫ a ḋéanaṁ díom féin. Ní leigfear dom ḃeiṫ go maiṫ. Ní ḃeaḋ Mam sásta, ceapaim, gan í ḃeiṫ 'á ráḋ gaċ aon uair a ċluig gur bligeárd me. Ḃí mo ċroiḋe scólta nuair cuireaḋ sa tseomra me. Ḃí olc orm ċun gaċ aonne. Ḋeineas pictiúir de Ṁam ar an úrlár le smut de ċailc a

ġoideas ón Máiġistir. Annsan do rinnceas ar ṗictiúir Ṁam agus ba ṁór an sásaṁ dom' ċroiḋe é sin. Ḋeineas pictiúir annsan de ṡeanaḃád Ṫaiḋg Nellí agus rinnceas mo ṡásaṁ uirṫi sin, leis. Ḃí an gom[29] orm ċúiċi sin mar sin í ṫairrig an míáḋ so go léir anuas orm.

Mar seo do ṫuit an scéal amaċ, tá's agat. Ní raiḃ "caid"[134] ná liaṫróid coise agam féin ná ag Micilín Eoin. An seana-ċeann a ḃí againn d'imiġ sé 'na stráicí.[94] Ní raiḃ ceann nua le faġáil gan a deiċ scillinge agus tar éis ḃeiṫ ag goid uḃ ar feaḋ coiġṫíse ní raiḃ againn aċ a ceaṫair agus tuistiún. Ġoideas féin na huiḃe ón gcirc a ḃí deiċ lá ar gor age Ḃeit Ṁóir! Fuair Micilín ḋá scilling orṫa i siopa an Tobair. Ṁeallas réal a ḃí age Cáit uaiṫe. Ḃí Cáit ag gol, aċ ḃagruiġeas uirṫi go 'neosainn do Ṁam cé ḋoirt an beiste[135] bainne go raiḃ an murdal 'na ṫaoḃ cúpla lá roime sin. D'éist Cáit im baic!

Nuair nárḃ ḟéidir linn dul ṫar an gceaṫair is tuistiún b'éigean dúinn slí éigin eile ṫarrac ċuġainn. Ḃíomair i ḃfad ag cuiṁneaṁ agus ag smaoineaṁ agus isé rud a ḃeartuiġeamair sa deire a ḋéanaṁ ná gleamaiġ[136] a ġoid agus a ḋíol; agus ċeapamair maidean Doṁnaiġ ċuige sin. Ḃí a lán cogarnaiġe ar siuḃal age beirt againn. Ḃí sé socair againn ná tógfaimís aċ ceiṫre cinn de ġleamaiġ nó b'ḟéidir cúig cinn. Ní raġaimís ṫar cúig cinn. Ċuirfimís i gcliaḃ iad agus feamnaċ tiompall orṫa agus ḃéarfaimís 'on Daingean ar ṡlí éigin iad. Ḃeaḋ an "ċaid" ag teaċt aḃaile againn. Ní leigfimís d'aon duine eile barra bróige ḃualaḋ uirṫi sin—aċ Cáit b'ḟéidir.

Ḃeinn-se is Micilín 'nár máiġistrí ar an gcaid. Ḃeaḋ sí oiḋċe agam-sa agus an tarna hoiḋċe age Micilín. Ní ḃeaḋ cead ag aonne 'gainn an loṁnán[78] a ḃaint amaċ aiste ċun a ḃeiṫ 'á ṡéide.

Istoiḋċe Dé Saṫairn ṫógamair an dá ṁaide ráṁa ó ḃinn tiġe Ṫaidg Nellí agus ċuireamair i ḃfolaċ i ndíg sceaċ iad. Ḃí an bád ar snáṁ i gCuas na Ḃáistiġe agus ḃí 's againn go mbeaḋ sí ann ar maidin. Nuair ḃí gaċ aonne ag dul ċun an Aifrinn lárnaṁáireaċ do ġluaiseamair-na leo ċoṁ fada le Páirc a' Leasa. D'éaluiġeamair isteaċ sa lios annsan agus scaoileamair na daoine go léir ṫarainn. Nuair ḃíodar gaḃṫa ṫarainn, ċuamair ón lios go dtí an bád ag éalú cois claṫaċ. Rugamair na maidí linn agus ċuamair sa ḃád. Seanaṗota salaċ iseaḋ í a ḃíonn aige ag baint iascán,[137] agus bíonn bolaṫ loḃṫa istiġ innte.

Ḃí an ġaoṫ ón dtalaṁ agus ḃogamair linn soir le hais na gcloċ insa ḃfuiṫin. Ḃuail corc linn agus rugamair air agus ḃíomair ag tarrac agus ár dteanga amuiċ againn go dtáinig an pota gliomaċ[138] aníos go dtí taoḃ an ḃáid. Ní raiḃ faic ann. Ní haon ṁisneaċ a ċuir san orainn, dar fia! Ṫánamair go dtí pota eile. Partán[139] dearg a ḃí annsan agus a ḋá ċrúb ar leaṫaḋ d'iarraiḋ beirṫe orainn. Scaoileamair uainn an pota. Níor ḟan aon ṁisneaċ mór annsan againn agus duḃairt Micilín ná faġaimís gliomaċ an lá san i dtaoḃ ná raḃamair ar aon Aifreann. Duḃart-sa leis paidir a ráḋ agus ḃí leaṫ "Ár n-Aṫair atá ar Neaṁ" ráiḋte aige nuair a ċuimniġ sé gur ag

goid ġliomaċ a ḃíomair agus ṫáinig stad ann. Níor ṁaiṫ leis, a' dtuigeann tú, a iarraiḋ ar Ḋia caḃrú leis ċuige sin.

Ṫánamair go dtí an tríú pota agus, ambasa, ḃí fámaire[120] de ġliomaċ ann. Nuair a ċuireamair ar ṫóin an ḃáid é, ḃí gaċ aon ċnag aige le n-a eirball. Ċuarduiġeamair cúig ṗotaí eile agus ḃí trí gleamaiġ againn, aċ má seaḋ, ḃíomair i ḃfad soir agus sinn ag druidim amaċ go dtí Gob an Ġéaráin. Ní ró ṁaiṫ is cuiṁin liom cad a ṫuit amaċ nuair ṫánamair go dtí an Gob. Ḃí an ḟairrge anaṡuaiṫte[140] ann díreaċ taoḃ amuiċ ḋe agus nuair ṫáinig an scannra orainn agus ċasamair ċun teaċt isteaċ, rug an ġaoṫ ón dtalaṁ, agus an taoide, ar an mbád agus beireaḋ amaċ fén ḃfairrge ṁóir sinn. Do réir mar ḃíomair ag dul amaċ iseaḋ ba ṫreise ḃí an ġaoṫ agus iseaḋ ba ṁó a ḃí an scannra ag teaċt 'nár gcroiḋe. Do ċrom Micilín ar ḃéiciġ agus ar ġlaoḋaċ ar a ṁáṫair agus annsan ṫáinig daṫ glasliaṫ air agus ċrom sé ar úrlucan.[141] Ċaiṫeas féin, is cuiṁin liom, na trí gleamaiġ i ḃfairrge féaċaint an gcuirfeaḋ san fearg Dé ḋínn. Aċ níor ċuir.

Amaċ a ḃíomair ag imeaċt i gcóṁnaiḋe agus ón ḃfuadar a ḃí fúinn ṁeasas féin naċ fada na laeṫeannta ḃainfeaḋ sé ḋínn dul go Meirice. Uaireannta d'éiriġeaḋ buile orm agus ḃínn go cráite agus ḃuailinn toċta[142] an ḃáid lem' ḋorn agus ḃuailinn Micilín agus deirinn leis breiṫ ar an maide. Aċ ṫéiġeaḋ an ráṁaiḋeaċt 'nár gcoinniḃ mar ḃí an ḟairrge ró ġarḃ agus leagaḋ an maide ar ár gcúl anuas den toċta sinn. Annsan ṫugainn tamall ag gol, agus b'in é an gol

croiḋeḃriste. Ċuiṁniġinn ar Ṁam agus ar Ḋaid agus ar Ċáit; agus ġlaoḋainn ar Ṁam ċun teaċt agus a buaċaillín féin a ṡaoraḋ. Agus deirinn léi go ḃféadfaḋ sí me ḃualaḋ go mbeaḋ sí sásta agus go mbeinn im' ḃuaċaill maiṫ gaċ aon uair eile, go deo agus go bráṫ. Annsan ḋúisiġeaḋ Micilín agus deireaḋ sé liom paidir a ráḋ agus ṫéiġimís ar ár nglúine gaċ taoḃ den toċta agus deirimís "Ár n-Aṫair atá ar Neaṁ," agus d'iarraimís ar Ḋia agus ar Ṁuire agus ar Ṗádraig agus ar na Naoiṁ go léir teaċt i gcaḃair dúinn. Ḃí's againn ná raiḃ Dia ró ṁór linn toisc a raiḃ de ġladaiḋeaċt déanta againn d'iarraiḋ na caide a ċeannaċ, aċ ṁeasamair go mbogfaḋ an dream eile a ċroiḋe má ḃí Sé i n-earraid linn. Ġeallamair go prínsiopálta ná goidfimís uiḃe guir ná gliomaċ faid a ṁairfimís beo. Ṫuigeamair go mbogfaḋ san aon Dia a ċífeaḋ an uair sin sinn ar ár nglúiniḃ agus greim ar ṫoċta báid againn agus an bád 'á ċaiṫeaṁ síos suas, soir siar, ag an riaċ fairrge ná fanfaḋ socair. Ní ró ċruinn atá na rudaí sin im' aigne i n-ao' ċor. Is geall im' ċuiṁne iad leis an dtromluiġe a ḃí orm bliain ó ṡin nuair ċeapas go raiḃ tarḃ mór Ṁicí Ṫomáis im' ḋiaiḋ an cnoc anuas.

Ṫáinig codla nó mairḃitiġe éigin orm fé ḋeire, agus sé an ċéad rud eile is cuiṁin liom i dtaoḃ an ḃáid ná Taḋg Óg a ḃeiṫ am' ċroṫaḋ, agus nuair ḋúisiġeas ṫugas fé ndeara go raiḃ cúig cinn de naoṁóga timpall orainn agus greim ag naoṁóig aca ar an mbád. Ḃí Mam innti sin. Do ġeal mo ċroiḋe nuair ċuir Taḋg isteaċ sa naoṁóig me agus ċonnac í. Ní ḟéadfainn

focal a ráḋ léi aċ cromaḋ ar ġol. Ní raiḃ aon ḟocal as Mam, aċ ṫóg sí 'na huċt me agus d'ḟáisc sí isteaċ léi me agus ċuir sí a brat im' ṫiompall. Ḃraiṫeas uirṫi go raiḃ toċt uirṫi aċ ní toċt é ċuir aon eagla orm roimpe agus ṫuit mo ċodla orm agus níor ḋúisiġeas go raḃas istiġ sa ḃaile.

Do hullṁuiġeaḋ daḃaċ[143] mór d'uisce te agus cuireaḋ síos ann me agus tugaḋ deoċa teo ḋom agus casaḋ i bplainíntí[144] me agus baineaḋ allus asam agus ní leigfí dom dul as an leabaiḋ go ceann dá lá. Ḃíṫeas am' ṗotḃiaṫaḋ[145] an ḟaid sin, aċ nuair éiriġeas agus gur ḃraṫadar nár ḃaoġal dom—sin é an uair a fuair Jimín an rud a ḃí ag teaċt ċuige. Níor ḃuail sí i n-ao' ċor an uair sin me, aċ b'ḟearr liom go mór an bualaḋ ná an tslí ḃíonn sí ag féaċaint orm. Níor ġáir sí ċugam le seaċtain, ná ní duḃairt sí "maiṫ an buaċaill" liom.

Is dóċa gur droċṡaġas me agus gur bligeárd me—sin é an ainm a ṫug sí orm an lá d'éiriġeas—aċ má's bligeárd me dar ndóiġ ní mise fé ndeara é. Ḃím ar mo ḋíċeall d'iarraiḋ a ḃeiṫ go maiṫ aċ teipeann orm. Táim gan aon loċt le seaċtain, agus féaċ! ní ḋéanfaḋ Mam gáire ná bladar liom. Cad a ḋéanfad i n-ao' ċor má ḋ'ḟanann sí mar seo. Beiḋ mo ċroiḋe briste. Tá sí ró ḋian ar fad ar ḃuaċaill boċt.

Tá's agam-sa cad a ḋéanfad léi. Imeoċad uaiṫe. Éalóċaiḋ me amaċ an doras agus suas an cnoc—suas, suas, suas ameasc na ḃfaillte agus raġad isteaċ i bpluais ann agus bead go brónaċ agus go huaigneaċ agus tiocfaiḋ Mam am' lorg agus beiḋ sí ag glaoḋaċ orm agus ní ṫaḃarfad aon ḟreagra

uirṫi agus imeoċaiḋ sí go brónaċ ag gol agus í ag lorg Jimín ḃig ṁaiṫ. Agus beiḋ me gaċ aon oiḋċe ag féaċaint síos ar an solas i n-ár ḃfuinneóig-na agus beiḋ ḟios agam go mbeiḋ Mam ag gol i n-aice na teine nó 'na seasaṁ sa doras féaċaint an mbeinn-se ag teaċt; aċ fanfad-sa sa ṗluais ar an gcnoc agus mo ċroiḋe lán de ḃrón agus beiḋ an bás ag teaċt ċuġam gaċ aon lá agus annsan tógfad amaċ an smut cailce seo im' ṗóca agus scríoḃfad ar ṫaoḃ na lice beiḋ im' aice:

"Siad so cnáṁa Jimín do fuair bás
ins an áit seo agus a ċroiḋe briste
toisc ná laḃarfaḋ Mam leis,"

agus taréis bliana ġeoḃaiḋ siad mo ċnáṁa agus taḃarfaid aḃaile iad go dtí Mam agus beiḋ Mam ag gol agus ag bualaḋ a bas agus déarfaiḋ sí: "Ó ṁaise! cad na ṫaoḃ nár laḃras lem' Jimín beag féin agus gan a ċroiḋe a ḃriseaḋ? Oċón! Oċón!" Sin é an tslí ċun sásaṁ a ḃeiṫ agam as Mam. D'ḟéidir annsan go mbeaḋ caṫú uirṫi agus go mb'ḟearr léi go mbeaḋ sí go deas le Jimín boċt.

CAIBIDIOL X

MAR DO ĊUIR JIMÍN SPIAIRE I dTEANNTA

Fuspar i leiṫ, ná hinnis d'aonne 'á rugaḋ é. Táim-se im' ṡaiġdiúir! Ar ṁ'anam ná fuil aon ḃréag ann. I n-arm na hÉireann atáim agus me ag foġluim na saiġdiúireaċta go tiuġ. Ḃím ag iompó deiseal agus ag iompó clé agus ag iompó ar ais agus ag bualaḋ mo ṡál le n-a ċéile. Taḋg Óg a ṁúin na focail órdaiṫe ḋom. Sé Taḋg an captaen atá annso ar na buaċaillí móra, tá's agat. Sin é ḋein saiġdiúir díom-sa agus a ṫaisbeáin dom cionnus geáitsí an tsaiġdiúra a ḋéanaṁ. Aċ ní ḟaġaim aon ḃlas orṫa gan na bróga ḃeiṫ orm, mar ná deineann mo ċosa aon ġlór, tá's agat. Ḃain Mam na bróga ḋíom oiḋċe nuair rug sí orm i dtiġ an ḃainne agus iad orm agus mé ag máirseáil tiompall agus ag iompó agus ag casaḋ agus ag cnagaḋ mo ṡál. Ḃíos ag bualaḋ mo ċos fúm go breá láidir. "Ar ḋeis!" arsa mise liom féin fé mar ċuala Taḋg Óg 'á ráḋ leis na buaċaillí.

"Deas agus clé, a ḃioránaiġ,"[146] arsa Mam ag teaċt an doras isteaċ ċugam agus am' ḃualaḋ le ḋá ċlaḃta, deas agus clé. Annsan rug sí orm agus ḃí sí am' ċroṫaḋ gur ṫuit na

bróga ḋíom. Ní raḃadar fáiscite i n-ao' ċor, ṫá's agat; agus ní raiḃ aon stoca orm.

Is olc an sás mo ṁáṫair ċun misneaċ a ċur ar aonne a ḃeiṫ 'na ṡaiġdiúir ar son na hÉireann—is olc san, agus tá na seanaṁná go léir mar sin, mar nuair a ḃíd siad bailiṫe tiompall na teine ins na tiġṫe, ní ṫéiġeann aon lagaḋ orṫa aċ ag cáineaḋ na ndaoine atá ag cur isteaċ ar an ngoḃermint "atá ċoṁ láidir, a ċroiḋe," agus "b'éidir gurab aṁlaiḋ a stopfaí an pinsiun uaṫa féin," agus "ná fuil aon tseans go deo go mbogfaḋ an Sasannaċ a ġreim i nÉirinn." Sin é saġas cainnte ḃíonn aca san. Aċ b'ḟearr scaoileaḋ leo—níl fios a ṁalairt age sna rudaí boċta. Táid siad dall, mo ġraiḋn iad!

Nuair ná raiḃ aon duine dem' ċóṁaois im' ṫeannta d'iarras ar Ṫaḋg Óg cead a ṫaḃairt do Ṁicilín Eoin, leis, ḃeiṫ 'na ṡaiġdiúir. Ṫug, agus is é gnó ṫug sé do ḃeirt againn ḃeiṫ ag faire agus ag éisteaċt, agus ag breiṫ eolais ċuige féin i dtaoḃ aonne ḃeaḋ ar tí na mbuaċaillí san áit. Ġearánas na seanaṁná ar fad leis aċ is aṁlaiḋ a ġáir sé fé'n méid sin. Spiairí agus daoine ḃeaḋ ag breiṫ scéalta ċun na naṁad—eolas orṫa san a ḃí uaiḋ, aduḃairt sé.

As san amaċ ní raiḃ stad le Micilín ná liom féin aċ ag cuardaċ do spiairí. Ḃímís laistiġ des na claṫaċa istoiḋċe ag éisteaċt leis gaċ aonne ġaiḃeaḋ an bóṫar. Ċualamair Taḋg Mór 'á ráḋ le n-a ḃean, agus iad araon i dteannta céile ag teaċt ón nDaingean go raiḃ "gob ċun cainnte uirṫi." Duḃairt sí sin nár ṁór di faoḃar a ċur uirṫi féin mar go raiḃ smísde

amadáin[147] d'ḟear aici. Ċonncamair Flúirsín ag imeaċt, oiḋċe eile, le cliaḃ móna as cruaiċ Ḃeit Ṁóire, aċ ṫuit an t-anam as, naċ mór, nuair ḃéiceamair air é ċur ṫar n-ais. Ċuir—go tapaiḋ.

D'éaluiġeamair oiḋċe eile treasna ḋá ṗáirc ċun teaċt ar ċúl Ṫomáisín Nellí agus Ṁáirín Ḋonnċa a ḃí ag cadráil le n-a ċéile age lúib an ḃóṫair. Dar fia! ní raiḃ aon rud le héisteaċt 'á ráḋ aca, aċ cainnt gan ċiall! Ċaiṫeamair scraiṫín leo agus d'imiġeamair. Ar an slí sin fuaireamair fios deiscréideaċ[148] ar gaċ aon rud a ḃí ar siuḃal sa ṗaróiste agus is mór na rudaí a ḃí ar siuḃal ann i gan ḟios, fé ċlúid na hoiḋċe. Tar éis ár ndíċill, áfaċ, ní ḟuaireamair aon spiaire sa ṗaróiste, agus b'orainn a ḃí an míoṡásaṁ.

Nuair a ṫeip muinntir an ṗaróiste orainn ċeapamair go mb'éidir go mbuailfeaḋ seans éigin linn dá ḃfairimís stróinséirí ḃíoḋ ag teaċt is ag imeaċt. Ḃacaiġ is mó ṫagaḋ, agus a gcuid ban. Is mó uair a ċluig a ṫugaimís 'á ḃfaireaḋ agus ár gcroiḋe go cráite toisc gur daoine macánta iad go léir. Ṫáinig fear ón nDaingean lá agus cosa cama fé agus asal aige, aċ níorḃ iad Éire ná Sasanna a ḃí ag cur tinnis air sin. Ṫáinig fear eile ar leaṫċois go raiḃ ḋá ṁaide croise aige. Ní ċreidfeaḋ Micilín nár spiaire é i gcló bacaiġ agus d'ḟaireamair é féaċaint an gcuirfeaḋ sé an tarna cos fé, aċ níor ċuir.

Annsan ṫug tincéir fiarṡúileaċ[16] rua turus ar an mbaile agus a ḃean agus scata mór de ṫincéirí beaga fairis.

Ċuarduiġeadar gaċ aon tiġ ar feaḋ an lae agus tráṫnóna d'imiġeadar soir go dtí an crosaire—iad féin agus asal agus cairt a ḃí aca—agus ċuireadar fúṫa ann i gcóir na hoiḋċe. Ḃí droċḟuadar fúṫa, dar linn, agus iad d'ḟanaċt annsan. Ḃeartuiġ an ḃeirt againn éalú amaċ taréis ár muinntire a ḋul a ċodla ċun an tincéir agus a ḃean a ḋ'ḟaireaḋ.

Amaċ tríd an ḃfuinneóig a ċuas féin le smut de ṫéadán a ḃí ceangailte agam de ċois na leabṫan. (Is minic a ċuas amaċ mar sin i gan ḟios do Ṁam, tá's agat.) Ḃuail Micilín liom sa ḃuaile agus ċuaiḋ an ḃeirt againn soir tré sna páirceanna go dtí an ċrois. Ḃí na tincéirí fós ann agus teine ar lasaḋ aca agus rud éigin aca 'á róstaḋ. Fuaireas amaċ ó ṡin gurḃ é bárdal Ṁáire Aindí a ḃí aca. Nuair a ḃí sé róstaiṫe d'iṫeadar láiṫreaċ é agus ṫugadar na cnáṁa do sna leanḃaí beaga le cogaint. Ḃíodar go léir ag dul a ċodla annsan aċ an t-aṫair. Rug sé sin an t-asal leis agus ċuir sé isteaċ i móinéar Ṗeats Teaimí é agus i n-ionad dul a ċodla i dteannta na coda eile is aṁlaiḋ a ṫug sé aġaiḋ siar ar na tiġṫe arís. Ḃain san preab asainn agus beirt againn i ndíg ag faireaḋ air.

"Hanaman riaċ, a Ṁicilín," arsa mise, "spiaire!"

Ċloisfeá croiḋe Ṁicilín ag bualaḋ agus a anál 'á ḃaint de. Siúd linn 'na ḋiaiḋ ag éalú.

Nuair ṫáinig an tincéir i n-aice tiġe Ṁáire Aindí ċuaiḋ sé ar éalú cois an ċlaiḋe agus é ag stad agus cluas air gaċ 'ra nóimeat. Ḃí aḋarc ḃeag den ġealaiġ ann an oiḋċe sin.

MAR DO ĊUIR JIMÍN SPIAIRE I DTEANNTA

“Ag spiaireaċt ar Ṫaḋg Óg atá sé,” arsa mise i gcogar le Micilín, nuair ċonnac an biṫiúnaċ ag dul isteaċ ameasc na dtiġṫe i mbuaile Ṁáire Aindí. Ḃí mo ċroiḋe féin im’ ḃéal agus allus orm agus mo láṁa ar criṫ agus ná feadar cad a ḋéanfainn. Ba ṁeasa Micilín ná mé féin agus ḃí aġaiḋ ḃán air. Ċonnac an tincéir agus é ar a ċromaḋ ag éalú ó ṫiġ go tiġ sa ḃuaile agus rud éigin ’na ḃaclainn aige.

Duḃart le Micilín annsan riṫ leis go ciúin agus cuid de ċomrádaiṫe Ṫaiḋg Óig a ṁúscailt agus a ḃreiṫ leis ċun go mbeiridís ar an spiaire. Siúd le Micilín agus d’imiġeas féin ag laṁncán laistiar den dtiġ go dtána go dtí an seomra mar a mbíonn Taḋg ’na ċodla. Ḃí tairnge im’ ṗóca agus ċromas ar an ngloine a scríobaḋ leis agus ní fada go dtáinig Nell ċuġam. Ḃagruiġeas uirṫi a béal d’éisteaċt. D’oscail sí an ḟuinneóg go ciúin agus duḃart léi annsan Taḋg a ṁúscailt go grod agus é ċur amaċ ċuġam. Ṁeasas ná beaḋ Taḋg múscailte go deo aici, aċ ṫáinig sé go dtí an ḟuinneóg sa deire.

“Tar im’ ḋiaiḋ,” arsa mise, “tá spiaire agam,” agus siúd liom ag laṁncán arís go dtí cúinne an tiġe. Nuair a ṫána annsan do stadas, mar fuaireas raḋarc ar mo ḃioránaċ arís ag éalú ameasc na dtiġṫe agus a hata anuas ar a ṡúiliḃ aige ag féaċaint gaċ ’ra coiscéim ar an dtiġ cóṁnaiṫe agus rud éigin mór ’na ḃaclainn.

Ċuaiḋ sé go ciúin go doras tiġe an ḃainne agus do ḃain an lúb den doras agus d’éaluiġ isteaċ agus do ḋruid an doras

amaċ 'na ḋiaiḋ. Ṗreabas féin anonn agus ċuireas an lúb arís ar an ndoras ón dtaoḃ amuiċ.

"Seaḋ, a ḃuaċaill, ceap do ṡuaineas annsan duit féin," arsa mise.

Le n-a linn sin ṫáinig Taḋg Óg, agus ċonnac ċugam anuas Micilín agus ceaṫrar des na buaċaillí agus gan a gcuid éadaiġ i gceart ar aonne 'ca.

Ċromas láiṫreaċ ar a ċur i n-iúl dóiḃ go raiḃ spiaire fé ġlas agam i dtiġ an ḃainne, go raḃamair ar feaḋ na hoiḋċe ar a ṫóir agus go gcaiṫfí é láṁaċ nó é ċroċaḋ. Ní raiḃ gíog as an mbioránaċ a ḃí fé ġlas. Is dóċa go raiḃ sé ag breiṫ ċuige,[149] an fear boċt! Ċromadar san am' ċeistiú-sa agus giorranáil orṫa leis an bpreab a ḃain an scéal asta, agus leis an iongantas; agus iad go léir ag cainnt ós íseal. Ḃíos féin agus Micilín d'iarraiḋ an scéal a ċur i dtuiscint dóiḃ agus giorranáil orainne, leis, agus ḃíomair i ḃfad sar ar ḟéadamair brí an scéil a ċur 'na luiġe orṫa.

I lár na cainnte istiġ, cad a ḃraiṫfimís ċugainn i leiṫ an bóṫar aċ trucaill mór gluaisteáin agus solus mór, geal, ar a ṫosaċ. Do stadamair le hiongantas ag féaċaint air agus gan aon ḟocal asainn. Ḃí sé ag gluaiseaċt go dtáinig sé go bun an ḃaile. Annsan do stad sé agus léim gasra mór fear amaċ—saiġdiúirí agus póilíní!

Ċonncamair ag teaċt aníos iad go léir fé ḋéin tiġe Ṁáire Aindí.

“Droċḟuadar!” arsa Tadġ Óg. “Ní fearr beiṫ annso ná ċuas i mbóṫar an ċnuic.”

D’éaluiġeamair linn suas gan iad ’ár bfeiscint agus nuair stadadar san ag an dtiġ, stadamair-ne ag féaċaint síos orṫa.

Ċuarduiġeadar an tiġ ar lorg Ṫaiḋg, aċ ní raiḃ aon Tadġ ann dóiḃ. Nuair ná raiḃ sé le faġáil istiġ aca seo leo ag cuardaċ na dtiġṫe amuiċ. Nuair ċuadar i dtiġ an bainne agus buail an tincéir leo bí gleo mór agus glaoḋtí ar siubal aca agus cainnt ṁór láidir ag an dtincéir. Ní ċreidfidís nárḃ é Tadġ Óg a bí aca. D’árduiġeadar leo é agus na ceangail air.

Nuair a ṫánamair-ne anuas ċun na dtiġṫe arís bí an baile go léir ’na suiḋe agus gaċ tiġ aca ar lorg a ḋuine féin. Bí Máire Aindí ag dul i bfanntaisí agus bí Nell ag gol agus Tadġ ’á cur ar a suaineas. Níl aon réasún[150] le mnáiḃ!

Ċuaiḋ Tadġ go tiġ an bainne ar maidin agus fuair sé mála an tincéara ann agus trí cinn déag de ċearca Ṁáire Aindí istiġ ann marḃ. Nuair d’innis sé ḋomsa é ṫuigeas an scéal. Bí déistin orm.

Caibidiol XI

Jimín is an Ṁeiṫeall ag Baint na Móna

Tá cluig ar mo láṁa agus me buiḋe ón ngréin agus an croiceann dóiġte ag imeaċt dem' ṡróin mar ḃeaḋ croiceann práta ḃeaḋ ró ḃeiriṫe. Agus tá mo ċnáṁa ċoṁ tinn sin naċ maiṫ liom cor a ċur díom. Ar meiṫill na móna d'imiġ sé seo ar fad orm. Dar muige! má tá gaċ aonne ḃí ar an meiṫill ċoṁ tuirseaċ agus táim-se—ní foláir nó táid siad ag mallaċtú an té ċeap móin ar dtúis. Léan air, nár ċeap slí éigin eile ċun teine ḋéanaṁ.

Againne ḃí an ṁeiṫeall, agus coimeádaḋ mise sa ḃaile ón scoil ċun an t-asal a ṫiomáint go dtí an portaċ leis an mbia. Ar feaḋ trí lá roime lá na móna ḃíomair ag ullṁú. Ḃí Mam ag déanaṁ cístí aráin, agus ċongaiḃ sí ċeiṫre púint ime ar leiṫiliġ[151] agus ċuir sí mise go tiġ Ḃeit Móire agus Ṁáire Aindí ċun an crúsca mór cré ḋ'ḟaġáil ó Ḃeit agus crúsca mór stáin ó Ṁáire. Ḃí glór breá ag an gceann stáin nuair a ḃíos 'á ḃualaḋ le smut de ṁaide; agus leis an nglór ní ċuala Mam 'á ráḋ liom stad go dtáinig sí ar mo ċúl agus ṫug sí failp[152] sa ċluais dom.

Mise a cuireaḋ, leis, ar fuaid an ḃaile ar lorg sleánta.[153] Ṫugas Micilín Eoin liom agus níor ḟágamair aon tiġ i ngiorraċt míle ḋinn nár loirgíomair sleán ann do Ṁam. B'ṡin tar éis scéal an ċeaintín, tá's agat, agus ḃíos beartaiṫe mo ḋíċeall a ḋéanaṁ ag soláṫar sleán di ċun í ṡásaṁ. Fuaireamair naoi gcinn aca ḋi.

B'é ár ndíċeall iad d'iompar aḃaile. Ḃí ár dteanga amuiċ againn agus ḃíoḋ sleán ag tuitim uainn anois is arís. Aċ níorḃ aon táċt é sin seaċas Mam nuair a ċonnaic sí an t-ualaċ sleán an buaile aníos ċúiċe. Ṁeasas go dtairriceoċ' sí an baile orm[154] leis an néal a ḃí uirṫi. Ṫug sí "amadáinín" is fiċe orm. B'ṡin é mo ḃuiḋeaċas tar éis mo ḋíċill. Tá Mam gan aon réasún agus is dóċa gurab é sin fé ndeara doṁsa ḃeiṫ im' amadáinín.

[I dtaoḃ na sleán san, tá aċrann mór ar siuḃal. Níor ċuiṁin liom-sa cad é an tiġ go ḃfuaireas aon ċeann aca agus nuair cuireaḋ aḃaile iad ní raiḃ a ċeann féin ag aonne. Ní raiḃ aon leiġeas agam-sa air sin, aċ aonne ḋeineaḋ gearán nárḃ é a ṡleán féin a cuireaḋ aḃaile ċuige—mise ḋíolaḋ as. Léan orṫa mar sleánta!]

Ar maidin sé céad rud a ċuala ná mo ṁáṫair ag glaoḋaċ go hárd is go géar ar Ḋaid. Duḃairt sí go raiḃ an ṁaidean caiṫte. Ċeapas, am baic! ón gcainnt a ḃí aici, go raiḃ sé tar éis a deiċ nó mar sin. Ṗreabas síos 'on ċistin aċ ní raiḃ sé aċ leaṫuair tar éis a cúig! Ṫiomáin sí Ḋaid d'iarraiḋ an ċapaill agus me féin d'iarraiḋ na mbó. Ḃí an citeal beiriṫe nuair a

ṫána, agus ḃí cuid de ṁuinntir an ḃaile ag teaċt. Ṫáinig Taḋg Óg, leis. Ḃí pící aca ar fad. Ċeangail m'aṫair na pící ar fad agus trí sleána treasna ar ṡáilíní[155] na cairte agus ċuir sé beart d'ḟéar ġlas as an móinéar isteaċ innti. D'iṫeadar go léir bricfeast—ní raiḃ slí tiompall an ḃúird i n-ao' ċor dóiḃ. Gaḃaḋ an capall annsan agus as go bráṫ leo agus iad caiṫte i dtoll a ċéile sa ċairt agus na pící agus na sleánta ag gliogarnaiġ.

Nuair a ḃíodar imiṫe do ċuir Mam faoḃar uirṫi féin. Ḃ'éigean dom cliaḃ d'ḟaġáil di agus féar. Ċuir sí crúsca mór cré Ḃeit Móire síos sa ċliaḃ agus féar fé agus tiompall air. Ḃí sé lán go smig de ṗórtar. Ḃlaiseas é, tá's agat, nuair a ḃí Mam d'iarraiḋ an ime. Ḃí blas gránna air agus scaoileas as mo ḃéal isteaċ sa teine é.

Ċuir mo Ṁam an citeal isteaċ i mbosca, agus stán an ġleoiḋ Ṁáire Aindí agus é lán de leaṁnaċt, agus an t-im agus sceana agus cúpla spiúnóg agus oċt gcinn de ṡáspain, agus púnt de ṫé agus laḋar siúicre; agus ṫug sí ḋom oċt n-únsaí tobac do sna fearaiḃ a ḃí sa ṁeiṫill. Ċuir sí an t-arán go léir i mála agus do ḃuail isteaċ sa trucaill é.

“Seaḋ' 'nois,” ar sise, “ná bíoḋ sé den riaċ ort aon rud a ċailliúint ar an mbóṫar; agus ná caiṫ an lá ar an mbóṫar nó marḃoċaiḋ na fir tu. Seaḋ, suiḋ isteaċ anois.”

Ṡuiḋeas. Ḃuaileas flíp[156] ar an asal. Ṫug sé léim, agus, ar ṁ'anam! siúd lem' ċuid sáspan amaċ ar an mbóṫar. Ċuaiḋ an t-asal i ḃfad sarar ḟéadas é stop. Sin cleas aige. Ḃeaḋ sé ag

imeaċt leis agus tusa ag tarrac air agus lúb 'na ṁuineál aige agus a ṗus ċoṁ fada siar le n-a eirball aige leis an straiḋn agus ní stadfaḋ Éire é go mbuailfeaḋ sé i gcoinniḃ claiḋe nó rud éigin. Níorḃ aon ṁaiṫ "Ḃaoi" a ráḋ leis.

Ṫáinig Mam suas liom leis na sáspain agus duḃairt sí liom go raiḃ ḟios aici go maiṫ go gcaillfinn na sáspain. Sin é deir sí le gaċ rud—go raiḃ ḟios aici féin go maiṫ é. Tá Mam anasmeartálta.

Ḃ'áil le Dia gur ḃaineas amaċ an portaċ gan aon óspairt[157] eile. Nuair a ṫána ann ḃíodar ag gaḃáil díom i dtaoḃ a ḃeiṫ fada ag teaċt. Ní raḃas fada ag teaċt, aċ is aṁlaiḋ a ḃí an iomad den dúil aca féin insa rud duḃ a ḃí sa ṗróca mór cré. Ní túisce ḃíos tagaiṫe ná ṫógadar as an gcliaḃ é agus fuair gaċ duine aca taoscán sáspain de, aċ Taḋg Óg. Ní ólfaḋ Taḋg Óg i n-ao' ċor é. Duḃradar go léir gurḃ olc an rud, leis, ḃeiṫ ag ól agus go mbeaḋ daoine ċoṁ maiṫ gan é ḃac; agus do ġuiḋeadar go ḃfágfaḋ Dia Taḋg i ḃfad gan dúil san ól aige; agus annsan ċuiridís féin an sáspan pórtar ar a gceann arís[158] agus d'ólaidís go dríodar é.

Ṫugas fé ndeara na daoine is mó d'ól an pórtar go mbrisidís a lán des na fóid. Ḃris Daid cuid ṁaiṫ fód. Ḃí Taḋg Óg ar an sleán an lá go léir agus ceaṫrar ag píceáil 'na ḋiaiḋ agus iad ag caiṫeaṁ na ḃfód ó ḋuine go duine.

Mise ba ċócaire. Ḃailiġeas cipíní giúise agus caḋráin trioma agus d'aduiġeas teine i lár an ṗortaiġ. Líonas an citeal as poll uisce ḃí i n-aice liom aċ is láidir nár

ṁarḃíodar me mar ġeall air. B'éigean dom é ċaiṫeaṁ as arís agus dul go dtí sruṫán i ḃfad suas ċun uisce d'ḟáġáil.

Duḃradar liom an ceaintín bainne ċur síos i bpoll móna ċun ná géaruiġeaḋ sé leis an dteas. Rugas ar eascúin ṁóir ḟada ḃí sa ṗoll agus ar ċeann des na froganna ḃí, leis, ann. Ḃí an frog im' póca agam agus nuair a ḃí Taḋg Mór ag ól sáspain pórtair ċuireas an frog isteaċ ann i gan ḟios do. 'Á ṁeas a ḃíos go sloigfeaḋ sé an frog, mar ba ṁaiṫ liom Taḋg a ḋ'ḟeiscint nuair a ḃeaḋ an frog ag léimriġ istiġ ann. Aċ nuair a ċuir sé an sáspan ar a ċeann ṫáinig an frog aníos ċuige agus ċuir Taḋg béic as agus ċaiṫ sé uaiḋ an sáspan.

Ċaiṫ sé aṁras láiṫreaċ ar Ḋoinniċín Eoin—gurḃ é ċuir an frog ċuige—agus ḃí sé ċun é ṡáṫ' le píce mara mbeaḋ go rug Taḋg Óg air. Ḃí aiġneas mór ar feaḋ tamaill ann mar ḃí néal buille ar Ṫaḋg Mór agus ní éisteoċaḋ sé le haon réasún go ceann i ḃfad. Ḃíos féin ag breiṫ ċuġam, am baic! agus d'imiġ an frog de léim den bport síos i bpoll eile. I gcionn tamaill ċromadar go léir ar obair arís agus gan focal asta; aċ anois is arís ḃriseaḋ a ġáire amaċ ar ḋuine éigin agus ḃídís ag sciṫiríl[159] ċúċa féin. Ḃí Taḋg Mór anaḋúr an ċuid eile den ló.

Níor ṁór dom féin dul ag píceáil.[160] Ḃí sé deas go leór ar feaḋ tamaill, aċ annsan ċuaiḋ na fóid i dtruime, ṁeasas, agus ṫáinig teas ar mo ḃaisíní agus d'imiġ an spórt as an scéal dom. N'ḟéadfainn stad, mar ḃí na fóid ag teaċt ró ṫiuġ orm agus ċeanglíoḋ cuid aca ar an bpíce agus ní mór ná go leagaidís me. Ḃíos cráite scólta aca agus mo ḋá ḋearnain ar

lasaḋ, agus gan faeseaṁ le faġáil aċ na fóid ṁí-áiḋ 'á gcaiṫeaṁ ar fuaid na gcos agam. B'é toil Dé gur ċuiṁniġ Taḋg Óg ar an gciteal. "'Jimín," ar seisean, "féaċ a' ḃfuil an t-uisce beiriṫe." Ba ṁór an ḟuascailt í. D'imiġeas agus sé céad rud a ḋeineas mo ḋá láiṁ a ċur síos fé uisce i bpoll móna. Ba ḃreá an t-ionuaraḋ é. Ní ḟuaireas a leiṫéid de ṡásaṁ as aon rud riaṁ.

Insa ċiteal a deineaḋ an té. Caiṫeaḋ té agus bainne agus siúicre isteaċ ann i dteannta ċéile. Níor ḃlaiseas riaṁ aon té ċoṁ deas leis. Gearraḋ an t-arán go reaṁar agus cuireaḋ an t-im go reaṁar anuas air agus sinn suiḋte ar ḃlocanna giúise agus ar fóda móna ag iṫe agus na fir ar fad ag caint i dtaoḃ laeṫeannta móna agus gaisce le sleán. Ḃíodar ag cur barr-ḟód agus bun-ḟód agus méiṫ-ṁóin[161] agus spairt[162] tré n-a ċéile; aċ ní hag éisteaċt leo a ḃíos-sa aċ d'iarraiḋ gal a ċaiṫeaṁ as píp Ṫaiḋg Óig i gan ḟios dom' aṫair.

Ḋeineamair té arís tráṫnóna tiompall a cúig a ċlog agus d'óladar an ċuid deiriḋ den bpórtar an uair sin, leis. Ṡluigeadar an braon deirinneaċ de, mar ní raiḃ diúir ann nuair a ċuas-sa ag lorg na heascún a ċuireas isteaċ ann ar maidin. N'ḟeadar ón dtalaṁ cad é an ċríċ a ḋ'imiġ ar an eascúin mboiċt. Ḃí sórt uaignis orm nuair ná fuaireas a tuairisc ó aonne. N'ḟeadar cá ḃfuil sí anois.

Ḃailiġeas le ċéile mo ċuid giúirléidí ar fad tar éis aimsire an té agus rugas ar an asal agus ḃíos ag cur díom aḃaile agus me ag aṁrán. Ṫugas lán an ċléiḃ de ġiúis tirm go dtí Mam

agus ṫugas arc luaċra[163] liom istiġ i bpáipéar go dtí Cáit. Duḃairt Mam “maiṫ an buaċaill,” aċ nuair a ṫairrigíos an t-arc luaċra beag do Ċáit do scréaċ sí. Bíḋ na cailíní an-ait. Duḃairt sí an “sníoṁaiḋe snáṁaiḋe” ruda san a ċaiṫeaṁ as a raḋarc. Fan go mbeiread-sa aon rud arís ċúiċe.

Caibidiol XII

Púca Ḃeit Móire ar Ṫóir Jimín

An cuiṁin leat Beit Ṁór go raḃas ag eaċtraiġe go minic uirṫi—í siúd a ḃí 'nár dtiġ-ne an oiḋċe fuarṫas mise sa ḃfeamnaiġ agus nár réiḋtiġ na mná eile le Máire Aindí i dtaoḃ ciaca le Mam nó le Daid ba ḋeá'rṫaċ me. Ḃuel, ní ḋéanfaiḋ sí spiorspear[164] d'aon scéal eile. Tá a gnó déanta. Tá sí marḃ!

Ní ḟeadar 'n tsaoġal cad a ṁairḃ í. Ṁeasas go raiḃ sí ċoṁ láidir le capall. Ḃí, leis, agus nuair ṡuiḋeaḋ sí isteaċ i gcairt an asail ḃíoḋ lán na cairte innti, a ḋuine. Ní foláir nó is láidir an duine an bás agus taḃairt i n-ao' ċor fé na leiṫéid.

Níor ċuiṁniġeas riaṁ i gceart ar an mbás gur leagaḋ Beit Ṁór leis. Am baic, a ṁic ó! ní me an duine céadna ó ṡin. Táim teanntaiṫe ag an mbás mallaiṫe sin de ló agus d'oiḋċe. Aon rud a ċím sa ló bíonn aḋḃar mo ḃáis ann. B'ḟéidir go mbuailfeaḋ an capall speaċ orm nó go leagfaḋ an t-asal me nó go mbeaḋ frídíní[165] galair san uisce—bímíd marḃ ag an Máiġistir ag tráċt orṫa san; agus ó cailleaḋ Beit, an riaċ pioc díom a ċuaiḋ ṫar doras aon oiḋċe ar eagla go ḃfeicfinn a

púca, a ḋuine. Bíonn scilimis[166] im' ċroiḋe roimis na púcaí sin. Mara mbeaḋ iad do ḃeinn ar aor a' ṁaidrín ruaiḋ.

Is mór an éagcóir dos na daoine marḃa ná fanann socair dóiḃ féin is gan ḃeiṫ ag dul tiompall ins an oiḋċe ag cur eagla ar ḋaoine fé mar atá Beit Ṁór anois. Duḃairt Taḋg Óg liom go ḃfeaca sé ṫíos sa ḃóiṫrín í an oiḋċe fé ḋeire agus bairrlín bán 'na tiompall agus í ar lorg Jimín Ṁáire Ṫaiḋg agus Ṁicilín Eoin. Bí olc aici ċugainn, aduḃairt Taḋg, i dtaoḃ an dosaon uḃ a ġoideamair ón gcirc a ḃí ar gor aici. Ar ṁ'anam is ar mo ṡláinte gurab ṡin é aduḃairt Taḋg Óg, agus duḃairt sé rud eile—go raiḃ néal uirṫi i dtaoḃ gur ġoideamair oċt gcinn de ṗípeanna tórraiṁ an oiḋċe ḃí sí fé ċlár[167] agus ná duḃramair paidir na cré le n-a hanam.

Ní hag cuiṁneaṁ ar a hanam a ḃíomair, a' dtuigeann tu leat me, aċ sinn d'iarraiḋ na pípeanna ṫógaint i gan ḟios don scata ban a ḃí istiġ, agus ní raḃas féin go ró ṁaiṫ istiġ liom féin faid a ḃíomair 'á ḋéanaṁ, mar ċeapas gaċ 'ra nóimeat go bpreabfaḋ Beit féin aniar ċun me ġearán le Mam. B'in seanaḃéas aici riaṁ. Níor ṗreab an uair sin agus ṡaoileas gurḃ aṁlaiḋ ná feacaiḋ sí i n-ao' ċor sinn. Aċ féaċ ná raġaḋ 'oiread uaiṫe!

Ní gáḋ ḋi, ar nós an scéil, ḃeiṫ ċoṁ danarṫa[168] i dtaoḃ na seanapípeanna. Nuair ċualamair go raiḃ sí sa ṁullaċ orainn mar ġeall ar an slí ṫógamair iad duḃramair paidir ar son gaċ píp riaṁ aca agus d'iarramair ar Ḋia an suaineas síorraiḋe a ṫaḃairt d'á hanam.

Aċ ṫug Dia an ċluas ḃoḋar dúinn, mar ċonnaic Taḋg Óg an oiḋċe 'na ḋiaiḋ san arís í agus ní haon ṁaolú a ḃí tagaiṫe ar an ḃfeirg aici. Duḃairt sí leis ná sásoċaḋ aon ní í aċ sinn a ċur na bpípeanna i bpoll an ċlaiḋe fé'n dtor sa ḃóiṫrín.

Do ċuir san me féin is Micilín i bponnc. A' dtuigeann tú, ḃí cuid den dtobac a ḃí ionnta caiṫte agus ḃíomair tar éis ceann aca a ḋíol le Taiḋgín Neillí ar ḋá ṗinginn. B'éigean dúinn Taiḋgín a leagaḋ ċun na pípe ḃaint de—ḃí na pingní caiṫte 'gainn ar ṁísleáin, tá's agat. Ċuireamair brúscar móna i dtóin gaċ pípe aca a ḃí ólta againn agus cuid den tobac as na ceannaiḃ eile anuas ar a ḃarra. Ṁeasamair, tá's agat, ná taḃarfaḋ púca Ḃeit Móire fé ndeara an deifir.

Ċuireamair na pípeanna sa ṗoll, leis an lá. Ní raiḃ oiread leisce orm ag scarúint le haon rud riaṁ—pípeanna breáṫa 'á gcur i bpoll claiḋe don bpúca agus an t-uisce ó sna fiacla againn féin le dúil sa tobac! Maidin lae ar na ṁáireaċ ċuas ós íseal go dtí an poll d'ḟéaċaint an dtáinig Ḃeit d'iarraiḋ na bpípeanna. Dar fia, ḃí gaċ aon ċeann riaṁ aca imiṫe! Ṁeasas go dtuitfinn leis an bpreab a baineaḋ asam. Ḃí an lá gléigeal ann, aċ mar sin féin ṫaḃarfainn an leaḃar go ḃfuaireas bolaiṫ an ṗúca san áit. Ṫáinig fuaṫ agam don dtor agus don mbóiṫrín agus fuaṫ speisialta do ṗúca Ḃeit Móire agus í ag imeaċt ar fuaid na dúṫaiġe i lár na hoiḋċe agus oċt gcinn de ṗípeanna tobac ar lasaḋ i n-éineaċt aici agus gal deataiġ ag éirġe as a béal.

Ní leigeaḋ an smaoineaṁ san dom aon néal ċolata a ḋéanaṁ ó d'innis Taḋg Óg dom gur mar sin a ḃí sí oiḋċe a ḃuail sí leis féin. Ḃí sí sásta go leor, duḃairt sé, go dtáinig sí go dtí an brúscar móna fén dtobac agus gur ḋóiġ san an carbal aici. Ḃí sí ag casaċtaiġ annsan agus ag eascainí agus duḃairt sí, am baisce! ná maiṫfeaḋ sí ḋúinn i n-ao' ċor nó go gcuirfimís ċúiċe an dosaon uḃ a ṫógamair ón gcirc ġuir. Léan uirṫi! naċ maiṫ do ċuiṁniġ sí orṫa.

Ḃíomair teanntaiṫe ar fad age sna huiḃe. Ḋíolamair iad-san fad ó riaṁ le bean a' Tobair i gcóṁair na caide agus ní fios cad é an ċríċ a ḃí imiṫe orṫa—droċċríċ is dóċa mar ḃí sicíní ionnta nuair a ḋíolamair iad. Ar feaḋ trí n-oiḋċe níor ċodail aonne de ḃeirt againn aon néal aċ 'á ċeapaḋ gaċ aon nóimeat go mbeaḋ an púca ċugainn ag éileaṁ na n-uḃ agus ní ṫaḃarfá trí leafiní orainn ḃíomair ċoṁ suaiṫte sin.

Ḃíomair i ngalar na gcás d'iarraiḋ uiḃe guir a ṡoláṫar. Doṫán cearc níor ḟágamair ar fuaid an ṗaróiste gan cuardaċ aċ ní raiḃ oiread agus aon ċearc aṁáin ar gor ionnta. Fuaireamair dosaon uḃ saoráideaċ go leor agus má ċuireamair cearc aṁáin do ċuireamair cearc is fiċe 'na suiḋe orṫa; aċ an riaċ gor a ḋéanfaḋ aon ċeann aca! Ċeanglíomair ceann aca ar ċois sa nid, aċ nuair a ḃí sí tuirseaċ de ḃeiṫ 'na suiḋe do léim sí agus do ṫairrig sí an baile uirṫi leis an ngleo a ḋein sí agus rug Máire Aindí na huiḃe léi. Ḃíomair cráite, agus duḃairt Taḋg Óg go raiḃ an

goṁ ag teaċt ar an bpúca ċugainn toisc gan na huiḃe ḃeiṫ faċta againn di. Go marḃ'íd siad í, gan olc dúinn!

Ḋeineas féin agus Micilín coṁairle annsan dosaon uḃ a ġoid agus iad a ċur ċúiċe agus litir 'na dteannta. Scríoḃamair an litir:

Go dtí Púca Ḃeit Móire.

A Ṗúca, a ġráḋ ḋil,

Seo ḋuit dosaon uḃ. Ní hiad na huiḃe céadna ḃí féd' ċirc-se iad mar d'imíodar san 'n Daingean. Tá siad gan gor, leis, aċ b'ḟéidir go mbeaḋ cearc agat féin a ḋéanfaḋ duit é; agus má's é do ṫoil é, a ṗúca ḋeas, ná bí dian orainn mar táimíd óg, agus ná bí 'ár ndiaiḋ insa ḃóiṫrín aon oiḋċe eile.

Mise Jimín agus
Mise Micilín Eoin.

Ċuireas Cáit go dtí an tor sa ḃóiṫrín agus ċuir sí na huiḃe sa ṗoll agus an litir ar a mbarra. Níor ċodluiġeas néal an oiḋċe sin aċ 'á ċeapaḋ gaċ aon nóimeat go bḟeicfinn an aṁailt[169] isteaċ tré ṗoll na heoċraċ ċugam. Aċ am baite! ní ṫáinig sí i n-ao' ċor agus ní me ná raiḃ buiḋeaċ!

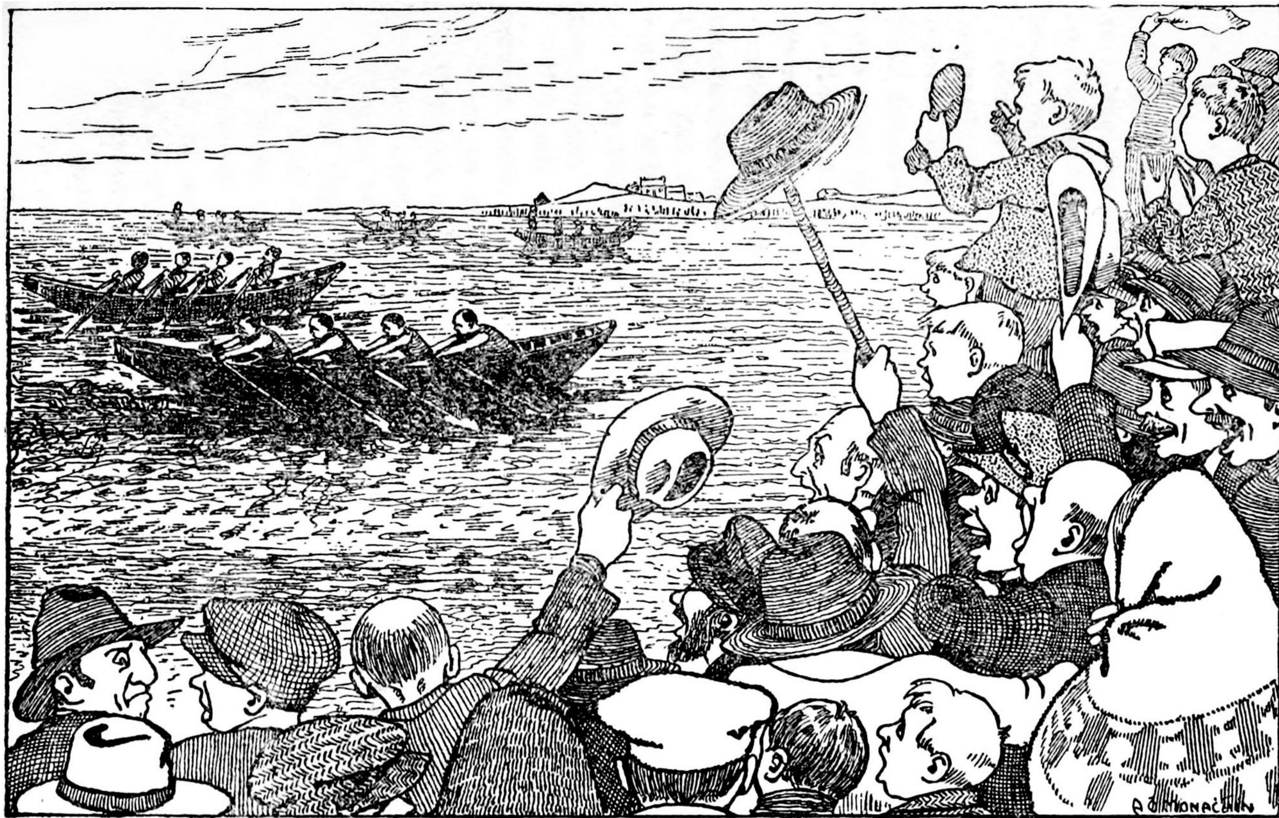
Ar maidin go moċ ċuaiḋ Cáit arís go dtí an poll. Ní raiḃ uḃ ná litir ann. I gcoinniḃ a cos a ċuaiḋ sí go dtí an poll i n-ao' ċor, aċ ar ṁ'anam, a ṁic ó, gur ḃain sí as na cosa go maiṫ é ag

teaċt aḃaile arís, agus ḃí sí ag dul i laigí le heagla an ṗúca; agus ċun na fírinne a ráḋ, ní raḃas féin istiġ liom féin.

. . . .

Ó scríoḃas an méid sin tá scéal tuitiṫe amaċ annso. Is suaraċ an scraiste[170] Taḋg Óg. Táim tuitiṫe amaċ leis. Ċuala aréir é istiġ i dtiġ Ṁáire Aindí 'á innsint dóiḃ i dtaoḃ an sceiṁle fuaireas-sa ó Ṗúca Ḃeit Móire agus mar a ḋein sé féin smíste 'madáin[147] díom nuair duḃairt sé liom na pípeanna agus na huiḃe a ċur sa ṗoll i gcóir an ṗúca; agus duḃairt sé le Máire gur uaiṫe féin a ġoideas na huiḃe. Ní raiḃ oiread náire riaṁ orm. Bead-sa suas le Taḋg ar ṡlí éigin—bead san. Ní ḋéanfaḋ sé mar sin liom é an oiḋċe ḃriseas an cleaṁnas le Peats Teaimí do féin is do Nell. Léan uaiḋ, ní maiṫ an díol air aon ḃean a ṡoláṫar do—ní maiṫ san.

púca ḃeit móire ar ṫóir Jimín

Rás na Naoṁóg

Caibidiol XIII

Rás na Naoṁóg i gCuan an Duilisc

Nuair a ḃead-sa mór bead im' ḟear naoṁóige agus bead ag rás agus ní ḃeiḋ aon naoṁóg i n-aon ċuan i gCiarraiġe a ṫiocfaiḋ i ngiorraċt scread asail dúinn agus beiḋ gaċ aonne ag liúiriġ agus ag ráḋ "Op Jimín!" agus ag ól ṗórtair fé ṫuairim mo ṡláinte, agus annsan cromfaid siad ar ḃruiġinn agus bainfid siad fuil as a ċéile, aċ ní ḃeiḋ focal asam-sa aċ mé 'á leigint orm ná raiḃ aon ġaisce déanta agam, cé go mbead ag éisteaċt leo 'á ráḋ le n-a ċéile—"Sin é Jimín Ṁáire Ṫaiḋg—sin é an fear do ḃuaiḋ an rás!"—agus iad am' ṫaisbeáint dá ċéile. Sin mar ḃeiḋ nuair ḃead-sa mór.

A' dtuigeann tú, sin é do ċuaiḋ im' ċeann an lá do ḃí an rás mór naoṁóg i gCuan an Duilisc coigċíos ó ṡin. Ana lá a b'eaḋ é, a ḋuine. Ċaiṫeas scilling is tuistiún ar ṁísleáin agus ar uḃla. Ḃí Micilín Eoin i n-éineaċt liom agus ní raiḃ aige aċ scilling. Ní fada le dul scilling is tuistiún nuair do ċaiṫfeá tuistiún do ṫaḃairt ar uḃall go mbeaḋ foċal[171] 'na lár agus ní ċoimeádfaḋ scilling leaṫ-uair a ċloig ag cosaint tú nuair a ṫaḃarfá ar ṁísleáin i. Is damanta an earraḋ iad le daoire. Ḃí ḟios agam ar maidin a ġiorraċt a raġaḋ an t-airgead, aċ ní

leigfeaḋ scannraḋ ḋom aon ṗingin d'iarraiḋ ar Ṁam, mar ḃeaḋ ḟios aici cá mbeinn ag dul, agus annsan do ḃeaḋ laingcis liom, mar ní maiṫ le Mam ráiseanna naoṁóg. Ċongaiḃ sí Daid sa ḃaile aċ d'éaluiġeas-sa uaiṫi. Duḃart le Daid éalú, leis, aċ is aṁlaiḋ do ḃain an fear boċt croṫaḋ as a ċeann agus d'ḟéaċ sé go heaglaċ i dtreo Ṁam. Nuair ná raiḃ sí ag féaċaint ṫug sé trí pingine ḋom i gan ḟios di. Níl Daid boċt go holc dá mbeaḋ an coṫrom aige ċun maiṫeasa.

Doṁnaċ a b'eaḋ é, agus siúd liom féin agus le Micilín ṫar mám ar boġṡodar. D'ḟágamair na bróga fé ċoca féir i bpáirc le Micilín, mar ba ṁór linn mar ualaċ iad. I mbarra an ṁáma ḃuail asal linn agus ċuamair araon anáirde air aċ ní haon deaḃaḋ a ḋeineamair dá ḃrí sin, mar ní ḃainfeaḋ cogaḋ na bpléar aon tsiuḃal as, agus nuair a ḃíos 'á ṗriocaḋ le tairnge is aṁlaiḋ do luiġ sé fúinn agus ní éireoċaḋ sé gur lasamair scoṫán aitinn fé n-a ḃolg. D'éiriġ sé annsan de ṗreib, agus do raid sé agus siúd leis ar cosanáirde uainn agus é ag raide agus gaċ aon "hí-há" aige. Ċuir an scoṫán aitinn giodam[172] ann.

Ḃí an saoġal go léir ag féaċaint ar an rás—fir agus mná agus daoine beaga. Ní ċuala riaṁ oiread geónaċ, ná oiread cainnte, ná oiread argóna, ná n'ḟeaca riaṁ oiread tarta ar ḋaoine agus a ḃí; aċ má ḃí tart orṫa ḃí sás a ṁúċta ann go tiuġ, mar ċonnac a lán bairrlí ar fuaid na háite go léir agus daoine ag ól asta le sáspain. Ġeoḃṫá taoscán den stuif duḃ do ḃí ins na bairrlí ar scilling. Ḃíos ag faire ar ċuid des na

daoine agus ní ḃídís ċoiḋċe sásta le haon tsáspan aṁáin a ṡlugaḋ. Líontaí na sáspain go léir arís dóiḃ agus ḃídís ’á ḋiúgaḋ agus sobal ar a bpusa uaiḋ agus a súile ag leaṫaḋ orṫa agus a gcuid cainnte ag dul i ndíṫ céille le gaċ sáspan d’á n-ólaidís. Ṫíos fé ḃun na haille ḃí cuid des na scríbíní agus ins na páirceanna tiompall na tráġa, agus ċonnac beirt go raiḃ bairrlí istiġ i gcairt asail aca agus iad soir, siar ar feaḋ an ḃóṫair ar lorg daoine boċta go raiḃ tart gan múċaḋ orṫa. Ḃí sruṫán mór uisce ann, aċ ní raiḃ aoinne ag ól aon ḃraon as san.

Ḃí mná ann, flúirseaċ, aċ ní ḃídís sin i n-ao’ ċor tiompall na mbairrlí. Aċ má seaḋ níor ḟág san balḃ iad ná go mbídís ag cainnt—mná Ċuas a’ Ṗortáin agus mná Ḃéal Cairrge ag áiteaṁ ar a ċéile agus ag molaḋ a gcuid fear. Ḃídís go searḃ le n-a ċéile, a ḋuine, agus ba ḋóiġ leat gur scian gaċ aon ḟocal a scaoilidís amaċ as a mbéal. Ċaiṫeas tamall ag éisteaċt le cuid aca féaċaint caṫain a liúrfaidís a ċéile. Aċ an diaċ liúraḋ,[173] a ḋuine. Ní haon ṁaiṫ na mná san aċ ċun cainnte.

Ḃí luċt uḃall a ḋíol ann agus mísleán agus crúibíní muc. Ḃí bean a’ duilisc ann leis, agus luċt aṁrán, agus fear go raiḃ trí cártaí aige agus é ag breiṫ scillingí ó ḋaoine ċoṁ tiuġ le tiul.[174] Ṫaḃarfaḋ sé coróin den té aimseoċaḋ an t-aon muileat.[175] Uair, ná raiḃ sé ag féaċaint ar na cártaí rug Donnċa Neans ar an aon muileat agus do lúb sé cúinne ḋe. Annsan ċuir Donnċa leaṫċoróin leis an ḃfear go

n-aimseoċaḋ sé féin an t-aon muileat. Ṡuaiṫ an fear arís iad agus nuair a ḋ'iompuiġ Donnċa an cárta go raiḃ an cúinne cam air cad do ḃeaḋ aige aċ an deiċ triuċ.[176]

Ṫáinig néal ar Ḋonnċa Neans. "Ḋeinis iad do ḋaṫú, a ḋiail boy!" ar seisean, agus ḃuail sé flíp ar ḟear na gcártaí. Ṫóg seisean a ṁaide croise agus ḃuail sé Donnċa sa ḃaṫas. N'ḟeaca-sa den spórt aċ an méid sin mar ċuaiḋ a lán eile sa ġráscar. Do ḃíodar go léir i n-aon tranglam aṁáin ag tnáṫaḋ a ċéile agus b'éigean dom-sa cur díom.

Seo liom síos mar a raiḃ na naoṁóga. Sin é an áit a raiḃ an suaṫaḋ agus an siosma agus gaċ aonne ag molaḋ a ċriú féin agus ag cáineaḋ gaċ aon ċriú eile. D'imiġeaḋ naoṁóg ar sciúird léi féin an cuan siar.

"Ó hanamain scian!" adeireaḋ fear, "naċ deas iad," agus ḃíoḋ rian an ṗórtair ar a smigín.

Laḃaraḋ fear eile 'á ḟreagairt:

"D'ḟéidir dá mbeaḋ naoṁóg eile suas le n-a gcliaṫán gur beag a' teasbaċ ḟágfaḋ sí orṫa."

"Ara, níor ċás dóiḃ—níl criú sa ċuan indiu a ḋéanfaḋ aon láṁ orṫa," adeireaḋ fear a' smigín smearṫa. "An iad muinntir Ċuas a' Ṗortáin arú? Ṁuise, cúis ġáire ċugainn! Cad a ḋeineadar riaṁ?"

"Ḋeineadar, an rud a ḋéanfaiḋ siad indiu arís—an suae[177] a ḃreiṫ leo ó Ḃéal Cairrge."

"Cuirfiḋ mé cúig ṗúint leat ná déanfaid."

"Cuirfiḋ mé, agus fiċe púnt," arsa fear an ṗórtair agus ċuir sé láṁ 'na ṗóca. Ní ḋóiġ liom go raiḃ fiċe scilling ag an ḃfear céadna, mar ċonnac 'na ḋiaiḋ sin é, agus é a d'iarraiḋ leaṫċoróin a ḃaint d'á ṁnaoi ċun dul ag ól.

Ḃí luċt na naoṁóg ag baint díoḃ—níor ḟágadar caipín ná casóg ná ḃest orṫa ná treaḃsar. Ḃí gaċ aonne ag liúiriġ orṫa agus 'á molaḋ agus 'á gcoṁairliú agus 'á ngríosaḋ. Ċífeá fear agus sáspan pórtair 'na láiṁ aige agus é ag béiciġ ar naoṁóig aca. "Dar hanamain t'aṫar, a Ṁaiḋc, ná scaoil go bráṫ le Cuas a' Ṗortáin é;" agus an uair ċéadna ḃíoḋ streall den ṗórtar ag imeaċt mar seo agus streall mar siúd as an sáspan i dtreo go mbíoḋ a urṁór imiṫe uaiḋ nuair ċuireaḋ sé ċun a ḃéil é. Annsan deireaḋ sé le fear an scríḃín: "I n-ainm na maoṫaile tr'om taoscán eile ḋo san."

Ní fada gur imiġ an dá naoṁóig agus cuḃrán bán fé n-a dtosaċ agus an dá ċeaṫrar ag iomraḋ ar a ndíċeall báis, siar 's aniar, siar 's aniar, gan stad, gan staonaḋ, agus na hoċt maidí ar ċoṁimeaċt. Ḃí na daoine i dtír ag dul ar mire agus iad ag riṫ feaḋ na tráġa agus ag liúiriġ agus ag bagairt a láṁ agus a ndorn ar na naoṁóga agus ag taḃairt órdaiṫe ḋóiḃ agus ag ráḋ "Ṁuise mo ċeol siḃ!" agus gan luċt na naoṁóg 'á gclos i n-ao' ċor, aċ iad ag tarrac gur ḋóiġ leat go mbrisfeaḋ a gcroiḋe.

Annsan ḃris Maiḋc Mór dula.[178]

“Ó, an dial!” arsa gaċ aonne mar ċeapadar go raiḃ an rás caillte ’á ḋeascaiḃ. Aċ ċuir Maiḋc dula nua isteaċ agus ṫosnuiġ sé arís ar ḃuillí móra ráṁa.

“Ó my! is tréan an fear é,” arsa gaċ aonne. Annsan do ḃris an fear tosaiġ sa naoṁóig eile maide ráṁa.

“Ó faire go deó,” arsa na daoine, aċ ċuireadar go léir liú molta asta nuair ṫairrig sé ċuige maide nua. “Fear diail,” aduḃradar.

Mar sin ḋóiḃ ar feaḋ ḋá ṁíle go dtánadar go dtí an tarna polla ċun casaḋ aḃaile. Ag gaḃáil tiompall ar an bpolla ḋóiḃ ní ḟágfaḋ aon ċeann aca slí dá céile, agus slán mar a n-innstir é, ċuaiḋ an dá naoṁóig i n-aċrann ’na ċéile. D’éiriġ Maiḋc Mór agus d’árduiġ sé maide ráṁa agus ḃuail sé fear sa naoṁóig eile leis. Annsan rug an dá ċriú ar a ċéile ċun a ċéile a ḃáṫ’. Níor ḃáṫadar, áfaċ, mar ḃailiḃ na naoṁóga eile isteaċ orṫa agus stopadar iad. Aċ ḃí deire leis an rás.

Nuair a ṫáinig Maiḋc Mór isteaċ duḃairt sé gurḃ iad an ṁuinntir eile a ḋein an feall. Duḃairt luċt na naoṁóige eile gur d’aon ġnó do ċuaiḋ muinntir Ṁaiḋc ceangailte ionnta féin nuair a ḃíodar “béiteálta” aca. Ċreid gaċ dream istiġ a muinntir féin agus ba ġearr go raiḃ an sluaġ go léir ag áiteaṁ ar a ċéile.

“Op Maiḋc Mór!” arsa plubaire[52] amadáin a ḃí ar bogṁeisce.

“Nárab eaḋ,” arsa gligín eile go raiḃ na cosa ag imeaċt uaiḋ, “aċ op Cuas a’ Ṗortáin!”

Ḃain an plubaire mór a ċasóg de.

"Má tá meas fir agat ort féin," ar seisean, "anois an t-am agat."

Ṫug an ḃeirt aca fé n-a ċéile, aċ ní ḃuailfeaḋ aonne aca taoḃ tiġe, mar ḃíodar ar meisce. Riṫ gaċ aonne mar a raiḃ an gleo, agus ná raiḃ ḟios ag a leaṫ cad ċuige ḃí an leaṫ eile ag riṫ. Is ait an rud an duine mar sin—ar nós na gcaoraċ díreaċ.

Má ḃí argóint ann roimis an rás níorḃ aon ní é seaċas an gíotam[179] a ḃí ar siuḃal 'na ḋiaiḋ. Ḃí na mná féin corraiṫe go mór agus ba ḋóiġ leat ar an gcainnt a ḃí aca gurḃ é a gcúram riaṁ ḃeiṫ ag tarrac naoṁóige—gaċ bean aca ag loċtú buillí ráṁa na ḃfear i naoṁóig an té ḃíoḋ ag cainnt léi agus í ċoṁ húdarásaċ 'na cuid feasa agus a ḃeaḋ Seana-Ḋiarmaid Ḃuiḋe a ċaiṫ trí fiċid bliain dá ṡaoġal i dtóin naoṁóige. Sin é dálṫa na mban coiḋċe. Nuair a ḃíoḋ fir a' dul dian ar a ċéile san argóint d'éiriġidís as an gcainnt agus ḃainidís sásaṁ as a ċéile leis na dóirne.

N'ḟeadar an mbead-sa mar sin nuair a ḃead mór—ag ól ṗórtair mar do ḃeaḋ gaṁain agus annsan ag cainnt agus gan d'éifeaċt ins a' ċainnt aċ mar a ḃeaḋ i ngéimriġ bó.

Ca' na ṫaoḃ go mbíonn daoine go hait? Ca' na ṫaoḃ gur ċuaiḋ an dá naoṁóig ceangailte 'na ċéile? Ca' na ṫaoḃ gur ḃuail Maiḋc Mór an fear eile leis an maide ráṁa? Cad é an paor a ḃí age Dia ar an nduine nár ṫug Sé ciall do mar ṫug Sé do ċapaill agus d'asail?

Jimín Ṁáire Ṫaiḋg

Dá mbeinn-se mór aon uair aṁáin agus mé i rás ní ḟeadar an mar sin do ḃeinn?

CAIBIDIOL XIV

OIḊCE IASCAIĠ

Tráṫnóna Dé hAoine ḃíos ṫíos sa Ċuas ag féaċaint orṫa ag cur na líonta ins na naoṁóga. Ḃí iasc sa ċuan, tá's agat—mairciréil Fóṁair agus iad ag ráṫ'íoċt[180] ar ḃarra an uisge le ḋá lá roiṁe sin agus ṁealladar muinntir an ḃaile ċun dul 'na ndiaiḋ. Tógaḋ anuas láiṫreaċ seanalíonta ḃí le bliain ar na loċtaí agus ar na maidí snaḋmṫa[181] agus deisiġeaḋ na mogail[182] ḃriste ionnta agus cuireaḋ braiġdeáin[183] leo ċun na gcloċ a ċeangal dá mbun ċun iad a ṡúncáil. Mise ḃailiḃ na cloċa do Ṫaḋg Óg.

Trí naoṁóga atá sa ċuas so 'gainne, agus gaċ ceann aca páirteaċ idir ḃeirt nó triúr. Aṫair Ṁicilín atá páirteaċ le Taḋg Óg, agus ḃeireadar Donnċa Ṗeig leo 'na ṫriú duine. Ḃí an tráṫnóna go breá agus barra taoide ann nuair a ḃíomair ag bórdáil[184] na líonta ṫíos age leac a' ḃáid. Mise ḃí ag congáil na naoṁóige do ċriú Ṫaiḋg Óig faid a ḃíodar san ag réiḋteaċ an lín agus ag ceangal na gcloċ i ngiorraċt gaċ aon ċúpla feaḋ dá ċéile agus 'á socrú i dtóin na naoṁóige i dtreo ná beaḋ aon ḃaoġal go raġaḋ an líon i n-aċrann nuair a ḃeidís 'á ċur i ḃfairrge. Ní fada ḃíos ṫíos nuair ċuala Mam ag glaoḋaċ

orm. D'ísliġeas-sa síos sa naoṁóig agus ní ṫugas aon tor' uirṫi. Ḃí'os agam go maiṫ gur d'iarraiḋ na mbó ḃeaḋ sí am' ċur. Táim marḃ age sna ba céadna siar 's aniar gaċ aon lá. Ní ḟeacaiḋ Mam i n-ao' ċor me agus b'éigean di Cáit a ċur ċun iad a ḃagairt aḃaile. B'ḟearr liom-sa gurḃ é Daid a ċuirfeaḋ sí ann mar ḃí'os agam ná féadfaḋ Cáit an ċloċ a ċur sa ḃeárnain 'na diaiḋ agus go mbeaḋ asail an ḃaile ag dul ar ár gcuid-ne agus nár ḋóiċiġe rud eile ná go mbeaḋ Mam am' ċur-sa 'na ndiaiḋ ċun iad a ruagairt. Aċ ní raiḃ Daid istiġ, is dóċa, ċun é ċur ann.

Ḃí Donnċa Ṗeig ag gaḃáil dom i dtaoḃ neá'ṫor' a ṫaḃairt ar mo ṁáṫair.

“Mór an náire ḋuit é ná déanfaḋ rud ar do ṁáṫair, a ḃligeáird ṁaiṫ,” ar seisean.

“Níor iarr aonne ort-sa do ṡrón a ċur i n-ao' ċor ann,” arsa mise.

Is dóċa go raḃas droċṁúinte, aċ cad 'na ṫaoḃ gur ṫug sé bligeárd orm.

D'ḟéaċ Donnċa Ṗeig go feargaċ orm. “Um, bó,” ar seisean, “a ḋroċḃreed! ar ḃiorán buiḋe ċaiṫfinn i ḃfairrge ṫu.”

“B'ḟearra ḋuit é ṫriail,” arsa mise agus rugas ar ṁaide ráṁa ċuige.

Do ġáir Taḋg Óg. “Ṁuise, mo ċroiḋe ṫu, a Jimín!” ar seisean. “Mairḃ ar fad an seanaċníopaire”; aċ níor ṁarḃuiġeas 'r a ṡon san.

Ṫug Donnċa Ṗeig aġaiḋ ar Ṫaḋg Óg annsan. "Is measa tusa tá ag séideaḋ fé. Níl sé droċṁúinte a ḋóṫain ċeana is dóċa," arsa Donnċa.

Annsan d'imiġ Donnċa Ṗeig aḃaile d'iarraiḋ treaḃsair agus lón bíḋ i gcóir na hoiḋċe. Ċaiṫ Taḋg Óg an seól isteaċ i dtosaċ na naoṁóige agus tar éis an naoṁóg a ċeangal den ḃfáinne iarainn d'imiġ sé féin agus aṫair Ṁicilín aḃaile d'iarraiḋ culaiṫ iascaiġ agus lóin.

Ḃí sórt leisge orm féin dul suas, tá's agat, ar eagla go ḃfeicfí sa ḃaile me agus go ḃfaġainn rud le déanaṁ ó Mam. Is maiṫ an sás ċuige sin í.

Ḃí an ġrian imiṫe síos agus daṫ an ċopair ar an spéir go léir ṫiar. Ḃí an ḟairrge ar nós ruda ḃeaḋ 'na suan agus a huaċtar mar a ḃeaḋ gloine le sleaṁaine. Ḃí gaċ aon rud ċoṁ ciúin sin go dtiocfaḋ saġas uaignis ort, aċ níorḃ aon uaigneas é gur ṁaiṫ leat dul uaiḋ, aċ is aṁlaiḋ d'ḟanfá id' ċost gan ċorraiġe. Níor ċorruiġeas féin go ceann i ḃfad aċ ḃíos ag iarraiḋ a' ḃfeicfinn Tír na nÓg ṫiar ar fad sa ḃfairrge, aċ ní ḟeaca. Taḋg Óg aduḃairt liom go ḃfuil sí ann agus gur ċaiṫ Oisín trí ċéad bliain innti gan aon lá aoise a ṫeaċt air. Duḃairt Niaṁ Cinn Óir leis gan dul ṫar n-ais go hÉirinn níos mó, aċ ṗrioc an míḟoirtiún é go dtiocfaḋ sé ag féaċaint na seanaṁuinntire, agus ní túisge ċuir sé a ċos ar ṫalaṁ na hÉireann ná ḋein seanduine ḋo agus cailleaḋ 'na ḋiaiḋ san é. Nárḃ é an t-amadán Oisín nár ḟan mar ḃí aige. Iomarca teaspaiġ, is dóċa.

“Hé, Jimín,” arsa Mam arís, agus í amuiċ ar an gclaiḋe am' lorg. Ruaig sí sin Tír na nÓg as mo ċeann agus ċuas isteaċ fén seól sa naoṁóig ċun ná feiceaḋ sí me. Le n-a linn sin ċuala na hiascairí ag teaċt ċun dul ar an bḟairrge. Ċualadar Mam ag glaoḋaċ orm.

“N'ḟeadar,” arsa Donnċa Ṗeig, “cá bḟuil an diailín sin imiṫe. Ḃí sé annsan ó ċiainiḃ. Sid í a ṁáṫair fós 'á lorg.”

“I n-áit éigin ċun toirmisc, bíoḋ geall,” arsa aṫair Ṁicilín. “Níl a leiṫéid ar ḋá ċois.”

“Scaoil an téad san agus bímís ag bogaḋ linn siar,” arsa Taḋg Óg.

Faid a ḃíodar ag caint, a ḋuine, ṫáinig anaċuiṁneaṁ dom go raġainn féin ag iasgaċ leo an oiḋċe sin; agus ná raiḃ agam aċ fanúint socair mar a raḃas agus ná taḃarfaí fé ndeara me go mbeidís ró ḟada siar ċun filleaḋ aḃaile liom. Ṫáinig sé go léir im' ċeann mar imeoċaḋ pléar as guna.

Ní raiḃ gíog asam agus iad ag teaċt sa naoṁóig. Ḃraiṫeas ag cur na maidí amaċ iad, agus níorḃ ḟada gur ḃraiṫeas siuḃal ag teaċt fén naoṁóig. Nuair ḃog sí amaċ as an gcuas ḃraiṫeas í ag tuitim 's ag éiriġe le suaṫaḋ na fairrge.

Ḃí míḟoiḋne orm teaċt amaċ ón seol agus preab a ḃaint asta; aċ ḃí eagla orm dá ndeininn ró luaṫ é go bḟillfidís agus go gcuirfidís i dtír arís me. Ba ṡia liom gaċ neomat ná uair a' ċluig ag feiṫeaṁ. Níor laḃair aon duine den triúr go ceann i bḟad aċ iad ag tarrac leo go fada breá réiḋ. Annsan ċonnaic aṫair Ṁicilín rud éigin sa bḟairrge.

"Ab'in[185] tóiṫín[186] laistiġ dínn?" ar seisean. Do stad an ráṁ'íoċt. I gcionn tamaill laḃair Taḋg Óg.

"Tá scol[187] aca ann. Soir atáid siad ag gaḃailt. Ní haon droċċóṁarṫa ar iasc iad a ḃeiṫ ann."

Ṫaḃarfainn an saoġal ar ċead a ḃeiṫ agam éiriġe ċun na muca mara ḋ'ḟeiscint, aċ ċeapas, am baic! go mb'ḟearr mo ċeann a ċoimeád go híseal tamall eile.

Ḃíodar annsan ag cainnt ar an ndíoḃáil a ḋeinid na muca mara agus na cránta mara[188] dos na líontaí agus an tslí iṫid na madraí éisc[189] agus na cailleaċa breaca[190] an t-iasc as an líon. Duḃairt aṫair Ṁicilín go raiḃ trí ṁíle gaḃar[191] insna líonta aca maidin aṁáin agus go raiḃ greim bainte as gaċ aon ċeann riaṁ aca age sna madraí. Ní dóċa gur ṫugadar féin fé ndeara i n-ao' ċor é, aċ ní raiḃ aon ċainnt aca aċ ar ċoileaċa breaca agus ar ġaḃraiḃ agus ar ṁucaiḃ agus ar ainṁiḋe eile. Naċ ait go ḃfuil gaċ aon ainṁiḋe riaṁ aca sa ḃfairrge.

Ḃíos faid gaċ 'nḟaid fén seól agus sa deire ní ḟéadfainn foiḋneaṁ a ṫuille agus ċuireas amaċ mo ċeann. Ḃí sé naċ mór dorċa. Ḃí drom an trír liom agus b'é Donnċa Ṗeig ba ġiorra ḋom. Ḃíodar ag tarrac leo 's ag cainnt. Aṫair Ṁicilín a ḃí 'á innsint conus mar ḃí Taḋg Mór ar meisge oiḋċe aonaiġ agus ḋíriġ sé ar ṁuinntir a ṫiġe a léasaḋ. Do ṫeiċ a ḃean agus is i dtiġ a máṫar a ċaiṫ sí an oiḋċe. "Agus an d—l, a' dtuigeann tú leat me? ḃí muinntir na mná ar buile agus ṫeastuiġ uaṫa ná raġaḋ sí ṫar n-ais ċuige, aċ ṫáinig sé

leasmuiċ de ḋoras aca le píce agus d'ḟógair sé ḋóiḃ a ḃean a ċur amaċ ċuige, agus ċuireadar—uṁal go leór!"

"Ṁuise mo ġraiḋn í, an ḃean ḃoċt!" arsa Donnċa. "Ní maoiḋte a saoġal uirṫi nuair a ḃíonn aon ḃraon istiġ ag an ḃfear mór." Ṫarraing Donnċa cúig buille eile sarar laḃair sé arís. Annsan: "Ní ḟeicim-se aon ḃean a ḃeaḋ maiṫ a ḋóṫain do-súd aċ Máire Ṫaiḋg. Sé an scrupall naċ í atá pósta leis. Deirim-se leat go ndíreoċaḋ sí sin Taḋg."

"Ní ḟeadar an ndéanfaḋ," arsa Taḋg Óg.

"Um, bó, sí ḋéanfaḋ," arsa Donnċa agus do ṫarraing sé cúpla buille láidir. "Níl aon teora léi sin, a ḋuine. An feairín boċt láġaċ san atá aici—ná fuil a ċroiḋe 's a ṁisneaċ briste sa duine boċt."

Ṫáinig olc orm féin ón gcainnt sin. Pé rud a ṫuitfeaḋ amaċ eadrainn féin sa ḃaile ní leigfinn d'aonne Mam ná Daid do ċáineaḋ. D'éiriġeas amaċ ón seól.

"Ó 'ra, naċ fada go dtaċtann a' t-éiṫeaċ tu!" arsa mis'. "Tá Daid…"

Ḃíos ċun a ráḋ go raiḃ Daid gan aon ḃeann aige ar mo ṁáṫair, aċ, a ṁic ó! níor ċríoċnuiġeas an ċainnt ó ṡin. Ḃuel! mara mbeaḋ agat aċ aon ġáire aṁáin ċaiṫfeá é ḋéanaṁ fé Ḋonnċa Ṗeig. Ṫuit an dá ṁaide ráṁa uaiḋ agus ċuir sé béic as.

"I gcúntas Dé na ḃfeart!" ar seisean, agus annsan ċaiṫ sé é féin ar ḃior a ċinn siar fén dtoċta go raiḃ aṫair Ṁicilín 'na ṡuiḋe uirṫi. Stad an beirt eile, leis, den ráṁ'íoċt. Ḃain aṫair

Ṁicilín fíor na croise ḋe féin, agus d'éiriġ Taḋg Óg i ndeire na naoṁóige agus d'iompuiġ aniar féaċaint cad é an murdal a ḃí ar siuḃal i dtosaċ na naoṁóige. Nuair a ċonnaic sé mise ċuir sé sgarta gáire as. "Seaḋ, go ḃfaġad bás den dtart," ar seisean, "marab é Jimín féin atá ann."

Ċaiṫ aṫair Ṁicilín a hata i dtóin na naoṁóige.

"Ḃuel, d'imiġ a' dial ar sin!" ar seisean.

Ara, a ḋuine, ḃí anaspórt againn agus an naoṁóg 'na stad amuiċ i lár na fairrge. Ḃí Donnċa Ṗeig anaḋúr, agus nuair a ḃíodar ag déanaṁ coṁairle le ċéile féaċaint cad ab' ḟearr a ḋéanaṁ liom duḃairt sé gur ṁór an suaiṁneas ar ḋaoine é dá ndeintí cloċ a ċur lem' ṁuineál agus me ċaiṫeaṁ go tóin puill, mar go raiḃ an diaḃal am' ṗriocaḋ gaċ aon lá ḋen mbliain. Duḃairt aṫair Ṁicilín ná bainfeaḋ Aristeaitil aon ċeart díom. Ḃíodar tamall maiṫ ag argóint im' ṫaoḃ, agus sé an socrú a ḋeineadar sa deire ná me a ċoimeád sa naoṁóig n-éinḟeaċt leo go maidin, cé go raiḃ Donnċa Ṗeig 'á ráḋ 'feaḋ na haimsire gur ċeart me ċur aḃaile, mar dá n-imiġeaḋ aon ní orm go mbeaḋ mo ṁáṫair 'á dtaḃairt féin ċun cúntais.

Ġluaiseamair arís, agus i gceann leaṫ-uair an ċluig nó mar sin, ṫánamair go dtí áit an iascaiġ. D'éiriġ an ḃeirt ṫiar as an ráṁ'íoċt agus ċromadar ar an líon a ċaiṫeaṁ amaċ—duine aca ar na cuirc agus an fear eile ar na cloċa. Ḃí Donnċa Ṗeig ag ainnliú[192] na naoṁóige agus mé féin ag féaċaint ar an obair. Ṁeasas nuair ḃí na líonta amuiċ go ḃfágfaí mar sin iad go maidin agus go ḃfanfaimís feaḋ na hoiḋċe os a gcionn;

aċ 'na ionad san do tarraingeaḋ gaċ aon uair a' ċluig iad, go dtí 'na cúig a ċlog ar maidin.

Is iongantaċ an rud an ḟairrge istoiḋċe. Ḃí an oiḋċe anaḋorċa againn, agus ní ḟeicfeá ḋen dtalaṁ aċ rud mór duḃ go gcloisfeá an tonn ag briseaḋ i gcoinniḃ na gcloċ ag á ḃun. Nuair a ḃíonn an dorċadas ann ḃíonn solus greannúr sa tsáile. Ċeapas go raiḃ an líon ar lasaḋ nuair ḃíodar 'á ṫarrac isteaċ. "Ḃéirneáil" a ṫug Taḋg Óg ar an solus. Rugas air, féaċaint a' raiḃ sé te, aċ ní raiḃ.

An ċéad uair a ṫarraingeamair na líonta ní raiḃ ionnta aċ tiompall leaṫċéad mairciréal. D'aistríomair go dtí áit eile annsan agus ṫugamair cor eile. An dara tarraing ní raiḃ aċ trí ṁairciréil ionnta agus madra éisc. Nuair ḃí an madra istiġ i dtóin na naoṁóige againn ḃí gaċ aon sceaṁ aige go dtaḃarfá an leaḃar gur gaḋar a ḃí ann. Ḃain aṫair Ṁicilín an t-eirball de le scian agus do ċaiṫ sé i ḃfairrge arís é.

"D'ḟéidir go múinfeaḋ san ciall do roinnt éigin aca gan teaċt 'ár ngoire," ar seisean.

Go dtí a ceaṫair a ċlog ar maidin níor ḃuail aon ní fónta linn. Ḃíomair ag druidim leis an mbaile gcoṁnaiḋe. Ar a ceaṫair duḃradar go dtaḃarfaidís cor eile, agus go n-éireóċaidís as annsan. Ḃí an lá ann an uair ċéadna. An ċéad líon a tugaḋ isteaċ ḃí poṫ ḃreac ann. Ḃíodar ag dul i dtiuġa amaċ go dtí n-a ḋeire. Fé mar ḃí an líon ag teaċt isteaċ ḃíodar ag piocaḋ an éisc as, aċ, dar fia, nuair a ṫáinig an tarna líon níor ḃacamair le haon piocaḋ aċ líon agus iasc

agus uile a ċaiṫeaṁ isteaċ sa naoṁóig. I n-áiteanna den líon ḃí mairciréil ar gaċ aon ṁogal, dar leat. Ḃí oiread san éisc ann gur ṡúncáil na líonta síos agus ḃí saoṫar ar na fearaiḃ d'iarraiḋ iad a ṫarrang aníos agus leaṫċeann ar an naoṁóig. Ó! ḃí obair ṁór orainn, aċ, ráinig linn sa deire iad go léir a ṫógaint isteaċ. Ḃí ualaċ sa naoṁóig, adeirim leat, agus ḃí a faoḃar síos i ngiorraċt sé n-órlaċ den uisge.

Ḃí iasc agus líonta ó n-a tosaċ go dtí n-a deire agus anáirde ar na toċtaí agus sinne 'nár suiḋe anuas orṫa. Duḃairt Taḋg Óg gur dóċa go raiḃ trí ṁíle éisc againn. Ḃí Donnċa Ṗeig féin sásta, agus ḋein sé gáire —an ċéad ġáire ón uair a ḃaineas-sa an ṗreab as. Aċ dá ḟeaḃas a ḃí an sgéal ní ḟéadfaḋ sé gan cnáiṁseán éigin a ḋéanaṁ. Ḃíoḋ sé ag eascainí ar na madraí nuair a ċíoḋ sé aon ṁairciréal agus greim bainte as a ḋrom ag ceann aca. Ní ḟéadfaḋ duine é ḋéanaṁ ní b'ḟearr le sciain.

Ṫugamair aġaiḋ ar an mbaile annsan agus gan aon anaṡiuḃal fúinn toisc méid an ualaiġ. Ḃa ṁaiṫ an scéal go raiḃ an uain ċoṁ breá is a ḃí. Dá mbeaḋ aon ḃorraḋ ann ḃeimís báiṫte, aċ ḃíomair ag cur ḋínn, agus i gcionn tamaill ṁaiṫ ḃaineamair ár gcuas féin amaċ, fé ḃun na dtiġṫe.

Aċ fan bog, áfaċ, go 'neosaiḋ mé conus a ḃí an scéal sa ḃaile im' ḋiaiḋ ar feaḋ na hoiḋċe. Cáit d'innis dom-sa é faid a ḃí Mam ag crú na mbó an tráṫnóna san agus mise fé ġlas ins an tseomra im' ṗríosúnaċ. Trí ṗoll na heoċraċ a ḃí Cáit ag cainnt liom.

Jimín Ṁáire Ṫaiḋg

Do réir deá'raiṁ nuair a ḃí Mam ag glaoḋaċ orm-sa ċun dul d'iarraiḋ na mbó agus ná fuair sí aon tor' ní mór an naċ[193] a ċuir sí ann. Ba ṁinic, slán beó sinn, ná faġaḋ sí tor' uaim-se. Ġlaoiḋ sí cúpla uair eile, leis, orm, aċ ní raḃas-sa i mbun freagarṫa. Ní ṫáinig aon ana-imṡníoṁ uirṫi go dtí n-a deiċ a ċlog nuair ba ċeart dom-sa ḃeiṫ sa ḃaile nó am ċodla. Nuair ná rabas tagaiṫe ċuir sí mo ṫuairisc ar Ċáit agus ar Ḋaid, aċ ḃíodar-san dall ar cá rabas. Ċuir sí Daid go tiġ Ṁáire Aindí féaċaint an annsan a ḃeinn. Nuair a ṫáinig sé gan me ċuadar araon go dtí gaċ aon tiġ ar an mbaile, agus nuair ná fuair sí mo ṫuairisc i n-aon áit d'éiriġ a croiḋe uirṫi.[194] Ruaigeaḋ as an leabaiḋ gaċ aon ḃuaċaill ar an mbaile agus ceistiġeaḋ iad. Cuarduiġeaḋ tiġṫe bó agus stáblaí agus ioṫalaintí ar mo lorg; aċ an riaċ pioc de ṫuairisc Jimín a ḃí i n-aon áit. Tiomáineaḋ Daid leis an gcapall go tiġ m'aintín cúig míle ó ḃaile, féaċaint le h-aon tseans gur annsan a ḃeinn imiṫe. Ḃailiḃ mná an baile tiompall ar Ṁam agus ḃíodar a ráḋ léi gan aon ḃuairt a ḃeiṫ uirṫi, náċ aon droċrud a ḃí imiṫe orm, agus go mbeinn ċúiċi lá'r na ṁáireaċ go seaḃraċ.[195] Gaċ 'ra toċt uaignis agus feirge ṫagaḋ ar Ṁam. Ḃí sí 'á ráḋ gur dóċa go raiḃ deire le n-a buaċaillín boċt gan ċiall an boḃta so, agus gur dóċa gurḃ é críċ a ḃí i ndán do é, mar ón lá ṫáinig siuḃal na slí ann nár scar an míáḋ riaṁ leis ná an t-imṡníoṁ léi féin. Duḃairt Cáit ná feaca sí riaṁ oiread droċ-ṁisniġ ar Ṁam.

D'imiġeaḋ an toċt sin de Ṁam i gcionn tamaill agus ṫagaḋ toċt eile uirṫi. Deireaḋ sí go raiḃ a croiḋe scólta agam agus nuair a ġeoḃaḋ sí greim orm go ndíolfainn as. Cad é an crann a ḃí uirṫi féin anuas go mbeaḋ a leiṫéid de ṁac aici ná raiḃ fé mar ḃeaḋ aon ḃuaċaill eile ar an mbaile? Níorḃ aon rud léi garsún a ḃeiṫ crostálṫa uair umá seaċ,[129] aċ naċ mar sin a ḃí ag a mac féin aċ ná rug aon lá gréine riaṁ air ná beaḋ a croiḋe 'na béal aici, nó náire uirṫi i láṫair na gcoṁarsan, ag cuirbṫeaċt nó ag dí céille éigin a ḃeaḋ ar siuḃal agam. Aċ fan go ḃfaġaḋ sí féin fé n-a hiongain arís me . . . . !

Ḃí Máire Aindí agus máṫair Ṁicilín 'á cóṁairliú teaċt ar an dtaoḃ socair den scéal agus gan a ḃeiṫ 'á cur féin ċun tinnis im' ṫaoḃ. "Ḃíomair go léir óg 's gan ċiall," arsa Máire Aindí, "agus cé mór do Jimín boċt tamall a ḃaint as. Ní beag do a luaiṫe a ṁúinfiḋ an saoġal do gur ċun cruatain a rugaḋ sinn."

Le n-a linn sin ṫáinig Daid ó ṫiġ m'aintín agus allus ar an gcapall aige. Nuair a ċualadar ná raḃas i dtiġ m'aintín ṫuit an lug ar a' lag aca. Níor ḟan aon ċainnt ag na mnáiḃ a ḃí fara Mam. Is aṁlaiḋ a ḃíḋís as san amaċ, 'na ngasraí ag cogarnaiġ ag bínn a' tiġe nó i dtiġṫiḃ na gcoṁarsan. Nuair a ḃí an lá ag breacaḋ ċuadar 'na dtriúraiḃ 's 'na gceaṫraraiḃ am' lorg ar fuaid na bpáirceanna agus cois na gclaḋṫaċ. Ċuadar barra na ḃfaillte siar, leis, agus iad ag iniuċaḋ síos agus eagla orṫa go ḃfeicfidís Jimín boċt smiodarṫa ṫíos ar na cloċa. Ṫánadar ar ḃarra an ċuasa agus ḃíodar ag féaċaint síos tríd an uisge go

ḃfeicidís mo ċorp ameasc na feamnaiġe ṫíos ar an ngainniṁ. Ní ḟeacadar, ar ndó.

Níor ḟan aon ċainnt ag aonne ar an mbaile 'na ḋiaiḋ san. Ḃí gaċ aonne ag imṫeaċt go ciúin agus aonne a laḃraḋ is ag cogarnaiġ a ḃíoḋ sé. Ṫáinig Mam isteaċ aḃaile agus ṡuiḋ sí ar an raca agus ní ḟéadfaḋ aonne focal a ḃaint aisti.

Mar sin a ḃí go dtí ag déanaṁ amaċ ar a leaṫ-uair tar éis a cúig. Ḃí Taḋg Mór ar an gclaiḋe agus ráinig leis naoṁóg d'ḟeiscint ag déanaṁ ar an gcuas. Ní mór an tsuim a ċuir sé sa scéal ar dtús go dtí gur tugaḋ casaḋ éigin den naoṁóig. Annsan ṫug Taḋg léim as a ċorp agus do ġlaoiḋ sé ar an gcuid eile.

"Féaċaiḋ an naoṁóg san," ar seisean. "Tá duine farra n-a ceart innti."[196] Aċ, toisc go raiḃ an naoṁóg díriṫe ar an gcuas arís, ḃíodar i ḃfad go raiḃ deiṁniú scéil Ṫaiḋg Ṁóir aca. Annsan baineaḋ casaḋ eile as an naoṁóig agus ċonnacadar go léir an ceaṫrar. Sin é an uair a ṫáinig a gcainnt dóiḃ—gaċ aonne ag cainnt agus gan aonne ag éisteaċt leis an dtarna duine aċ 'á ċur i n-iúl go raiḃ 'ios aca féin go maiṫ cá raḃas aċ nár ṁaiṫ leo aonní a ráḋ.

Riṫ duin' éigin isteaċ go dtí Mam agus d'innis an scéal di. Am briaṫar go dtáinig sí ċúiċi féin, a ḃuaċaill. Siúd léi amaċ go dtí an claiḋe, agus níor ċorruiġ sí ná níor ḃog a súil den naoṁóig gur ġaiḃ sí béal an ċuasa isteaċ. Annsan ġluais sí síos go dtí leac a' ḃáid agus faḋairt 'na súil. Do lean an baile go léir í.

Do ċoṁairliġ Tadġ Óg doṁ-sa, sara dtánamair ’on ċuas, dosaon de stracairí agus de ṁairciréil slána do ċur ar ċórda agus iad a ḃreiṫ go dtí Mam mar ḃreab síoċána. Ṫuigeas gur ṁaiṫ an ċoṁairle í agus ḃí mo stropa ullaṁ agam nuair a ḃuaileamair taoḃ na lice. Nuair a ċonnacamair an baile go léir roṁainn sa ċuas ḃí iongantas orainn cad a ṫug ann iad; aċ nuair a ċonnac féin Mam ’na seasaṁ ar an lic ṫuigeas go maiṫ cad a ṫug í. Níor ṫaiṫn a scéiṁ liom, agus ba ḃeag liom mar ċosaint na stracairí. Ḃíos ag cur uaim,[101] a ḋuine, aċ ṗreabas as an naoṁóig agus ċuas fé n-a déin. Do ṡíneas ċúiċi an stropa éisc agus me ar criṫ.

“Ċuġat féin a ṫugas iad, a Ṁaimí,” arsa mise; aċ, a ṁic ó, oiread agus féaċaint ní ṫug sí orm aċ ċoṁ beag agus ná beaḋ ionam aċ partán tráġa. Ṁeasas go raġainn síos tríd an dtalaṁ le náire mar ḃí an baile go léir ag féaċaint orm. I n-ionad aon tor’ a ṫaḃairt orm-sa ḋíriġ Mam ar luċt na naoṁóige.

“Ḃeó saṁlófar siḃ, a ḟeara,” ar sise. “Is tuisceannaċ agus is nádúrṫa na coṁarsain siḃ. Is maiṫ an aire a ṫugaḃair go mbeaḋ m’aigne-se ar a suaineas feaḋ na hoiḋċe aréir. Táim buiḋeaċ díḃ, a ḟeara,” ar sise, “agus gan a ḟaid sin de luiġċán na bliana oraiḃ.”

D’iompuiġ sí de sguaib ċun dul aḃaile annsan.

Ṫáinig néal ar Ḋonnċa Ṗeig toisc beiṫ ’á ḋaoraḋ is gan é ciontaċ, agus ṗreab sé. Dá mbeaḋ oiread aiṫne aige ar Ṁam agus ḃí agam-sa d’ḟanfaḋ sé ’na ṫost. “Tá scláḃaiḋe maiṫ

teangan age daoine áirithe" ar seisean, "agus ní fearr leo díomhaoin í, rogha aca ceart nó míċeart a ḃeiṫ aca. Aċ bíoḋ a dial agat!" ar seisean, "níl aon ḃeann agam-sa ort."

D'iompuiġ Mam ṫar n-ais air. D'ḟéaċ sí air ó n-a hata síos agus annsan ó n-a ḃróga suas. Ḃí droċṁeas agus déistin sa ḃféaċaint sin agus sa ġáire ḋein sí 'na diaiḋ. Ní mór aduḃairt sí. "Seaḋ nDoṁaintí!" ar sise. "Donnċa na h-aindeise is gan aon ḃeann aige ar aonne!" agus do ḃain sí crotaḋ as a ceann agus do ġaiḃ suas aḃaile agus mise roimpi amaċ agus mo stropa éisc agam agus iad ag bualaḋ i gcoinniḃ mo ċolpaí, agus mo ċroiḋe im' ḃéal.

Ní 'neosad an ċuid eile de scéal na maidne sin duit—ba ṡearḃ liom tráċt air; aċ nuair a ḃí sé go léir i leaṫtaoiḃ ḃí sé socair im' aigne agam-sa nár ṁaiṫ an ċiall dom dul ag iascaċ arís gan a innsint do Ṁam roim ré. Ciall ċeannaiġ a ḃí agam. Aċ sin é an dálta agam-sa i gcoṁnaiḋe é. Ní ḃíonn ciall roim ré ċoiḋċe agam.

CAIBIDIOL XV

MAR DO-ĊUAIḊ JIMÍN LE SAGARTÓIREAĊT

Ḃí Mam ar feaḋ coigcíse agus ní ḟéadfainn a ḋéanaṁ amaċ cad a ḃí ag gaḃáil di. Ag maċtnaṁ a ḃíoḋ sí, tá's agat, agus stadaḋ sí uaireannta i lár a cuid gnóta agus ḃíoḋ sí ag smaoineaṁ. Annsan uaireannta eile ċínn ag cainnt le Daid í aċ ní ḃíoḋ 'á ráḋ age Daid aċ—"Tá an ceart agat. Is agat-sa is fearr ḟios, a ċroiḋe." D'iarras ar Ċáit faire a ḋéanaṁ ar Ṁam féaċaint cad a ḃí ar siuḃal aici aċ níl aon ṁaiṫ i gCáit ċun spiaireaċta agus b'éigean dom plean eile a ṫarraċ ċuġam.

Nuair cuireaḋ a ċodla me oiḋċe ċuas isteaċ 'on leabaiḋ tamall, aċ annsan nuair a ḃí mo ṁáṫair agus Daid cois na teine sa ċistin d'éaluiġeas isteaċ i seomra na beirte aca agus ċuas laistiġ de ċlóca ṁór mo ṁáṫar a ḃí ar croċaḋ ar an ḃfalla agus d'ḟanas leo go dtagaidís 'on tseomra. Tá's agat, bíonn siad go minic ag cainnt nuair a ṫéiġid siad 'on tseomra.

Aċ ar ṁ'anam go raiḃ feiṫeaṁ fada ar ċosa laga agam mar ċaiṫeadar an oiḋċe ag cadráil cois na teine, agus na glúine ag lúbarnaiġ agam-sa. Aċ fuaireas luaċ na foiḋne sa deire mar ċuir Daid an madra an doras amaċ agus ċuir sé an bollta sa

doras agus ṫáinig sé féin agus Mam go dtí an seomra. Do leanadar den ċainnt a ḃí ar siuḃal ṫíos aca nuair ṫánadar 'on tseomra:

"Caillfimíd mála airgid leis aċ níl dul as is dóċa," arsa Mam.

"Seaḋ, agus b'ḟéidir gur aḃaile arís ċuġainn a cuirfí é mar ná féadfaiḋ sé é féin d'úmpar," arsa Daid. Níor ṫaitn san le Mam.

"Má tá droċ-úmpar ann ní ó n-a ṁáṫair a ṫug sé é," ar sise.

Do ḃain m'aṫair crotaḋ as a ċeann le mí-ṁisneaċ: "Oċ ṁuise," ar seisean, "sé an seanport céadna i gcoṁnaiḋe agat é."

Ṫuigeas féin ós na bréiṫre sin gur don mac so a ḃíteas ag tagairt. Sin é uair d'éiriġ an sot[197] go léir orm ċun feasa d'ḟaġáil cá raḃṫas am' ċur agus conus a ḃíteas ċun an mála airgid sin a ċaiṫeaṁ liom. Tar éis tamaill ṫáinig an ḃeirt aca ċun bladair arís.

"Ḃainfiḋ sé deiċ mbliana ḋo sar a mbeiḋ sé 'na ṡagart," arsa Mam.

Ní mór ná gur ṫuiteas féin i láṫair mo ċos nuair a ċuala an méid sin, a ḋuine. Mise im' ṡagart! Ċuir an scéal mearaṫal orm agus ní mór ná gur scéiḋeas orm féin laistiar den ċlóca.

"Arú," arsa m'aṫair, "b'ḟearr liom é ċur le céird éigin eile. Bíonn siad 'na seanduiní anois sara dtugtar paróiste

ḋóib." Aċ ṫug Mam fé arís agus duḃairt sí naċ ċun airgid ná saiḋḃreasa a ḋéanfaḋ sí sagart d'á mac féin aċ ċun seirḃíse Dé. D'éist Daid tamall, am baic, tar éis an méid sin. Annsan ar seisean:

"Cé ḋéanfaiḋ an treaḃaḋ agus an fuirse nuair a ḃuailfiḋ an t-aos mise?"

"Nár leigiḋ Dia go mbuailfeaḋ ṁuise, laige ná aos tusa, a ḋalṫa!" arsa Mam. Ón nglór a ḃí 'na guṫ ṫuigeas gur searḃas a ḃí ar siuḃal aici. "Aċ ná bíoḋ eagla ort," ar sise, "ġeoḃad-sa cliain isteaċ duit-se a raġaiḋ i mbun seisriġe ḋuit."

"Uf," arsa Daid, agus d'umpuiġ sé ar a ċliaṫán agus ṫuit a ċodla air.

Ḃí Mam uair a ċluig sarar ṫuit aon néal uirṫi agus deirim-se leat go raiḃ na cosa fuar go maiṫ agam-sa sarar ḟéadas éalú as a' tseomra.

Ar maidin nuair a ċonnac Cáit: "Bead-sa im' ṡagart," arsa mise. Do ġáir Cáit. "Ní ḃeir, a ṁuise," ar sise, "aċ bead-sa im' ṁnaoi rialta."

"Cuir uait im baisce!" arsa mise, "fanfair-se sa tiġ seo agus taḃarfaiḋ Mam fámaire de ċliain isteaċ ċun tú ṗósaḋ agus ċun an treaḃaḋ a ḋéanaṁ do Ḋaid. Níl dul as agat—tá san socair id' ċóṁair age Mam."

Ċrom an óinsín ar ġol agus cé ċualaiḋ í aċ Mam.

"Cad é seo anois ort?" ar sise.

"Ḃu-hú!" arsa Cáit, "ní ṗósfad-sa aon ċliain isteaċ!"

D'fhéach Mam uirthi agus annsan d'fhéach sí orm-sa. Cheapas féin, am baisc, gurbh fhearr rith maith ná droch-sheasamh agus chuireas díom suas go tigh Mháire Aindí.

Máire agus Nell a bhí istigh.

"Ara, cad a thug chomh luath so ar maidin tu?" arsa Nell.

"Mam, dar fia! do chuir an rith orm," arsa mise, "i dtaobh gur innseas do Cháit go rabhadar chun cliain isteach a dh'fhagháil di."

"Arú, a bhligeáirdín, cad a chuir é sin id' cheann?" arsa Máire Aindí.

Chuir sé sin olc orm féin.

"Ní haon bhligeárd me," arsa mise, "ach tá Mam chun sagairt a dhéanamh díom agus beidh sibh go léir ag tabhairt "Father James" orm annsan agus b'fhéidir ná tabharfá bligeárd an uair sin orm."

"Mo ghrádh-sa Dia," arsa Máire, "ag magadh fúm atánn tu."

"Níl aon fhocal éithigh ann," arsa mise, agus d'innseas di gach aon ní. Níor fhágas aon ní istigh nár scaoileas amach. Ní raibh leigheas agam air—ní fhanfadh an riach ruda istigh. Sin é an locht mór atá orm-sa, tá's agat, me bheith im' béal 'leith Éireann. Ní cheilim faic ar aonne ach ar Mham; ach gheibheann sí sin fios ar mo ghnóthaí gan mise 'á n-innsint i n-ao' chor di.

Ní túisce bhí mo bhotún déanta agam-sa ná bhí sé go léir innste ar fuaid an bhaile. Ní raibh an oidhche ar fónamh ann nuair ghaibh Máire Aind isteach go dtí Mam.

"Muise, go gcothuighidh Dia díbh é, an scéal maith," ar sise.

"Cad é an scéal?" arsa Mam.

"Jimín beag a ḃeiṫ ag dul le sagartóireaċt, bail ó Ḋia air," do ráiḋ Máire.

Baineaḋ anaṗreab as Mam boċt. Níor ḟan focal aici. D'ḟéaċ sí anall orm-sa agus ṁeasas nár ḟan oiread luiċe ionnam leis an scannraḋ. Ċonnac go raiḃ sí go cráite dóite toisc an scéal a ḋul amaċ roimré. Níor ṁaiṫ liom í ḃeiṫ ag féaċaint orm agus d'imiġeas liom go maolċluasaċ[198] go dtí an leabaiḋ agus gan é aċ a leaṫuair tar éis a seaċt. Deirim-se leat ná raḃas buiḋeaċ dem' ṫeangain, mar ċeapas siúrálta go ḃfaġainn búrdáil[199] ṁaiṫ an oiḋċe sin. Aċ ní ḟuaireas, a ḋuine. Nuair a ḃí Mam ag dul a ċodla ṫáinig sí le coinnill mar a raḃas-sa agus d'ḟéaċ sí orm. Ḃíos im' ċnap ċodlata, a ṁic ó, agus ná hosclóċainn súil liom ar ṁíle púnt.

"Hum," ar sise, "codla an traḋna ċúgat-sa, a ḃuaċaill," agus ṫuigeas go raiḃ droċaṁras aici ar an suan a ḃí orm. D'imiġ sí, áfaċ, agus ṫugas mo ḃuiḋeaċas do Ḋia a ṫug saor an uair sin me.

Ḃí baḃta bruiġne agam féin is ag Micilín Eoin lá'r na ṁáireaċ. Nuair a ċonnaic sé ċuige me, "Ara, féaċ aníos 'Father James'!" ar seisean. Ṫáinig beiriṫean uilc orm ċuige agus leanas suas 'on ṗáirc é agus ċuireas fuilṡrón leis. B'ḟéidir go múinfeaḋ san béasa ḋó. Aċ níor stop san an ċuid eile den mbaile, mar ḃíoḋ an ainm ar siuḃal aca go léir orm —mór mór ag na sciṫirí[200] gearrċaillí. Ḃíos cráite aca, aċ me féin fé ndeara é a scaoil lem' ṫeangain i láṫair Ṁáire Aindí.

Ar feaḋ trí seaċtaine 'na ḋiaiḋ sin níor ċuaiḋ stad ar Ṁam aċ ag ullṁú rudaí ḋom. Ṫug sí trúnc nua ón nDaingean ċugam agus ḃí seóḋ rudaí istiġ ann. Ḃí léinteaċa ann agus tuḃáilí agus cíor dom' ċuid gruaige agus máilín beag ċun mo léine oiḋċe a ċur isteaċ ann, a ḋuine. Ḃí hainceasúirí póca, leis, ann, agus stocaí, agus ḋein an táiliúir ḋá ċulaiṫ éadaiġ dom. Fuaireas ḋá ḟeiḋre gleoite bróg ná raiḃ aon tairnge ionnta aċ iad ag gíoscán nuair a ṡiuḃluiġinn.

Ḃíos ag gaḃáil an bóṫairín síos lá nuair a ġlaoiḋ Taḋg Óg ṫar n-ais orm. "Cogar i leiṫ, a Jimín," ar seisean, "cad tá an ḋá ḃróig sin a ráḋ le ċéile?"

"Tin t'ḟiarṫaiṫe ar do ṡeanaṁáṫair!" arsa mise. Ḃíos cráite aige aċ níor ḋein sé aċ gáirí fúm. Is dóiġ leis go ḃfuil sé anasmeartálṫa.

Ḃeiḋ mé ag imeaċt amáireaċ agus do réir mar a ċloisim ní ró ṁór an aga a ḃeiḋ agam ċun a ṫuille cúntaisí mar seo a scríoḃ. Is dóċa go ḃfuil an cruatan róṁam. Deir Mam liom go gcuirfear urċall[201] annsúd liom agus srian agus go mbead ag gol fós i nḋiaiḋ mo ṁáṫar agus an tsaoġail ḃreá a ḃí agam uaiṫe. Dar fia! má ḃíonn siad níos cruaiḋe orm ná mar ḃí Mam tá an riaċ buiḋe go léir orṫa. Ní ró ṁaiṫ atáim i n-ao' ċor istiġ liom féin na laeṫeannta so agus ar ḋá ḃiorán ní raġainn i n-ao' ċor ann. Táim idir fonn is faitċíos, a ḋuine; aċ tá beartaiṫe agam má ḃíonn an scéal ró ḋian orm sa Ċoláiste ná fanfad aca, dar fia!

Ṫáinig Máire Aindí araer agus ṫug sí dá ḟeidre stocaí dom. Ṫug Taḋg Óg is Nell bille púint dom. Ṫáinig Micilín Eoin ċugam ó ċiainiḃ agus ḃí saġas náire air agus ní duḃairt sé aon ní go ceann tamaill. Annsan ṫairrig sé scian as a ṗóca agus ċuir sé im' aice ar an mbórd í agus deora ó n-a ṡúile. Ṫug sé iarraċt ar rud éigin a ráḋ aċ ní ḟéadfaḋ leis an dtoċt ġuil. Annsan riṫ sé an doras amaċ uaim ag gol. Deir Cáit go raiḃ Micilín anaċeanúil orm-sa. Ṫugas an ṗíp aḋmaid a ḃí i ḃfolaċ sa stáca agam do Ċáit ċun é ṫaḃairt do Ṁicilín amáireaċ.

Tá mo ṫrúnc pacálta sa ċistin. An rud deireannaċ a ċuir Mam ann ná císte mór aráin go raiḃ rísíní ann. Tá na coṁarsain ar fad sa ċistin—is dóċa gur mar ġeall orm-sa é. Ṫug a lán aca scillingí agus leaṫ-ċorónaċa dom agus ḃíodar go léir am' ċoṁairliú agus am' ṁolaḋ. Tá Cáit ag gol ó ṫáinig an tráṫnóna agus níl focal as Daid. Nílim féin ar mo ċúilín tseaḃraċ[202] aċ ċoṁ beag le duine. Níl aonne go ceart aċ Mam. Ní ċorroċaḋ an saoġal í sin.

. . . .

Táid siad go léir imiṫe aḃaile agus duḃairt Mam liom-sa dul a ċodla. Nuair ṫána 'on tseomra lean sí me agus ḃí sí i ḃfad am' ċoṁairliú. Annsan rug sí barróg orm agus ṗóg sí me agus ċonnac deora 'na súile nuair d'imiġ sí.

Ní mór go ḃfeicim féin an páipéar so go ḃfuilim ag scríoḃ air le gaċ 'ra raċt guil agus uaignis.

Caiṫfiḋ mé stad is dóċa agus an peann a leigint ar lár. Aon rud dár scríoḃas mar ġeall orm féin go dtí so níor ċuireas ann aċ an ḟírinne ġlan. Tá's agaiḃ anois cad é an saġas mé. Dá mbeinn ar nós a lán dem' aiṫne ní ḃeinn ċoṁ béalscaoilteaċ i dtaoḃ mo loċtaí féin, agus ċeapfaḋ siḃ annsan gur buaċaill maiṫ me. Aċ is cruaiḋ an scéal ar ḃuaċaill a ḃeiṫ go maiṫ—ṁarḃoċaḋ sé é tar éis aon tseaċtaine aṁáin. Ḋeininn-se mo ḋíċeall uaireannta me féin d'úmpar aċ ċaiṫinn briseaḋ amaċ arís gan ḃuiḋeaċas dom. Tá gaċ aonne ċoṁ holc liom. Ní ḟeicim-se aonne go ceart aċ Mam.

Caiṫfead dul a ċodla. Beannaċt Dé agaiḃ go léir agus má's fiú liḃ orm é iarraiḋ ar Ḋia go gcuirfeaḋ Sé Jimín Ṁáire Ṫaiḋg ar a leas.

Finis

Slán le Jimín!

A Jimín, a ḋalta, céad slán leat is beannaċt,
In Iolscoil na sagart go mairir do ċáil!
Ró ġairid linn d'ḟanais leo' ġasra 'nár bḟarra
'S é scaraḋ na gcarad siḃ scaipṫe ċum fáin
Mam agus Daid boċt, is Cáit ḃeag gan ġanguid,
Taḋg Óg ṡeasaḋ ceart duit, is Nell ṫugaḋ gean,
Micilín do ċara, Ḃeit Ṁór is Máir' Aindí—
Cad ḋéanfaimíd feasta 'na n-éamuis ar fad?

I gceart-lár an ṁaca ar leaṫċois fé ṁairg,
Tá an gandal 'na ṡeasaṁ go canntlaċ, díombáċ;
Aon ḃraon den "stuif ḋearg" anuraiḋ ċuir maig air
Is d'ḟás leaṫta san easair é, níl sé le fáġáil.
Níl cúntas imeaċta luċt diúgṫa an leanna
Lá móna do ḃaint ná lá reaṫa na mbád;
Is tá uaigneas d'á ḋeasgaiḃ is duairceas sa Daingean,
Na leanḃaí gan ṫeaċt ann is na bacaiġ gan áḃaċt.

Táir imiṫe, a ṫaisce, is ní plámás ná bladar
Uainne ṫug taiṫneaṁ do d'eaċtraí é ráḋ,
Arís ċuġainn go gcasair le h-"olcas" nó "maiṫeas"
Is beimíd ag faireaḋ do ṫeaċta gaċ lá.
Agus guiḋmíd an Seaḃac le d'ċliaḃán do ṡeasaiṁ
Ár ngéar-ġáḋ do ḟreasdal le scéal uait i dtráṫ;
I n-éide ġeal sagairt go bḟeictear ṫar ais ṫú—
Nó b'ḟéidir i d'easbog, a ḃuaċaillín ḃáin.

"Cloċ Laḃrais."

Nótaí fén eagrán so

Ḃuail an nóisean mé an t-eagrán so a ullṁú seaċtain ó ṡin agus mar a ḃí cuid ṁaiṫ den obair déanta ċeana ag luċt Wikisource, an Internet Archive agus institiúidí eile, ní raiḃ orm aċ beagán ceartúċáin agus deisiúċáin a ḋéanaṁ le linn an ċáipéis seo a ċur le ċéile. Fuaireas bunċóipeanna desna pictiúir ón Internet Archive agus do ċuireas slaċt orṫu a oiread is féidir.

Ní raiḃ an leaḃar so léite agam roiṁe seo aċ ċoṁ beag, aċ do léas os ard é ina iomlán (beagnaċ) i riṫ an ċeartúċáin is ba ṁór an sult a ḃaineas as. Is ar ċruṫ an ċéad eagráin 1919 atá an leagan so bunaiṫe—an leagan iomlán mar sin seaċas an t-eagrán scoile.

Ní cainteoir dúċais mise agus i ndáiríre níl canúint ḃreá na Muṁan ar mo ṫoil agam cé gurb ’in an ċanúint a d’ḟoġlaimíos nuair a ṫosaíos ar foġlaim na Gaelainne fadó. Mar sin, is féidir go ḃfuil botúin sa téacs fós.

Ag cuiṁneaṁ ar riaċtanais an ḟoġlaimeora a ḃíos agus mé ag ullṁú na gluaise. Uaireanta ní róṁaiṫ a oireann na míniúċáin sa ċéad eagrán don tsaol inniu (ná do luċt na caṫraċ) agus mar sin do ċuireas tuilleaḋ eolais leo ó ḟoinsí éagsúla—Foclóir Gaeilge-Béarla le Niall Ó Dónaill don

ċuid is mó. Nuair naċ raiḃ aċ difríoċt beag idir cruṫ focail sa leaḃar agus cruṫ a ġeoḃaḋ foġlaimeoir i bfoclóir, do ċuireas an ḟoirm nua idir lúibíní cearnaċa, m.ṡ. aicionta [*aiceanta*].

Amaċ anso, cruṫóḋ leagan ePub den leaḃar leis agus b'ḟéidir leagan le litriú nua-aimsearṫa i gcló Róṁánaċ i ndiaiḋ sin.

Do ḃaineas úsáid as bogearraí saor-in-aisce in ullṁúċán an leaḃair—LibreOffice Writer agus GIMP—agus clóḟoirne ó Vincent Morely (Bunchló ⁊ **Caschló**) ⁊ Pablo Impallari (Libre Baskerville).

Seán Ó Séaġḋa
fé ḋianġlasáil
26 Lúnasa, i mbliain an víris 2020

Notes about this edition

A week ago I decided on a whim to prepare this edition of Jimín Mháire Thaidhg, and since a lot of the work had already been done by Wikisource, the Internet Archive and other institutions, I only had a bit of correcting and formatting to do while putting the document together. I obtained original copies of the pictures from the Internet Archives and tidied them up as much as possible.

An tEagrán So

I hadn't read this book before either, but I read (almost) all of it out loud while correcting it and I enjoyed it enormously. This edition is based on the first edition of 1919—so the complete version rather than the school edition.

I'm not a native speaker and in fact I'm not fluent in the fine Munster dialect even though it was the dialect I learnt when I started learning Irish long ago. So it's possible that there are still mistakes in the text.

In preparing the vocabulary section (Gluais) I had learners in mind. Sometimes the explanations in the first edition aren't too well suited to today's world (or to city folk), so I added extra information from different sources—mostly Niall Ó Dónaill's *Foclóir Gaeilge-Béarla*. When there was only a small difference in the shape of a word in the book and what a learner would find in a dictionary, I put the new form in square brackets, e.g. aicionta [*aiceanta*].

Later on, I'll make an ePub version of the book as well and perhaps a version with modern spelling in roman type after that.

I used free software in preparing this book—LibreOffice Writer and GIMP—and fonts from Vincent Morely (Bunchló & Caschló) & Pablo Impallari (Libre Baskerville).

Seán Ó Séaghdha
in lockdown
26 August, in the year of the virus 2020

Foinsí

Ó Dónaill, Niall. *Foclóir Gaeilge-Béarla* (1977).

Dinneen, Patrick. Foclóir Gaeḋilge agus Béarla (1904, 1927, 1996).

Ó Máille, Tomás. *An Béal Beo* (1936, 2002).

Webb, David. *Cork Irish Dictionary* (2010). Foclóir gan fhoilsiú, bunaithe ar shaothair Pheadar Uí Laoghaire.

Gluais

1 Cad dob áil le … de, what does … want it for.

2 barra taoide, high tide mark.

3 sceitimíní, exhuberant delight.

4 uċtaċ, powerful voice.

5 is baileaċ a ṫug sé ḋá ṡúil ṡeanaṪaiḋg leis, The eyes of SeanaThadhg (his grandfather) have been exactly reproduced in him.

6 cruṫanta, created, exact.

7 gaiḃim-se orm, I undertake, "I'll engage."

8 deá'rataiġe, .i. deallraṫaiġe, most like (in resemblance). [*dealraithí*]

9 crot aonair, .i. cruṫ a., exact resemblance, "the dead spit."

10 caiṫiseaċ, handsome.

11 ṫáinig sciaṫáin ar m'aṫair, father was in a flutter of delight.

12 bunóc, a newborn infant.

13 oiread a' frí', .i. o. na friġide, a small piece; an atom.

14 scuḃṫa ċuige, craving for it; wolfish, with teeth bared. [*scúite* ?]

15 ag cur aisti, .i. ag cur cainnte aisti.

16 fiarṡúil, fiarṡúileaċ, side-glance; cross-eyed.

17 faid a ḃí 'nár gcroiḋe, to the limit of our endurance.

18 ḃí an ṗraiseaċ ar fuaid na mias annsan, then things were in a mess!

19 sceiṁle, frightful chastisement; a "lecturing."

20 srimileálaiḋe, an incapable person; a dawdler.

> *Ó Dónaill:* **sraimle**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-lí**). Untidy, slovenly, person; careless, slap-dash, worker. (*Var:* **~achán** *m*, **~álaí** *m*)
> **seilmideálaí**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-aithe**). Dawdler. (*Var:* **slimideálaí**)
>
> *Dinneen:* srimile, *g. id.*, *pl.* -lí, *m.*, an awkward person.

21 léasaḋ, .i. bualaḋ, a beating.

22 aicionta, naṁaid a., born enemy. [*aiceanta*]

23 púiríní, five-stones, "gobs." [*póirín*]

Gluais

24 spric, the “jack” in the game of pitch-and-toss. [*sprioc*]

25 toċrais, winding thread.

26 cúlloċta, the small loft over fireplace in old-fashioned farm houses.

27 ar néal buile, in a rage.

28 ḃóiricín, nickname; from ḃóraċ, “bandy-legged.”

29 goṁ, madness (of a dog).
Ó Dónaill: **goimh**, *f.* (*gs.* ~**e**). Sting, venom. … 3. ~ **a bheith ort le duine**, to be sore at s.o. **Tháinig ~ air liom**, he got extremely annoyed at me. ~ **a chur i gcaint**, to envenom speech. … **Duine gan ghoimh**, person without spleen. …

30 speaḃraídí, ravings; hallucinations.

31 i gceist, in fact. níl a leiṫéid i gceist, such has no existence in fact.

32 taoscán, part of a load or of a vessel-full.

Ó Dónaill: **taoscán**, *m.* (*gs. & npl.* **-áin**, *gpl.* ~). **1.** Quantity of liquid poured into vessel. … **2.** Fairly large quantity in container. …

33 meáḋ, a balance or weighbridge.

34 léan id’ ċeann cipín, confound your wooden head!

35 olc air ċugam, in a rage with me.

36 stiall, a cut, a cutting blow.

37 smiotaḋ, smashing. [*smiotaíl*]

38 guaileáin, braces, shoulder-straps.

39 buaircín, a wooden stopper or button such as in cow spancel.

Ó Dónaill: **buaircín**[1], *m.* (*gs.* ~, *pl.* ~**í**). … **2.** Toggle-pin.

Dinneen: buaircín, *g. id. pl.* -ní, *m.*, a timber buckle for fastening a rope; …

Wiktionary: **spancel**, a rope or fetter used to hobble a horse or other animal.

40 straiḋn, anger (? from “strain”).

41 diaḃar=diaḃal.

42 i ḃfearras, in order; adjusted. [*fearas*]

43 draid, a grin; a leer.

44 crúistín, a missile.

45 tairrig ort me, draw my attention (anger) on you (if you dare).

46 sliogán ruacan, a cockle-shell.

47 sciomarṫa, scoured clean.

48 stalca, a stiff thing; dead. [*stalc*]

49 sáruiġ, head off; s. iad, round them up.

50 scaiṁ, a snarl; a scowl.

51 cleiṫire, a tall person; from cleiṫ, a pole.

52 plubaire, a fat, flabby person. [*plobaire*]

Ó Dónaill: **plobaire**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-rí**). **1.** Blubberer, babbler; incoherent, excessive, talker. **2.** Puffy-cheeked person; flabby person. (*Var:***plobaistín** *m*)

féach freisin: **plabaire**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-rí**). **1.** Plasher, splasher. **2.** = plobaire. (*Var:***plabarálaí** *m*)

53 rian a ċoda air, showing sign of what he had eaten, i.e. fat and well-fed.

54 raga, a thin, emaciated animal.

Ó Dónaill: **raga**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **~í**). **1.** Worthless person or thing. ...

55 nea'réasún, unreasonableness. [.i. *neamhréasún*]

56 súlaċ, .i. suġlaċ, juice (fig. pleasure). [*súlach*]

57 briosca, a biscuit (briosc, brittle).

58 raispín, an impudent brat.

Ó Dónaill: **raispín**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **~í**). **1.** Brat, rascal. **2.** Miserable person, wretch.

59 fara, with; along with.

60 céapars, capers.

61 ní ċuirfeá amaċ, you could not guess.

62 scéiṫfeá orm, you would inform on me.

Ó Dónaill: **sceith**², *v.t. & i.* (*pp.* **-ite**). **1.** Spew, vomit. ... **2.** Spawn. ... **3.** Overflow; pour forth, discharge, erupt. ... **4.** Give away, divulge; spread, disseminate. ... **5.** (*a*) Burst forth (into bud, bloom). ... (*b*) Burst open, explode. ... 6. Crumble, disintegrate. ... **7.** Peel off, scale. ... **8.** Fray, rip, unravel. **9.** (Of iceberg, etc.) Calve. (*Var:***scéith**²)

63 scailpeanna, detached pieces, sections.

Ó Dónaill: **scailp**, *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~eanna**). **1.** Cleft, fissure (in rock). ...

64 raic [? wreck], ḋein sí raic, she made a scene.

Ó Dónaill: **raic**², *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~eanna**). Racket, ruction, riot, uproar.

65 is láidir nár ṁairḃ sí me, she killed me almost.

66 masmus, surfeit.

Ó Dónaill: **masmas**, *m.* (*gs.* **-ais**). Nausea.

67 d'alp sé, he ate voraciously; he gobbled.

68 míogarnaċ, nodding.

Ó Dónaill: **míogarnach,** *f.* (*gs.* **-aí**). (Act of) dozing; drowsiness.

69 píopán, windpipe, neck.

70 ag breiṫ ċugam, feeling uneasy.

Ó Dónaill: [**breith**] **Tá sé ag breith chuige féin**, he is getting cautious, drawing in his horns.

71 "cocstí," slang for a dead or spoiled thing.

Ó Dónaill: **cocstí**, *s.* (In phrases) **~ a dhéanamh de rud**, to make a cockshy of sth. **Tá sé ina chocstí agat**, you have destroyed it, made a hash of it.

72 ar séirse, diligently (lit. singing).

Ó Dónaill: **Ar séirse**, **faoi shéirse**, charging, rushing.

séirse, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-sí**). **1.** Charge; impetuous rush, dash. **~ a thabhairt faoin namhaid**, to charge the enemy. **Thug siad ~ orainn**, they rushed at us. *Thug sé ~ anall chugainn,* he dashed over to us. **Ar ~**, **faoi shéirse**, charging, rushing. **Chuaigh siad ar ~ ina dhiaidh**, they went charging after him. **Ag obair ar ~**, working at speed. **De shéirse**, at a rush. **2** = SÉIS *2*.

séis, *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~eanna**). ... **2.** Strain, melody. **~ cheoil**, strain of music. ...

73 na croití deiriḋ, the last shake; last gasp. [pl. of *croitheadh*]

74 ag plé liom, annoying me, worrying me.

75 níor ḃe' liom, .i. níor ḃeag liom, I though it enough.

76 ag deargaḋ bear, nagging (lit. blooding [her] lance).

Ó Dónaill: **bior**[1], *m.* (*gs.* **beara**, *pl.* **~anna**). **1.** Pointed rod or shaft; spit, spike. ... **2.** Point. ... **Ag deargadh beara ar dhuine**, attacking, reviling, s.o.

77 caiḋtí, quoits; a game.

78 loṁnán, a bladder. [*lamhnán*]

79 fé n-a bráid (.i. bráġaid), before her; under her observation.

80 spriúċ sí, she protested angrily (lit. "she kicked").

Ó Dónaill: **spriúch**, *v.i.* (*vn.* **~adh** *m*, *gs.* **~ta**). **1.** (*Of animal*) Lash out, kick. **2.** Fly into a rage. **3.** Splutter, sputter. (*Var: vn.* **~áil** *f*)

81 smulc, a surly, sour expression on the face.

Ó Dónaill: **smuilc**, *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~eanna**). **1.** Ugly nose, snout. **2.** Surly expression. **~ a chur ort**, to sulk.

82 is mó is mór, somewhat too large.

83 ní fál go h-aer é, it is not an insurmountable difficulty (as a wall up against the sky! would be).

84 aġaiḋ feidil, a mask.

Ó Dónaill: **feidil**, *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~í**). Wooden board tied to animal's horns.

85 **i dtaoiḃ le…**, having but…; trusting to.

86 **ag déanaṁ tinnis dom**, causing me anxiety.

87 **greasáil**, a beating or whipping.

88 **deiċniúr**, a decade (of the Rosary).

89 **feistiú**, putting in order; adjusting.

90 **promsáil**, prancing; ungainly movement. [*pramsáil*]

91 **ana-ġeoin**, great noise.

Ó Dónaill: **geoin**, *f.* (*gs.* **~e**). **1.** (*a*) Confused noise, drone, hum.

92 **corragiob, ar a ċ.**, sitting on his haunches.

93 **ag tarrac mo ṁáṫar ċugam**, reminding me of my mother (and consequent unpleasant possibilities).

94 **stráice**, a cut; a slice; a strip.

95 **is maiṫ a scaras leis**, I had a lucky escape.

96 **breill**, an expression, on the face, of dejection or of being about to cry.

Ó Dónaill: **breall**[2], *f.* (*gs.* **-eille**, *npl.* **~a**, *gpl.* **~**). **1.** (Ugly) protuberance. **2.** Blubber lip. **Chuir sé ~ air féin**, he began to sulk.

97 **rúscaḋ**, throwing things violently.

Ó Dónaill: **rúisc**[2], *v.t. & i.* (*vn.* **rúscadh**, *pp.* **~the**). **1.** Bark, strip, shell. … **2.** Poke, stir, shake. … **3.** Beat, pelt, trounce. **Duine a rúscadh**, to bash s.o. about. **~ sé le clocha iad**, he pelted them with stones.

98 **néal**, a fit (of anger).

99 **sceiṁle ṁór an Luain**, the terror of the Judgment Day.

100 **dul 'on ċroiċ**, to go to the gallows.

101 **ḃíos ag cur uaim**, I was dreading the consequences.

Ó Dónaill: **cuir ó**, *v.t. & i.* … **2.** … (*b*) **Bhí sé ag cur uaidh**, he was cringing.

102 **míliṫeaċ**, pale and sickly.

103 **súsa**, a blanket (fig. bed).

104 **cumá ná beaḋ**, why not? why should it (he, she) not?

Ó Dónaill: **cumá**, *interr. adv.* (With **ná, nach**) Why (not)? **~ nach suíonn tú?** Why don't you sit down? (*Var:* **cuma**[3])

105 **táċt .i. táḃaċt**, importance.

106 **éileaṁ aici ar Ṫ. Ó.**, fond of, in love with T. O.

Ó Dónaill: **éileamh**, *m.* (*gs. as s.* **-limh**, *as vn.* **-lithe**; *npl.* **-limh**, *gpl.* ~). **1.** *vn. of* ÉILIGH. **2.** Claim, demand. … (*e*) (Of desire for something) **Níl ~ aige ar a chuid**, he doesn't want to eat. *An rud nach bhfuil ~ ag duine air,* what one doesn't want. *F:***Tá ~ aige uirthi**, he is enamoured of her. …

107 **las sí**, she blushed.

108 **seana-ċníopaire**, an old grumbler.

Ó Dónaill: **cníopaire**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-rí**). Mean, miserly, person.

109 **fan bog**, wait a while.

110 **stócaċ**, a go-between; a match-maker.

111 **slibire**, a tall, lanky person.

Ó Dónaill: **slibire**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-rí**). **1.** Pliant rod, osier. **2.** Dangling, trailing, object; bedraggled person. **3.** Gangling person; slipshod person. (*Var:* **slibirín** *m*)

112 **meanga gáire**, a smile; a leer. [*meangadh gáire*]

113 **clab**, a wide-open mouth.

Ó Dónaill: **clab**[1], *m.* (*gs.* **-aib**, *pl.* **~anna**). **1.** Open mouth. … **2.** Large thick-lipped mouth. ~ **troisc**, mouth of cod-fish; (*fig.*) wide ugly mouth, garrulous person. **3.** Garrulity.

114 **toice**, a bold, pert little girl.

Ó Dónaill: **toice**[2], *f.* (*gs.* ~, *pl.* **-cí**). Pert girl, hussy, wench.

Ó Máille: **toice**, bean gan mhaith.

115 **a ṡeana-ṗlaitín scúite!** old bald head!

116 **an "fear maiṫ,"** the upper hand; the victory.

117 **ruidín súiġ**, miserable wretch; a low fellow.

Cork Irish Dictionary: **sú**, *m.* (*gs.* **súigh**) (súġa, gs. súġaiḋ) (su:, gs. su:g') soot. The genitive is used as an adjective meaning "sooty". [=*súiche*]

118 **ar na craoḃaċa**, angry; mad. **Ḃí sí ar na c.**, she was in a rage.

119 **snaoi .i. snoiġe**, wearing away.

Ó Dónaill: **snoigh**, *v.t. & i.* (*pres.* **-oíonn**, *fut.* **-oífidh**, *vn.* **-oí**, *pp.* **-ite**). **1.** Cut, hew, carve, sculpture. … **2.** Shape, fashion; smooth, refine. … **3.** Thin, emaciate; wear down, waste away.

120 **fámaire**, anything big or great.

121 **coiliċín paor**, a laughing stock. Coiliċín = a little cock bird. Paor = the butt of wit or sarcasm.

122 **cúlaḋ**, drawing back; retreating. [*cúlú*]

123 baint an ċlaiḋe amaċ, striving to reach the fence.

124 támáilte, shy.

Ó Dónaill: **támáilte,** *a3.* **1.** *pp. of* TÁMÁIL. **2.** Sluggish, slothful. **3.** (*Of soil, dough*) Heavy, sticky. **4.** (*Of drink*) Tepid, insipid. **5.** Reluctant, shy. (*Var:* **~ach** *a1*)

125 pleiḋce, a fool, a simpleton.

126 cliain (.i. cliaṁain) isteaċ, a daughter's husband who lives in the house of the parents-in-law, and is made heir to their farm.

127 bolán (? golán), a large, heavy stone.

Ó Dónaill: **bollán**[1], *m.* (*gs. & npl.* **-áin**, *gpl.* ~). Large round stone, boulder. **gallán**, *m.* (*gs. & npl.* **-áin**, *gpl.* ~). **1.** Standing stone, pillar-stone. *Archeol:* Menhir. …

128 níor éiriġ idir me féin agus Mam, M. and I did not quarrel.

Ó Dónaill: **éirigh idir**, *v.i.* (In phrase) **D'~ eatarthu**, they fell out, quarrelled. …

129 uair umá seaċ, an odd time, now and again.

130 gaḃáil steallaḋ, chastising with rod or whip or tongue.

Ó Dónaill: **stealladh,** … **3.** Bashing; fight, squabble. **Thosaigh an ~ eatarthu,** they got stuck into, started to give out to, one another.

131 mo ċroiḋe agus m'ae ag riṫ ar a ċéile, out of breath from dint of speed and hurry.

Ó Dónaill: **ae**, … **Bhí a chroí agus a ~nna ag rith ar a chéile**, he was labouring from exertion, with excitement.

132 gligín, a giddy girl or woman.

Ó Dónaill: **gligín**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **~í**). **1.** (*a*) Little bell, tinkler, rattle(r). (*b*) Tinkle. **2.** Rattle-brained person. (*Var. of* **2: ~each**[1] *m*)

133 scoṫ cinn, hair of the head; top knot.

Ó Dónaill: **scoth**[1], *f.* … **2.** (*a*) Tuft, bunch … **Rug mé ar ~ chinn air,** I caught him by the hair of the head. …

134 caid, a football.

135 beiste, a wooden cooler or tub.

136 gleamaiġ, lobsters.

137 iascáin, mussels; shellfish that are scraped off the rocks at low tide and are used for manure.

138 pota gliomaċ, a lobster pot.

139 partán (portán), a sea crab.

140 ana-ṡuaiṫte, rough (at sea).

Gluais

141 **úrlacan**, vomiting. [*urlacan*]

142 **toċta**, the seat (thwart) in an open boat or canoe.

143 **daḃaċ**, a vat or large vessel to hold liquid.

144 **plainíntí**, flannels. [*flainín*]

145 **ṗotḃiaṫaḋ**, being fed with delicacies and rich foods.
Pot= ? pota : pot-feeding.

> *Ó Dónaill:* **potbhiathaigh**, *v.t.* (*vn.* **-thú** *m*, *gs.* **-ithe**). Spoon-feed, pamper. (*Var:* **potbhiath**, *vn.* **potbhiathadh** *m*)

146 **bioránaċ**, a sly rogue, a "boyo."

> *Ó Dónaill:* **bioránach**, *m.* (*gs. & npl.* **-aigh**, *gpl.* ~). *Ich:* Sprat. [!]

> *Dinneen:* bioránaċ, -aiġe, *a.*, thorny, prickly; spiteful, vexatious.
> bioránaċ, a lad, *etc.* *See* barránaċ.
> bioranta, *indec. a.*, froward, "cheeky."
> barránaċ, -aiġ, *pl. id.*, *m.*, a lad, a youth; *smt.* uncomplimentary, a rake, a rogue (often bioránaċ which represents the sound in places; barránaċ is the sound in parts of *North West Kerry*).

> *Ó Dónall:* **bearránach**[1], *m.* (*gs. & npl.* **-aigh**, *gpl.* ~). **1.** Annoying person. **Nach é an ~ é?** Isn't he a nuisance? **2.** Rogue.

147 **smíste amadáin**, a great fool.

> *Ó Dónaill:* **smíste**[2], *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-tí**). ... **3.** (*a*) Large lumpish object. ... (*b*) Big strong uncouth person; big lazy person; prostrate person. **An ~ sa chlúid**, the lazy hulk in the corner. ...

148 **deiscréideaċ**, discreet; secret. [*discréideach*]

149 **ag breiṫ ċuige**, anxious; fearful of impending punishment or exposure.

> *Ó Dónaill:* **beir**, ... **6.** (*a*) Proceed, advance. ... (*b*) (With **chun**) **Tá an tuile ag breith chuici**, the flood is receding. **Tá sé ag breith chuige féin**, he is getting cautious, drawing in his horns.

150 **réasún**, reasonableness. **Níl aon réasún le mnáiḃ**, women are unreasonable.

151 **ar leiṫliġ (.i. ar leiṫ, i leiṫ)**, especial, particular.

152 **failp**, a thump, a blow.

> *Ó Dónaill:* **failp**[1], *f.* (*gs.* **~e**, *pl.* **~eanna**). Stroke (of whip, cane).

153 **sleán**, a spade of peculiar design used for digging or cutting turf.

154 **ṁeasas go dtairriceoċaḋ sí an baile orm**, I thought she would draw the attention of the whole village on me.

155 **sáilíní**, the projecting ends of the shafts of a cart at the back.

156 **flíp**, a vigorous, sweeping blow.

157 óspairt, an accident.

Ó Dónaill: **óspairt,** *f.* (*gs.* **~e,** *pl.* **~í**). **1** = ÍOSPAIRT. **2.** Mishap, injury.

158 ċuir sé an sáspan ar a ċeann, he raised the saucepan to his mouth—to drink.

159 sciṫiríl, skitting, laughing in a giddy fashion.

Ó Dónaill: **sciotaraíl,** *var. of* **sciotaráil**

160 níor ṁór dom féin dul ag píceáil, I was not content till I went to pike (turf).

161 méiṫ-ṁóin, the dense white turf found at the top in bog.

Ó Dónaill: **méith**[2], *a1.* **1.** Fat; rich, fertile; mellow, juicy. ...
méithmhóin, *f.* (*gs.* **-óna**). Brown turf.

162 spairt, the soft spongy turf found at the top in bog.

Ó Dónaill: **spairt,** *f.* (*gs.* **~e,** *pl.* **~eanna**). **1.** Wet clod; soggy thing; inert body. **~ mhóna,** sodden, inferior, turf. ...

Dinneen: spairt, -e, -eacha, *f.,* wet, heavy clod; turf, particularly the turf of last year left exposed to the rain on the bog; ...

163 arc-luaċra, a lizard, a newt. [*earc luachra*]

164 spior-spear a ḋéanaṁ de, to dissipate the trouble; to throw oil on troubled waters.

Ó Dónaill: **spior spear a dhéanamh de rud,** to make light of, minimize, pooh-pooh, sth.

165 frídíní (friġidíní), microbes; atoms.

Ó Dónaill: **frídín**[1], *m.* (*gs.* **~,** *pl.* **~í**). **1.** *Dim. of* **fríd**[1]. **2.** Germ (of disease).

166 sceilimis, a scare; great terror. [*sceilmis*]

167 fé ċlár, laid out dead.

168 danarṫa, hard; inexorable.

Ó Dónaill: **danartha,** *a3.* **1.** Cruel, barbarous. **Gníomh ~,** cruel, heartless, deed. **2.** Unsociable, inhospitable.

169 aṁailt, an apparition, a ghost.

170 scraiste, an idle, good-for-nothing fellow.

Ó Dónaill: **scraiste,** *m.* (*gs.* **~,** *pl.* **-tí**). Loafer, layabout.

171 foċal, the empty space inside an overgrown apple or potato. [*fochall*]

172 giodam, sprightliness; playful energy.

173 liúraḋ, striking, beating.

Ó Dónaill: **liúradh,** *m.* (*gs.* **-rtha**). **1.** *vn. of* LIÚR[2]. **2.** Beating, trouncing. **~ de bhata a thabhairt do dhuine,** to wallop s.o. with a stick. **Thug sé ~ Chonáin dó,** he gave him a sound thrashing. (*Var:* **liúráil** *f*)

Gluais

174 ċoṁ tiuġ le tiul, following closely one after the other.

Ó Dónaill: **tiul**, *s.* (In phrases) **Chomh tiubh le ~**, like a hail of bullets. **~! ~!** Bang! Bang!

175 Aon Muileat, the Ace of Diamonds. [*muileata*]

176 Deiċ Triuċ, the Ten of Clubs. [*triuf*]

177 suae, sway; victory.

178 dula, a thole-pin, a wooden peg to hold an oar in position. [*dola*]

179 gíotam, strife, the noise of battle.

Ó Dónaill: **gíotam**, *m.* (*gs.* **-aim**). Scuffle, scuffling.

180 ráṫ'íoċt .i. ráṫaiḋeaċt, a shoal of fish racing along the surface and flecking the sea into foam. [*ráthaíocht*]

181 maidí snaḋmṫa, the couplings or ties between roof beams. [*maidí snaidhmthe*]

182 mogail, meshes of fishing net. [*mogall*]

183 braiġdeáin, short pieces of cord attached to lower rim of fishing net and to which "sinkers" are attached.

184 bórdáil, arranging the nets "on board" ready for letting out. [*bordáil*]

185 ab' 'in…? is that…? ab = an   ab = colloquial interrogative (and dependent) of "is".   'in = sin.   Ab' 'in tóiṫín? is that a porpoise?

186 tóiṫín, a porpoise.

Ó Dónaill: **tóithín**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **~í**). Rotund person or animal. **~í muca mara**, porpoises.

téarma.ie: **porpoise** *s*, muc mhara, tóithín (*in úsáid*)

Dinneen: tóiṫín, *g. id.*, *pl.* -ní, *m.*, a porpoise. …

187 scol, a "school" (of fish); a shoal.

188 cráin ṁara, a sea hog.

Wiktionary: **sea hog** (*archaic*) The porpoise.

Ó Dónaill: **cráin**[1], *f.* (*gs.* **-ánach**, *pl.* **-ánacha**). **1.** ~ **(mhuice)**, sow. **2.** (*a*) (Breeding) female. ~ **róin**, cow seal. ~ **ghé**, female goose. ~ **eala**, pen. ~ **phortáin**, female crab. (*b*) ~ **dhubh**, grampus. **3.** Large female; ageing female.

Dinneen: tóiṫín … a porpoise … muc mara (female cráin mara) …

189 madra éisc, a dogfish.

190 cailleaċ ḃreac, a fish akin to dogfish or shark.

Ó Dónaill: **cailleach bhreac**, larger spotted dog-fish.

191 gaḃar, a fish called pilchard.

Gluais

192 ainnliú, manipulating the canoe whilst the rest of the crew hauls or shoots the net.

Ó Dónaill: **ainligh**, *v.t.* (*vn.* **-iú** *m*, *gs.* **-ithe**). **1.** (Of boat, etc.) Guide, steady (against current); kedge. …

193 aon naċ, any heed.

194 d'éiriġ a croiḋe, her heart became filled with dread.

195 go seaḃraċ, in the enjoyment of health and physical comfort.

Ó Dónaill: **seamhrach**[1], *a1.* Sappy; vigorous, hale, hearty; full of life.

196 duine farra n-a ceart, one man beyond her due number. farra, fare = with, along with.

197 sot, desire; greed.

198 maolċluasaċ, subdued and shamefaced (fig. from the fashion of a dog when being rated for misconduct).

199 búrdáil, a trouncing, a hammering. [*burdáil*]

200 sciṫirí, girls who laugh senselessly and giddily.

≈ *Ó Dónaill:* **sciotarálaí**, *m.* (*gs.* ~, *pl.* **-aithe**). Titterer, giggler; silly talker.

201 urċall, a kind of fetter between an animal's fore legs or between one fore leg and the opposite hind one.

202 cúilín tseaḃraċ, a state of perfect ease and content.
Cúilín, a snug corner. Seaḃraċ, health, physical comfort see above.